Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

LIBERALIZÁCIA ZAHRANIČNÉHO OBCHODU SPOJENÝCH ŠTÁTOV AMERICKÝCH V RÁMCI NEW DEALU AKO CESTA Z VEĽKEJ DEPRESIE

Diplomová práca

Autor: Bc. Dávid Šimo

Vedúci práce: Ing. Zdenka Johnson, Ph.D.

Rok: 2019

Prehlasujem na svoju česť, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne a s použitím uvedenej literatúry.

Bc. Dávid Šimo

V Prahe, 13. decembra 2019

Týmto by som rád poďakoval vedúcej svojej práce pani, Ing. Zdenke Johnson, Ph.D., za ústretovosť a podporu a tiež za odborné a cenné rady, ktoré mi poskytla a ktoré mi pomohli k dokončeniu tejto práce.

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářské a sociální politiky

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Bc. Dávid Šimo**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Hospodářská politika

Název tématu: **Liberalizácia zahraničného obchodu Spojených štátov amerických v rámci New Dealu ako cesta z Veľkej depresie**

Zásady pro vypracování:

1. Cieľ práce: Práca si kladie za cieľ prepojiť problematiku amerického zahraničného obchodu s vývojom vnútornej ekonomickej situácie Spojených štátov amerických, aby bolo možné jasne analyzovať dôležitosť medzinárodného obchodu pre ekonomiku. Základným cieľom práce je verifikovať výzkumnú hypotézu spočívajúcu v tvrdení, že liberalizácia amerického zahraničného obchodu pozitívne prispela k domácemu hospodárskemu rastu. Autor si kladie za cieľ zhodnotiť dopady prijímaných opatrení v zahraničnoobchodnej politike aj na svetový obchod a zhodnotiť ich úspešnosť, prípadne neúspešnosť vo vybraných odvetviach poľnohospodárstva a priemyslu. V práci autor tak tiež zanalyzuje dopad zahraničnoobchodných politík na postavenie Spojených štátov amerických z pohľadu ich investícií v zahraničí.
2. Význam, aktuálnosť alebo očakávaný prínos zvolenej témy: Diskusia medzi liberálnym a reštriktívnym prístupom k zahraničnému obchodu prebieha aj v súčasnosti. V Spojených štátoch amerických po období zvyšovania colných sadzieb sa nástupom Franklina Delana Roosevelta zmenil prístup k medzinárodnému obchodu. Na základe porovnania týchto dvoch situácií počas prebiehajúcej krízy, je možné ukázať dôsledky opatrení a politík na ekonomiku a poučiť sa z týchto dopadov aj pri zavádzaní podobných plánov v súčasnosti, kedy môžeme byť svedkami reštriktívnejšej obchodnej politiky Spojených štátov.
3. Charakteristika teoretickej časti práce: V teoretickej časti práce autor pomocou metódy deskripcie a explanácie popíše vývoj medzinárodného obchodu a zavádzanie opatrení týkajúcich sa medzinárodného obchodu Spojených štátov amerických stručne pred referenčným obdobím a najmä medzi rokmi 1933-1939. Autor v práci rozoberie proces vytvárania recipročných zmlúv s jednotlivými krajinami. V tejto časti práce sa autor zameria aj na dôvody uzatvárania zmlúv, ako politické tak aj ekonomické. Následne začne autor popisovať predvojnové obdobie a cestu k neutralite a zákony o neutralite a dopady predvojnového obdobia na zahraničnoobchodnú politiku New Dealu.
4. Charakteristika praktickej časti práce: Praktická časť sa bude venovať dopadom liberalizácie zahraničního obchodu na ekonomiku Spojených štátov a čiastočne na svetový obchod. Autor sa zameria na analýzu vývozu a dovozu Spojených štátov amerických a ako nová stratégia obchodnej politiky USA ovplyvnila objem a štruktúra týchto ukazovateľov. Taktiež autor zanalyzuje dopady bilaterálnych zmlúv na ekonomiku a to pomocou komparácie štatistík vývoja HDP, národného produktu a vybraných odvetví. Následne prevedie analýzu dopadu neutrality a predvojnového obdobia na svetový obchod aj na vnútornú ekonomickú situáciu Spojených štátov. Využitá bude metóda analýzy, indukcie a komparácie.
5. Kľúčové slová: Spojené štáty americké, zahraničný obchod, Franklin Delano Roosevelt, New Deal, recipročné bilaterálne obchodné dohody, hospodársky rast.

Rozsah práce: 65 NS

Seznam odborné literatury:

1. BUTLER, Michael A. Cautious Visionary: Cordell Hull and Trade Reform 1933-1937. Kent, London: The Kent University Press, 1998. 247 s. ISBN 0-87338-596-9.
2. CARTER, Susan et al. (eds.). Historical Statistics of the United States: Earliest Times to the Present. Millenial Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 5000 s. ISBN 978-0-521-81791-2.
3. DALLEK, Robert. Franklin D. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945. Oxford: Oxford University Press, 1995. 688 s. ISBN 9780199826667.
4. GARDNER, Lloyd C. Economic Aspects of New Deal Diplomacy. Boston: Beacon Press, 1971. 409 s. ISBN 0-8070-5435-6.
5. GOLDIN, Claudia – BORDO, Michael D. – WHITE, Eugene N. (eds.). The Defining Moment: The Great Depression and the American Economy in the Twentieth Century. Chicago: University of Chicago Press, 1998. 492 s. ISBN 9780226066912.
6. HAGGARD, Stephan. The Institutional Foundations of Hegemony: Explaining the Reciprocal Trade Agreements Act of 1934. International Organization, 1988, Vol. 42, No. 1, The State and American Foreign Economic Policy, pp. 91–119.
7. HANNSGEN, Greg – PAPADIMITRIOU, Dimitri. Lessons from the New Deal: Did the New Deal Prolong or Worsen the Great Depression. Working Paper No. 581, Levy Economics Institute of Bard College, 2009.
8. IRWIN, Douglas. A. From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the Course of U.S. Trade Policy in the 1930s. The National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper No. 5895, 1997.
9. VOLLRATH, Thomas – GRANT, Jason H. – HALLAHAN, Charles. Reciprocal Trade Agreements: Impacts on U.S. and Foreign Suppliers in Commodity and Manufactured Food Markets. USDA-ERS Economic Research Report No. 138, 2012 (August). Dostupné z: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2133508.
10. WALTON, Gary M. – ROCKOFF, Hugh. History of the American Economy. Boston: Cengage Learning, 2018. 584 s. ISBN 978-1-337-10460-9.

Datum zadání diplomové práce: leden 2019

Termín odevzdání diplomové práce: květen 2019

Bc. Dávid Šimo
Řešitel

Ing. Zdenka Johnson, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Zdeněk Chytil, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Táto diplomová práca sa zameriava na tému dosahov liberalizácie zahraničného obchodu Spojených štátov pomocou bilaterálnych zmlúv, v priebehu tridsiatych rokov. Konkrétne sa práca zameriava na vývoj zahraničného obchodu Spojených štátov v kontexte ekonomických udalostí v priebehu tridsiatych rokov a pokúša sa zodpovedať otázku, či liberalizácia zahraničného obchodu pozitívne prispela k hospodárskemu rastu medzi rokmi 1933 až 1939 a to pomocou dopadov na štruktúru vývozu aj dovozu. V prvej časti práce, ktorá je rozdelená na tri kapitoly, je popísaná hospodárska situácia Spojených štátov po začiatku Veľkej hospodárskej krízy spolu s popisom dopadov protekcionistického colného sadzobníku prijatého na začiatku tridsiatych rokov, pod názvom Smoot-Hawleyho colný sadzobník. Následne sa táto časť práce zameriava na popis ekonomickej situácie Spojených štátov v sledovanom období a na ekonomické kroky štátu, spolu s popisom prijatých opatrení a prístupov v zahraničnom obchode. Ďalšia časť práce je rozdelená na dve kapitoly a v prvej polovici detailne analyzuje dopady liberalizácie zahraničného obchodu na komoditnú a teritoriálnu štruktúru vývozu a dovozu Spojených štátov, spolu s analýzou ovplyvňujúcich determinantov. Druhá kapitola tejto časti sa zameriava na zhodnotenie dôležitosti bilaterálnych zmlúv pre vývoj zahraničného obchodu, na základe analýzy štruktúry zahraničných partnerov. Pre potreby celkového zhodnotenia a dopadov na ekonomiku je taktiež zanalyzovaný vývoj investícií do Spojených štátov a všetky informácie sú nakoniec uvedené do kontextu vývoja svetového obchodu. Výsledkom práce je konštatovanie, že hypotéza nebola jasne potvrdená a liberalizácia zahraničného obchodu formou bilaterálnych zmlúv síce mala pozitívne dopady na ekonomiku, ale len v obmedzenom rozsahu a samotné bilaterálne zmluvy pôsobili skôr ako prostriedok vďaka, ktorému sa situácia v medzinárodnom obchode zlepšovala a dopady týchto zmlúv boli skôr mikroekonomického charakteru aj spolu s ďalšími ekonomickými determinantmi.

Kľúčové slová:

Spojené štáty, medzinárodný obchod, bilaterálne zmluvy, liberalizácia, tridsiate roky

JEL klasifikácia:

N4, N42, F20

Abstract

This thesis focuses on the implications of liberalization of US foreign trade through bilateral trade agreements, during 1930s. Specifically, the thesis focuses on the development of the US foreign trade in the context of economic evetnts during the 1930s and tries to answer the question whether the liberalization of foreign trade has contributed positively to economic growth between 19339 and 1939 , by impacting the structure of exports and imports by analysis of export and import development in the USA. The first part, which is divided into three chapters, decribes the economic situation of the United States after the beginning of the Great Depression, together with a decription of effects, from protectionist customs tariff adopted in the early 1930s under the name Smoot-Hawley. Subsequently, this part of the thesis focuses on the description of economic situation of the US in the 1930s and on the steps of state in economy. This part also describe measures and approaches adopted in foreign trade, during this period. The next part of the thesis is divided into two chapters and in the first half, the thesis analyzes the impacts of foreign trade liberalization on the commodity and teritorial structure of exports and imports in the US, with analysis of influencing determinants. The second chapter of this part focuses on the evaluation of importance of the trade agreements fort foreign trade development, based on the analysis of foreig partnes structure. For the purposes of overall appreciation and impact on the economy, the development of investment in the US is also analyzed and all the information are put into the context of world trade development. Result of the thesis is that liberalization of foreign trade in the form of reciprocal trade agreements had positive impacts on the economy, but only to a limited extent and bilateral agreements acted as a reason of improvin situation in international trade bud along with other economic determinants.

Key words:

United States, international trade, reciprocal trade agreements, liberalization, 1930s

JEL classification:

N4, N42, F20

Obsah

Úvod **1**

1 Hospodársky vývoj USA medzi rokmi 1929 až 1933 ..... **4**

1.1 Hospodárska politika 4

1.2 Medzinárodná obchodná politika 6

2 Hospodársky vývoj USA v rokoch 1933 – 1939 ..... **11**

2.1 Charakteristika programu New Deal 11

3 Medzinárodná obchodná politika medzi rokmi 1933-1939 ..... **16**

3.1 Reciprocita v medzinárodných obchodných vzťahoch 18

3.1.1 Bilaterálna dohoda s Veľkou Britániou 20

3.2 Politika dobrého susedstva 22

3.3 Zákony o neutralite 23

4 Dopady liberalizácie zahraničného obchodu na ekonomiku USA **26**

4.1 Dopady na vývoj exportu a importu produktov a služieb 26

4.2 Dopady na vývoj hospodárskeho rastu 34

4.3 Dopady na vývoj komoditnej štruktúry vývozu 37

4.4 Dopady na vývoj komoditnej štruktúry dovozu 43

4.5 Dopady na vývoj zahraničného obchodu podľa domáceho teritoriálneho rozloženia 49

5 Dopady liberalizácie zahraničného obchodu na vývoj obchodu so zahraničnými partnermi Spojených štátov **54**

5.1 Dopady na teritoriálnu štruktúru vývozu 54

5.2 Dopady na teritoriálnu štruktúru dovozu 63

5.3 Dopady na zahraničné investície so zhodnotením vývoja zahraničného obchodu 69

Záver **79**

Zoznam použitej literatúry **84**

Zoznam tabuliek a grafov **91**

Úvod

Po dlhom období republikánskych prezidentov v dvadsiatych rokoch vyhral voľby v roku 1932 Franklin Delano Roosevelt a nastúpil do úradu v roku 1933. Do úradu nastupoval v priebehu Veľkej hospodárskej krízy a klesajúcej ekonomiky, ktorú chcel vyriešiť pomocou svojho volebného programu New Deal. Na začiatku tridsiatych rokov po vypuknutí krízy bol prijatý Smoot - Hawleyho colný sadzobník, ktorý bol označovaný za jedného z vinníkov pokračujúcej a prehlbujúcej sa recesie. Sadzobník zvýšil colné zaťaženia na dovážané produkty a ešte pritvrdil v miere protekcionizmu Spojených štátov, v zahraničnom obchode, ktorá prebiehala už v dvadsiatych rokoch. Tento sadzobník neovplyvnil ale len ekonomiku Spojených štátov, ale celkovú atmosféru v medzinárodnom obchode, kde sa taktiež začal prejavovať protekcionizmus, ktorý na sadzobník u zahraničných partnerov reagoval. Franklin Delano Roosevelt sa snažil prístup k zahraničnému obchodu liberalizovať a po prijatí dodatku k colnému sadzobníku pod názvom Reciprocal Trade Agreement v roku 1934 začala snaha diplomacie Spojených štátov vyjednávať bilaterálne dohody so zahraničnými partnermi na zníženie prekážok v zahraničnom obchode.

Hypotézou diplomovej práce je overenie tvrdenia, že liberalizácia zahraničného obchodu pozitívne prispela k hospodárskemu rastu Spojených štátov a či pomohla na ceste z Veľkej hospodárskej krízy. Táto práca sa preto v teoretickej časti sústreďuje hlavne na popis ekonomického diania v prístupe k zahraničnému obchodu z pohľadu Spojených štátov a taktiež pre ďalšiu analýzu obsahuje aj popis vnútorného diania v Spojených štátoch v sledovanom období a to medzi rokmi 1933 až 1939, teda pred začiatkom druhej svetovej vojny. Následne v praktickej časti práca na základe teoretického základu overuje stanovenú hypotézu a analyzuje dopady liberalizácie zahraničného obchodu a devalvácie doláru na jeho vývoj zo štrukturálneho a komoditného pohľadu a taktiež z pohľadu rozloženia štruktúry zahraničných partnerov v súvislosti s vývojom ekonomiky Spojených štátov.

Téma zahraničného obchodu jeho liberalizácia alebo naopak navyšovanie prekážok v ňom je aj v súčasnosti témou o ktorej sa často diskutuje práve v spojitosti so Spojenými štátmi americkými. Podrobná analýza dopadov minulých krokov robených práve v záležitosti zahraničného obchodu môže priniesť pohľad aj na dopady tých súčasných a to nie len na ekonomiku Spojených štátov, ale taktiež aj na ekonomiky zahraničných partnerov, s ktorými obchod prebieha.

Detailnejšie, v diplomovej práci pomocou deskriptívnej metódy opisujem a zhrňujem hospodársku politiku pred nástupom Franklina Delana Roosevelta k moci pre lepšie pochopenie

situácie, v ktorej sa stal prezidentom a následne hospodársku politiku vykonávanú za jeho prezidentovania. Rovnako popisujem aj kroky vykonávané z pohľadu medzinárodnej politiky, tak isto pred voľbami v roku 1932 a následne po nich. Diplomová práca sa venuje obdobiu pred druhou svetovou vojnou, a na toto obdobie je popis jednotlivých krokov zameraný. Rovnako tak aj následná analýza dopadov politík v zahraničnom obchode. Touto analýzou sa snažím dopátrať k dosahom devalvácie doláru a prijatých bilaterálnych zmlúv so zahraničnými partnermi, na vnútornú situáciu Spojených štátov a taktiež aj v porovnaní s vývojom svetového obchodu.

Štrukturálne je táto práca rozdelená na päť kapitol. V prvej kapitole sa pomocou deskriptívnej metódy snažím popísať hospodársky vývoj Spojených štátov tesne po začiatku Veľkej hospodárskej krízy a to pre lepšie pochopenie okolností, v ktorých sa ekonomika nachádzala. Je dôležité stanoviť rámec štátnych politík v domácom aj v zahraničnom prostredí pre pochopenie východiskového bodu na začiatku sledovaného obdobia v roku 1933.

V druhej kapitole tejto práce popisujem a zhrňujem nástup prezidenta Franklina Delana Roosevelta a okolnosti jeho zvolenia a následne v krátkosti popisujem jednotlivé kroky v hospodárskej politike, ktoré boli do roku 1939 v rámci volebného programu New Deal presadzované.

V ďalšej kapitole sa následne presúvam na popis krokov v medzinárodnej politike, ktoré sa týkali vývoja zahraničného obchodu a to najmä krokov, ktoré ho ovplyvnili v sledovanom období medzi rokmi 1933 až 1939.

Zvyšné kapitoly práce analyzujú analytickou a dedukčnou metódou dopady liberalizácie na vývoj zahraničného obchodu Spojených štátov, a to z viacerých pohľadov. Najskôr sa zameriavam na celkovú analýzu vývoja ekonomiky Spojených štátov v spojitosti s vývojom vývozu a dovozu, v kontexte devalvácie doláru a prijímaných bilaterálnych zmlúv na znižovanie prekážok. Následne sa presúvam na analýzu komoditnej štruktúry vývozu aj dovozu Spojených štátov, z pohľadu najskôr všeobecných a následne konkrétnejších kategórií produktov, ktoré boli obchodované so zahraničnými partnermi. Taktiež dokladám úvahy o dôvodoch popisovaného vývoja, ktoré postupne rozoberám a snažím sa na prezentovaných údajoch potvrdzovať. Na konci tejto kapitoly analyzujem teritoriálne rozloženie zahraničného obchodu na území Spojených štátov, a to z dôvodu potvrdenia úvah ohľadom vplyvu vývoja zahraničného obchodu na priemysel.

V poslednej kapitole sa zameriavam na analýzu vývoja zahraničného obchodu Spojených štátov z pohľadu zahraničných partnerov a snažím sa tento vývoj prepojiť s prijímanými bilaterálnymi zmluvami a s vývojom situácie v zahraničí, ako aj vo svetovom obchode. Okrem vývoja samotného zahraničného obchodu z pohľadu produktov, taktiež do kapitoly zahrňujem analýzu toku investícií k zahraničným partnerom a od zahraničných partnerov

do Spojených štátov, pre celkové pochopenie situácie vo svetovej ekonomike a potvrdenie uvažovaných tvrdení a taktiež pre analýzu výhodnosti bilaterálnych zmlúv nie len pre Spojené štáty, ale aj pre zahraničných partnerov spolu s ovplyvňovaním vývoja exportu a importu od nich a k nim. Posledné dve kapitoly tvoria praktickú časť práce a v ich kombinácií sa snažím zodpovedať hypotézu, či liberalizácia zahraničného obchodu pozitívne prispela k hospodárskemu rastu Spojených štátov a či pomohla na ceste z Veľkej hospodárskej krízy.

Informácie o vývoji zahraničného obchodu a dopadu bilaterálnych zmlúv na ekonomiku, čerpám z pohľadu dát najmä z publikácie *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II* a *Part I,* v ktorých sa nachádzajú detailné štatistiky exportu a importu Spojených štátov v sledovanom období, rovnako ako aj údaje ohľadom vývoja samotnej ekonomiky. Z knižnej literatúry by som rád vyzdvihol dielo *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa: 1933-1939*, od Zdenky Johnson. Táto kniha obsahuje okomentovaný vývoj zahraničného obchodu Spojených štátov pred druhou svetovou vojnou, rovnako ako aj rôzne pohľady a úvahy na prijímanie bilaterálnych zmlúv a na vývoj svetového obchodu.

Pre ďalšie analýzy v práci a to najmä pre pochopenie súvislostí vo svetovom dianí a prístupe Spojených štátov k zahraničným partnerom, je taktiež dôležitým dielom *Economics aspects of New Deal diplomacy* od Lloyd C. Gardnera, ktoré popisuje a detailne rozoberá jednotlivé kroky v zahraničnej politike Spojených štátov po výhre Franklina Delana Roosevelta prezidentských voľbách. Dielo obsahuje prínosné komentáre a dáta pre pochopenie atmosféry svetového obchodu v danom období. Taktiež veľmi zaujímavým dielom z oblasti vývoja zahraničného obchodu je kniha *Remaking U.S. Trade Policy: From Protectionism to Globalization* od autora menom Nitsan Chorev. V knihe sú popísané a rozobrané všetky dôležité kroky v oblasti zahraničného obchodu Spojených štátov od dvadsiatych rokov ďalej aj s popísanými dopadmi a vplyvom v kontexte vývoja ekonomickej situácie.

Politike zahraničného obchodu sa dlhodobo venujú štúdie od Irwina Douglasa, od ktorého boli pre informácie v práci použité viaceré odborné publikácie. Vyzdvihol by som určite publikáciu *Trade policy disaster: Lessons from 1930s*, kde sa venuje nielen jednotlivým krokom v zahraničnom obchode, ale detailne aj ich dopadom na svetovú aj vnútornú ekonomickú situáciu. Ďalej pre bližšie pochopenie dopadu bilaterálnych zmlúv je od toho istého autora tak isto dôležitá publikácia *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* v ktorej je detailne rozoberaná celá situácia medzinárodnej obchodnej politiky Spojených štátov pred Veľkou hospodárskou krízou, aj po nej a zároveň sú v nej uvažované a analyzované celkové dopady bilaterálnych zmlúv až po koniec druhej svetovej vojny. Táto publikácia prináša celkové pochopenie súvislostí liberalizácie zahraničného obchodu s ekonomickou situáciou tej doby.

1 Hospodársky vývoj USA medzi rokmi 1929 až 1933

V priebehu dvadsiatych rokov 20. storočia, po ukončení prvej svetovej vojny, ktorej sa spojené Štáty americké stali faktickým víťazom, prebiehala v krajine ekonomická konjunktúra. Toto obdobie ekonomického rastu, zmien v spoločnosti a rozvoja nových typov priemyslu býva prezývane aj „Roaring twenties".

Prezidentské voľby z roku 1928, mali predom určeného víťaza a to kandidáta republikánskej strany Herberta Hoovera. Hoover prezentoval prosperitu a všeobecný blahobyt dvadsiatych rokov a pre obyvateľstvo bol nový prezident zárukou pokračovania prebiehajúceho ekonomického rastu. Udalosti z roku 1929, po ktorých vypukla Veľká hospodárska kríza, situáciu zmenili a Hoover bol nútený prijať opatrenia, ktoré počas svojej volebnej kampane neočakával. [1]

Aby sme pochopili zmeny, v zahraničnej aj vnútornej politike, ktoré nastali po voľbách v roku 1932, zvolením Franklina Delana Roosevelta za prezidenta Spojených štátov amerických, je najskôr dôležité pochopiť kontext vypuknutia Veľkej hospodárskej krízy a hospodárske opatrenia, ktoré prijala Hooverova administratíva ako reakciu na prebiehajúcu recesiu.

V nasledujúcich podkapitolách práca v krátkosti popíše prijaté opatrenia v domácej a v zahraničnej politike so zameraním na zahraničnú politiku a najkontroverznejší zákon prijatý v roku 1930 a to Smoot – Hawleyho colný sadzobník ako príklad prístupu k medzinárodnej obchodnej politike pred nástupom Franklina Delana Roosevelta do prezidentského úradu.

1.1 Hospodárska politika

Kolaps New Yorskej burzy nastal 24. októbra, kedy burza padla o 34 bodov[2] za jediný deň a majiteľa zmenilo 13 miliónov akcií[3], tento deň sa neskôr začal nazývať ako Čierny utorok. V období pred krachom rástli ceny na akciových trhoch a bohatstvo z akcií narastalo nekontrolovaným spôsobom, čo podporilo ďalšie branie pôžičiek na ďalší nákup akcií. Počas Čierneho utorka ale začali ceny akcií nezadržateľne klesať, čo spôsobilo ich panický predaj, ktorý tlačil na ďalší špirálovitý pokles cien. Tento prepad spôsobil do polovice októbra finančnú stratu 30 miliárd dolárov. [4]

[1] TAJOVSKÝ, Ladislav. *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*. České Budějovice: Kopp, 2014. 207 p. ISBN 978-80-7232-472-9, str. 29.
[2] BIERMAN, Harold. *Beating the Bear*: *Lessons from the 1929 Crash Applied to Today's World* [online]. California: ABC-CLIO, LLC, 2010. 207 p. [cit. 2019-07-24]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=801135>, str. 1.
[3] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 64.
[4] SCHLESINGER, Arthur M. Jr. *The coming of New Deal, 1933-1935*. Boston: Houghton Miffin, 2003. 688 p. ISBN 0618340866, str.15.

Herbert Hoover bol v momente Čierneho utorka v prezidentskom úrade len sedem mesiacov, ale len máloktorý človek bol počas celého obdobia dvadsiatych rokov v užšom kontakte s tvorbou hospodárskej politiky. Občania Spojených štátov amerických sa preto k nemu prirodzene upínali ako k niekomu, kto môže ekonomiku opäť oživiť. Aj keď bol Hoover zvoleným prezidentom za republikánsku stranu a o pár rokov neskôr v ďalších voľbách predstavoval obhajcu konzervatívneho prúdu, nezvolil cestu laissez-faire a nechcel ponechať trh procesu samočistenia. Práve naopak bol presvedčený o dôležitosti vlády a jej zásahov. Konečným cieľom zásahov jeho vlády však nebolo nahradiť decentralizovaný štátny sektor a súkromné vlastníctvo, ale naopak ho ochrániť[5], ale kvôli panickým náladám, ktoré prevládali u obyvateľstva neboli tieto kroky dostačujúce.

Prezident sa snažil presvedčiť spoločnosť, že kríza a prehlbujúci sa prepad akciového trhu má najmä psychologické korene a to v striedaní sa extrémneho pesimizmu a optimizmu. Preto navrhol kroky, ktoré mali obnoviť dôveru spoločnosti v ekonomickú prosperitu. Na stretnutiach so zástupcami poľnohospodárstva a priemyslu vyzval účastníkov na iniciatívu v troch bodoch: udržanie úrovne miezd, zvýšenie zamestnanosti vďaka zníženiu pracovnej doby a k zvýšeniu štátnych aj súkromných investícií do stavebnej výroby.[6] V podstate sa týmito krokmi snažil presunúť náklady na recesiu zo zníženia miezd na zníženie ziskov podnikov.

Okrem jednaní so súkromným sektorom, navýšil štátne prostriedky na programy verejných prác, ktoré spočívali v budovaní ciest, priehrad, verejných budov a pod. Podobný typ politiky si môžeme neskôr všimnúť v programe Franklina Delana Roosevelta - New Deal. Jediným rozdielom bolo financovanie verejných programov, kde hlavnými zdrojmi mali byť v pláne Herberta Hoovera súkromné investície a v prípade štátnych výdavkov sa malo jednať o pôžičky jednotlivým štátom Únie.[7]

Následné ozdravné programy Hooverovej administratívy spočívali v ôsmich pilieroch: boj s deflaciou pomocou úverovej inflácie, rast vládnych pôžičiek ako náhrada za chýbajúce súkromné zdroje, obmedzenie bežných výdavkov štátneho rozpočtu a rast mimoriadnych výdavkov, ktoré nebudú financované rastom daní ale rozpočtovým deficitom, podpora zamestnanosti pomocou už spomínaných verejných prác, finálna zodpovednosť federálnej vlády za pomoc postihnutým vrstvám, skrátenie pracovného týždňa s cieľom udržať výšku mzdových sadzieb, rast cien poľnohospodárskych produktov pomocou subvencií

[5] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 68.
[6] FREIDEL, Frank. *The New Deal in historical perspective*. Washington: Service Center for Teachers of History, 1959, str. 2.
[7] DUDLEY, Dillard. *Economic development of the North Atlantic Community: Historical Introduction to Modern Economic.* News Jersey: Precentice Hall, 1967. 747 p. ISBN 0132233053, str. 593.

s obmedzovaním ich produkcie a podpora vytvárania kartelovej štruktúry priemyslovej výroby pomocou dohôd o mzdách, cenách a investíciách.[8]

Hoover síce vystupoval proti centrálnym programom, ktoré by boli financované federálnou vládou ale za jeho administratívy aj tak vznikli organizácie, ktoré mali za úlohu koordinovať lokálne, štátne a federálne programy a tým pádom aj centralizovať dostupné fondy a nepostavil sa ani proti zriadeniu federálneho systému úradu práce a zavedení federálnych podpôr v nezamestnanosti.

Najvýznamnejším úradom, pod ktorý sa úradujúci prezident podpísal a prideľovala prostriedky federálnym úradom, bola Korporácia pre financovanie obnovy (RFC), ktorá bola zriadená v decembri 1931.[9] Korporácia pre financovanie obnovy poskytla väčšinu svojich zdrojov na pomoc bankám, poisťovniam a železniciam, ktorých pád by znamenal pre ekonomiku Spojených štátov príliš veľké problémy.

Problémy pokračovali aj v poľnohospodárskom priemysle a počas leta roku 1929 bol prijatý Zákon o obchodovaní s poľnohospodárskymi produktami, ktorý v podstate zriaďoval Federálny poľnohospodársky výbor. Výbor mal za úlohu kontrolovať cenu poľnohospodárskych produktov a vykupoval produkciu aby sa zastavilo znižovanie cien. Ak môžeme hodnotiť pomoc priemyslu bankám a nezamestnaným ako nedostatočnú, tak pomoc poľnohospodárskemu sektoru je možné pokladať za absolútne zlyhanie Hooverovej administratívy.[10] Problémy v tejto oblasti nakoniec vyriešil až zvyšujúci sa dopyt po poľnohospodárskych produktoch na konci tridsiatych rokov, kedy bol svet opäť na prahu veľkého konfliktu.

1.2 Medzinárodná obchodná politika

Z pohľadu medzinárodnej obchodnej politiky bol najdôležitejším zákonom, ktorý bol prijatý v priebehu ekonomickej krízy určite tarifný zákon z roku 1930 známy ako Smoot – Hawleyho colný sadzobník. Zákon bol predložený dvoma senátormi Reedom Smoothom a Wiilsom C. Hawleyem, podľa ktorých bol nakoniec aj pomenovaný a aj napriek

[8] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 78-79.

[9] FOLSOM, Burton J.R. *The first government bailouts: The story of the RFC* [online]. Irvington-on-Hudson: Foundation for Economic Education, Incorporated, 2011. pp. 15-16. [cit. 2019-07-24]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/923627540?pq-origsite=summon>, str. 1.

[10] ARNDT, H. W. *The economic lessons of the nineteen-thirties.* New York: Oxford university press, 1944. 314 p. ISBN 0751200654, str. 16.

petícií pod, ktorú sa podpísalo 1 250 ekonómov[11] s rôznymi názormi na hospodársku politiku, ho 17. júna 1930 Herber Hoover podpísal.

Nový colný sadzobník, nebol pôvodne pripravovaný ako odpoveď na Veľkú hospodársku krízu. S jeho prípravou sa začalo už v roku 1928 a to na žiadosť amerických farmárov, ktorých sa prosperujúca ekonomika dvadsiatych rokov dotkla menej než iných častí spoločnosti.[12] Veľká hospodárska kríza znamenala ale veľký pokles príjmov nielen v poľnohospodárstve, ale aj v priemysle a vďaka dlhým diskusiám o novom colnom sadzobníku v Kongrese a priemyselnej lobby sa zvýšenie týkalo aj priemyselných výrobkov.

Herbert Hoover sa obával tak radikálneho navyšovania colných sadzieb a predpokladal, že tak široké zvýšenie colného zaťaženia môže vyvolať aj nevoľu zahraničných partnerov. Prebiehajúca kríza ale zhoršovala podmienky v spoločnosti, nezamestnanosť narastala a Hoover vedel, že v tejto atmosfére bude náročné zákon vetovať a postaviť sa za zníženie sadzieb. Zákon podpisoval dúfajúc, že zvýšenie ciel bude len dočasné.[13]

V skutočnosti, ale Smoot – Hawleyho colný sadzobník nepredstavoval najprudšie zvýšenie colného zaťaženia v porovnaní so zvýšením ciel v priebehu dvadsiatych rokov.[14] V roku 1922 bol prijatý Fordney - McCumberov colný sadzobník, ktorý clá zvyšoval ešte nárazovejšie. Problém so Smoot - Hawleyho sadzobníkom bol práve ten, že pomerne vysoko zvyšoval už tak vysoké clá.

Ako môžeme vidieť na grafe č. 1, nový colný sadzobník zvýšil colné zaťaženie niektorých produktov na niekoľko násobok pôvodnej hodnoty z roku 1922. Colné zaťaženie, ktoré ešte v roku 1913 bolo v podstate na minime, prešlo v priebehu dekády razantnou reformou a to najmä v spomínanom roku 1922. Aj napriek niektorým extrémnym zvýšeniam priemerné zvýšenie colného zaťaženia prijatím Smoot - Hawleyho colného sadzobníku bolo 2,5 %.[15] Skutočným problémom prijatia nových colných zaťažení bola ich vysoká východisková hodnota.

---

[11] FETTER, F. *Economists Against Smoot-Hawley* [online]. The American Economic Review, Vol. 32, No. 2, 1942. pp 355-56. [cit. 2019-08-05]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/2646642>, str. 355-356.

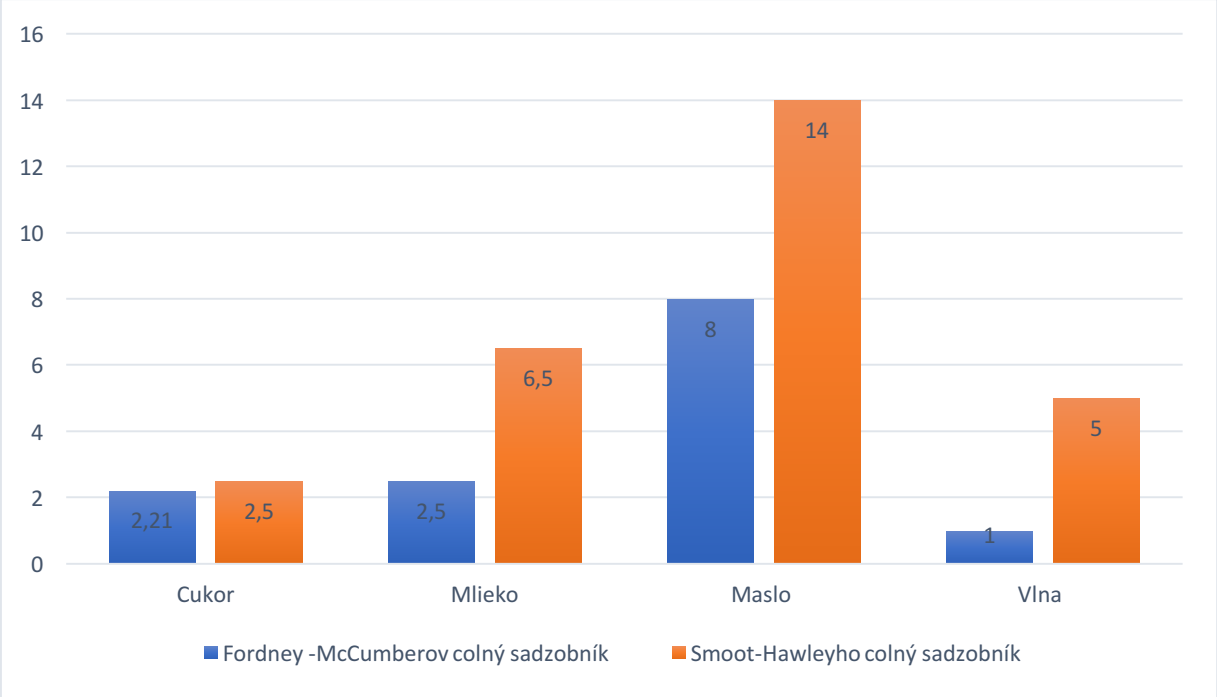
[12] GOLDIN, Claudia, BORDO D., Michale and EUGENE N. White, *The Defining Moment* [online]. University of Chicago Press, 2007. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=408509>, str. 334-335.

[13] KUMIKO, K. *The Passage of the Smoot-Hawley Tariff Act: Why Did the President Sign the Bill?* [online]. Journal of Policy History, Vol. 21, No. 2, 2009. pp. 163-186. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=44069920&lang=cs&site=eds-live>, str. 175-179

[14] O'BRIEN, Anthony. *Smoot-Hawley Tariff* [online]. EH.Net Encyclopedia, edited by Robert Whaples, 2001. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://eh.net/encyclopedia/smoot-hawley-tariff>, str.3.

[15] EICHENGREEN, Barry. *The Political Economy of the Smoot Hawley Tariff* [online]. National Bureau of economic research, Cambridge, 1989. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nber.org/papers/w2001.pdf>, str.8.

Graf č. 1: Vývoj colných sadzieb na vybrané produkty s najväčším rastom colného zaťaženia medzi rokmi 1913-1930, udávané v centoch USD na jednu libru a galón výrobku

Zdroj: BERGLUND, A. *The Tariff Act of 1930* [online]. The American Economic Review, Vol. 20, No. 3, 1930. pp. 467-79. [cit. 2019-10-9]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/1802590>, str. 472. Vlastné spracovanie.

Vďaka obdobiu krízy, v ktorom bol Smoot - Hawleyho colný sadzobník prijatý, bolo zvýšenie colného zaťaženia hodnotené v danej atmosfére. Prebiehajúcu ekonomickú recesiu zvýšenie ciel ešte zhoršilo a keďže sa jednalo o tak výrazný a diskutovaný zákon býva označovaný aj ako ten faktor, ktorý recesiu premenil na Veľkú hospodársku krízu a to najmä z dôvodu poklesu obchodu Spojených štátov amerických o 40 % dva roky po jeho zavedení. Nový colný sadzobník sa samozrejme na tomto poklese spolupodieľal.[16]

Poľnohospodársky priemysel predpokladal, že bude čerpať najväčšie benefity z prijatia zvýšených sadzieb. V skutočnosti však ale väčšia časť poľnohospodárskej produkcie smerovala na export a americký priemysel zásoboval domáci trh na 96 %.[17] Taktiež vďaka prebiehajúcim inováciám v tomto sektore sa hľadali skôr nové exportné možnosti a tak z prijatia nových ciel mohla profitovať len malá skupina výrobcov.

Ekonómovia, ktorí protestovali proti prijatiu nového sadzobníku predpokladali zníženie exportov z dôvodu odvetných ciel od zahraničných partnerov, ktorí na také zvýšenie budú nútení reagovať. Taktiež v prípade, že nebudú môcť exportovať výrobky do Spojených štátov z dôvodu

[16] GOLDIN, *The Defining Moment*, str. 334-335.
[17] EICHENGREEN, *The Political Economy of the Smoot Hawley Tariff*, str. 6-10.

zvýšenia ciel, budú tie zo Spojených štátov odmietať nakupovať a nový colný sadzobník spôsobí presný opak pôvodnej myšlienky, ktorou malo byť zvýšenie príjmov pre poľnohospodársky sektor. Zároveň celý tento proces bude mať negatívne dôsledky aj pre spotrebiteľov naprieč odvetviami.[18]

Napriek tomu, pri porovnaní poklesu importu produktov, na ktoré boli uvalené vyššie clá a tých, ktoré sa nové colné zaťaženie nedotklo je viditeľný dôležitejší dopad krízy než prijatie sadzobníku. Celkový import po zavedení sadzobníku klesol o 5 % a import produktov, na ktoré boli uvalené vyššie clá klesol o 15 %. Celkový pokles objemu importu do Spojených štátov amerických medzi rokmi 1929 až 1932 dosiahol až 40 %.[19]

Za primárny dôvod tak veľkého poklesu je možné považovať zvyšujúcu sa nezamestnanosť, ktorej nový colný sadzobník tiež nepomohol a klesajúce príjmy obyvateľstva, ktoré na predtým importované produkty nemalo peniaze a tak klesol dopyt po nich. Toto zníženie sa podieľalo na poklese importu asi z dvoch tretín, z dôvodu zvýšenia ciel import poklesol o 4 % a deflácia, ktorá taktiež tichým spôsobom zvyšovala colné zaťaženie sa podieľala na poklese 8 % až 10 % podielom.[20]

V priemyselnom sektore sa udiali podobné zmeny ako v poľnohospodárstve. Z dôvodu zmenšenia dopytu po priemyselných výrobkov, ktorý bol spôsobený zhoršujúcou sa finančnou situáciou obyvateľstva kvôli ekonomickej recesii klesali aj v priemyselnom sektore majiteľom firiem zisky. Zmenšenie ziskov bolo ešte väčšie nabúraním medzinárodného obchodu po prijatí Smoot - Hawleyho colného sadzobníku a odvetných ciel od iných krajín. Z dôvodu tohto poklesu začali klesať aj investície do kapitálu. V roku 1929 boli na úrovni 9,5 miliardy USD, zatiaľ čo v roku 1933 už len 2,1 miliardy USD.[21] Sektor tak postupne prestával inovovať a klesala produktivita čo recesiu ďalej zhoršovalo.

Na grafe č.2 môžeme vidieť postupný pokles importu a exportu Spojených štátov s postupne klesajúcim domácim produktom. Na základe dát je viditeľné, že pokles všetkých ukazovateľov nastal ešte pred prijatím nového colného sadzobníku a po prijatí konštantne pokračoval. K pokračujúcim poklesom exportu a domáceho produktu prispievala šíriaca sa ekonomická recesia do okolitých štátov, následné klesajúce príjmy a dopyt po tovaroch zo Spojených štátov.

---

[18] *Economists Against Smoot-Hawley* [online]. Econ Journal Watch, Vol. 4, No. 3, 2007. pp. 345-358. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://econjwatch.org/file.../2007-09-editorsfetter-char_issue.pdf>, str. 348-349.

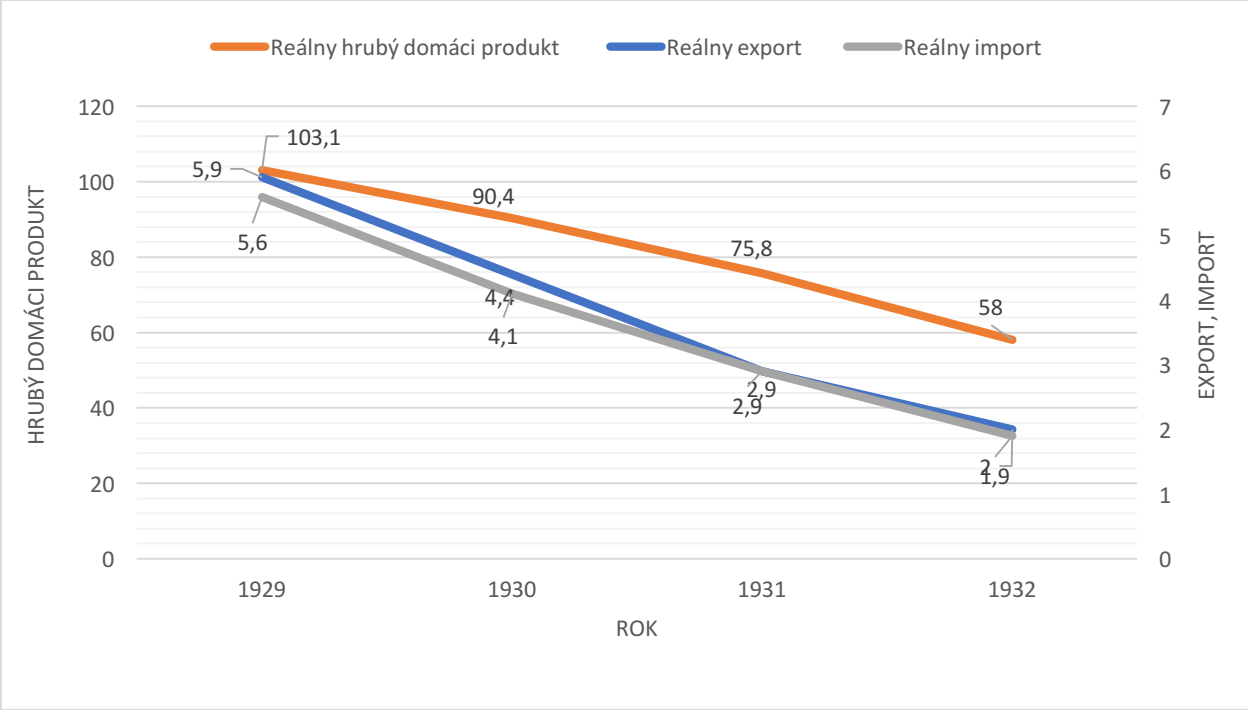
[19] IRWIN, Douglas A. *Trade Policy Disaster* [online]. The MIT Press, 2011. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3339391>, str. 40-41.

[20] GOLDIN, *The Defining Moment*, str. 332-337.

[21] U.S. BUREAU OF THE CENSUS. *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part I* [online]. Washington D.C., 1975. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://www.census.gov/library/publications/1975/compendia/hist_stats_colonial-1970.html>, str. 682-684.

Import na druhú stranu klesal viac strmo než export a to aj vplyvom Smoot - Hawleyho colného sadzobníku, ale z dôvodu klesajúcej ekonomiky Spojených štátov by klesal aj bez jeho prijatia. Colný sadzobník prijatý za vlády Herberta Hoovera mal skôr tak psychologický efekt a bol prijatý v atmosfére, vďaka ktorej mohol ľahko byť označovaný za vinníka Veľkej hospodárskej krízy aj keď k nej len prispel a zároveň spolu rozhodol o nepriaznivom postavení Hoovera v ďalších voľbách.

Graf č. 2: Porovnanie vývoja reálneho hrubého domáceho produktu USA s reálnym exportom a importom, medzi rokmi 1929 až 1932, udávané v miliardách USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE. *National Income and Product Accounts of the United States, Vol.I*, 1929-1958. Washington, D.C., 1993, str. 1. Vlastná úprava.

2 Hospodársky vývoj USA v rokoch 1933 – 1939

Po dekáde vlády republikánskych prezidentov voľby v roku 1932 vyhral demokratický kandidát Franklin Delano Roosevelt so svojím programom New Deal. V nasledujúcej kapitole práce bude bližšie priblížený tento politický program, zákony a kroky, ktoré z neho vychádzali. Pre lepšie pochopenie vývoja ekonomiky v priebehu tridsiatych rokov sú politické kroky vychádzajúce z tohto programu, rovnako ako aj prístup prezidenta k riešeniam Veľkej hospodárskej krízy dôležité z dôvodu pochopenia súvislostí vnútornej situácie Spojených štátov a stavu spoločnosti, ktorá ovplyvňovala následne aj prístup k zahraničnej politike.

2.1 Charakteristika programu New Deal

Roosevelt rozčleňoval svoje kroky na triky okruhy. Prvým malo byť oživenie hospodárstva, druhým krátkodobá pomoc postihnutým vrstvám a posledným reforma ekonomického systému, vďaka ktorej sa predíde opakovaniu ekonomickej recesie podobných rozmerov. Ekonomický program sa sústredil v sľubovanie nárastu regulačnej role štátu a v posilnení vplyvu federálnej vlády na ekonomiku.[22] Roosevelt posunul spôsob politického marketingu na spôsob, ktorý je známy v súčasnosti a to na personifikáciu politického programu.

Dôležitým problémom po nástupe k moci bol takmer úplný bankrot bankového systému. Priemyslová výroba dosiahla minima v roku 1932. Prvým aktom Roosevelta po inaugurácií za prezidenta bolo 5. marca vyhlásenie štvordňových bankových prázdnin, ktoré bolo 9. marca predĺžené o ďalšie tri dni.[23] Rooseveltova politika mala v bankovom sektore tri ciele. Najskôr zreformovať bankový sektor, následne zaviesť prísnu reguláciu obchodu s cennými papiermi a nakoniec umožniť prijatie účinnej legislatívy na boj s deflaciou. Bankové prázdniny boli dôležitým krokom, ktorý kabinetu získaval čas na zavedenie potrebných opatrení.[24] Vďaka charizme a dôveryhodnosti osoby Franklina D. Roosevelta, po znovuotvorení bánk do nich pritieklo v priebehu týždňa 1,2 miliardy dolárov a najhoršia kríza tak bola zažehnaná.[25]

---

[22] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 91-92.

[23] SILBER, William L. *Why did FDR'S bank holiday succeed*? [online]. Economic Policy Review - Federal Reserve Bank of New York, Vol. 15, No. 1, 2009. pp. 19-30. [cit. 2019-17-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/210393884?pq-origsite=summon>, str. 1.

[24] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 110-111.

[25] MITCHELL, Broadus. *The Depression Decade: From New Era Through New Deal 1929-1941*. New York: Routledge, 1977. 496 p. ISBN 0873320972, str. 135.

Na stabilizáciu a navrátenie dôvery občanov v bankový sektor boli prijímané ďalšie regulačné zákony. Jedným z najdôležitejších bol Glass-Steagallov bankový zákon, ktorý bol prijatý v júny 1933. Na základe tohto zákona dostával regulačný úrad Federálneho rezervného systému väčšie právomoci a mal predchádzať úverovej inflácií z minulých rokov.[26]

V letných mesiacoch došlo k krátkemu oživeniu ekonomiky, ale postupne začala vykazovať známky ochladenia a index priemyslovej výroby smeroval prudko dole. Franklin D. Roosevelt sa pod tlakom priklonil k pro-inflačnej politike. Koncom januára 1934 bol prijatý Zákon o zlatých rezervách, ktorý stanovil fixný nákup a predajnú cenu zlata na úroveň 35 dolárov za uncu, vďaka čomu dolár devalvoval na 59,06 % hodnoty z pred doby zavádzania New Dealu. Následne ešte vstúpil v platnosť Zákon o nákupe striebra, ktorý zvyšoval strieborné krytie v mene.[27] Dopady týchto opatrení sú následné rozobrané v ďalšej kapitole v súvislosti s vplyvom na medzinárodný obchod.

Okrem problémov v bankovom sektore, ekonomiku Spojených štátov, ktorá prechádzala krízou trápila taktiež vysoká nezamestnanosť. V priebehu prvých sto dní vlády Franklina D. Roosevelta boli v Kongrese rýchlo schválených zákonov na podporu a naštartovanie ekonomiky. Medzi dôležité prijaté zákony patrili asistenčné fondy pre nezamestnaných, podporné fondy pre poľnohospodársky priemysel, dobrovoľná pracovná služba pre nezamestnané osoby do 25 rokov a verejné programy na podporu zamestnanosti.[28] Verejné programy a práce boli zriaďované na základe Zákona k odstráneniu nezamestnanosti, ktorý definoval princípy politiky zamestnanosti Rooseveltovej vlády a prakticky preniesol zodpovednosť za zamestnanosť občanov na federálnu vládu.[29]

Ďalším veľmi závažným problém bola nízka úroveň príjmov poľnohospodárskeho priemyslu. S cieľom zvýšiť príjmy v tomto sektore, začala Rooseveltova vláda presadzovať kroky, ktorými chcela poľnohospodárov namotivovať k zníženiu produkcie. Poľnohospodári tak mali dosiahnuť vyšší životný štandard a rast efektivity práce bol vládou blokovaný. Aby vláda motivovala poľnohospodárov k zníženiu svojej produkcie, poskytovala podporu tým, ktorí tak urobili.[30] Na základe zhoršujúceho sa stavu poľnohospodárskeho odvetvia a hroziaceho štrajku poľnohospodárov bol prijatý zriaďovací zákon Úradu pre reguláciu poľnohospodárstva. Systém

---

[26] SILBER, *Why did FDR'S bank holiday succeed*?, str. 3.

[27] FRIEDMAN a SCHWARZ. *A monetary history of the United States: 1867-1960*. Princeton: Princeton Univeristy Press, 1998. 888 p. ISBN 0-691-04147-4, str. 469-473.

[28] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 126-131.

[29] DANIELS, Roger. *Road to New Deal, 1882 – 1939.* University of Illinois press, 2015. 569 p. ISBN 9780252097621, str. 195.

[30] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 142-143.

podpory poľnohospodárskeho odvetvia spočíval v troch nástrojoch, ktoré mali obmedziť produkciu poľnohospodárskych výrobkov. Prvým nástrojom bol systém paritných cien, na čo nadväzoval systém federálnych subvencií a expanzia poľnohospodárskych úverov. Cieľom bolo zvýšiť agregátne ceny výrobkov aby sa zvýšili agregátne príjmy poľnohospodárov a to práve umelým otočením previsu ponuky nad dopytom k previsu dopytu nad ponukou.[31]

Rooseveltova vláda sa taktiež snažila naštartovať aj priemysel a to pomocou veľmi kontroverzného Zákona o obnove priemyslu. Zákon vyhlasoval dva ciele priemyslovej politiky a to stabilizovať priemyslové podniky vyhlásením kódexov čestnej konkurencie a zvýšiť kúpnu silu obyvateľstva prijatím sociálnych zákonov. Zákon bol v roku 1935 vyhlásený za protiústavný.[32]

Začiatkom roku 1935, pripravovala Rooseveltova administratíva návrhy zákonov, ktoré mali byť pilierom predvolebnej stratégie. Túto etapu je možné označiť za začiatok druhého New Dealu. Základnou náplňou druhého funkčného obdobia Franklina D. Roosevelta mala byť reforma hospodárskeho systému. Roosevelt rezignoval na kooperatívny model z rokov 1933 až 1934 a vrátil sa späť k antimonopolným zákonom. Ďalším dôležitým pilierom druhého New Dealu bola snaha nakloniť si slabšie sociálne skupiny, ktoré boli stále viac organizované v najväčších odborových centrálach. Roosevelt sa druhom období New Dealu odklonil od veľkých zamestnávateľov a zameral svoju politiku na zamestnancov.

Počas leta roku 1935 bol prijatý zákon, ktorý začleňoval do legislatívy sociálne poistenie a to Zákon o sociálnom zabezpečení. Tento zákon je možné označiť za jednu z najvýznamnejších reforiem americkej ekonomiky. Jednalo sa o prvý zákon, vďaka ktorému sa vláda Spojených štátov amerických stávala garantom poskytovania starobného dôchodku a podpory v nezamestnanosti.[33] Keďže zamestnanci aj zamestnávatelia prispievali na systém rovnakou čiastkou a čiastka platená zamestnávateľom je zároveň súčasťou mzdy, viedlo toto opatrenie k zníženiu miezd a následne k štrajkom a k tlaku na inflačný rast miezd.[34]

Roosevelt sa tak isto snažil zaviesť politiku, ktorá by viedla k spravodlivejšiemu rozdeľovaniu bohatstva. Zákon o dani z majetku predložil do Kongresu v júny a bol schválený koncom leta v roku 1935 a zavádzal ním zvýšené progresívne zdanenie.[35] Dopad tohto zákona na

---

[31] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 146-149.

[32] RAUCH, Basil. The History of New Deal 1933-1938. New York: Creative Age press, 1944. 368 p., str. 72-80.

[33] *Federal Social Security Act*. Monthly Labor Review [online]. Vol. 41, No. 3, 1935. pp. 570. [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/227886458?pq-origsite=summon>, str. 1.

[34] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 170.

[35] FREIDEL, Frank. *Franklin D. Roosevelt: A Rendezvous with Destiny*. New York: Back Bay Books, 1990. 736 p. ISBN 9780316292610, str. 164.

prerozdelenie bohatstva k chudobnejším skupinám obyvateľstva od tých bohatších je sporný. Príjmy federálneho rozpočtu sa veľmi nezvýšili a efekt prerozdelenia bol minimálny.[36] Spolu so zvýšeným daňovým zaťažením a novým odvodom na sociálne zabezpečenie sa ekonomické reformy prejavili v prvej Rooseveltovej recesii medzi rokmi 1937 až 1938, kedy v medziobdobí prispôsobovania sa ekonomiky došlo k nárastu nezamestnanosti. Ekonómovia už pred prijatím Zákona o sociálnom zabezpečení varovali, že v medziobdobí šetrenia peňazí vo fondoch na dôchodok a úbytkom mzdy vďaka odvodom sa mierne obmedzí spotreba obyvateľstva. Recesiu počas týchto rokov pravdepodobne tieto opatrenia nespôsobili, ale prehĺbili ju.[37] Ďalším faktorom zvýšenej nezamestnanosti bolo zníženie výšky rozpočtového deficitu Rooseveltovou vládou, ktorá sa domnievala, že zamestnanosť už nemusí byť podporovaná expanzívnou fiškálnou politikou pretože sa krajina vďaka New Dealu už dostala von z krízy.[38]

Voľby v roku 1936 očakávane a s veľkou prevahou vyhral Franklin Delano Roosevelt. Demokratická strana posilnila aj svoju pozíciu v Kongrese. Republikánska strana nedokázala ponúknuť alternatívu k programu New Deal a najvýraznejším rozdielom bola kritika rastúcej byrokracie a konzervatívnejší prístup k správe verejného rozpočtu.[39]

Na začiatku leta roku 1937 vrcholila ekonomická konjunktúra. Burza sa ale v októbri prepadla a rýchlosť a veľkosť pádu by sa dala porovnať s najhorším obdobím Veľkej hospodárskej krízy. Priemyslová výroba sa prepadla o viac než 30 %[40], rástla deflácia a ceny priemyslových a poľnohospodárskych výrobkov sa priblížili k úrovni z roku 1933. Podiel investícií na HDP sa znížil o 4 percentné body, úspory obyvateľstva boli negatívne a recesia sa odzrkadlila aj v nezamestnanosti, ktorá dosiahla takmer 20 % hranicu. Pokles ekonomiky bol previazaný zamestnaneckými štrajkami, ktoré boli vďaka zákonom prijatým v rámci New Dealu organizované centrálnymi odborovými centrálami.[41] Recesia malo viacero dôvodov. Okrem silnej fiškálnej reštrikcie, ktorú sa Roosevelt snažil presadiť aby zabránil ďalšiemu rastu rozpočtového deficitu, začal platiť už spomínaný Zákon o sociálnom zabezpečení, kvôli ktorému odvádzali zamestnanci a zamestnávatelia percento zo mzdových prostriedkov do štátom administrovaného fondu. Vyplácanie dôchodkov malo začať, ale až v roku 1942 a tak tieto peniaze nemohli byť v súčasnosti

---

[36] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 305-307.

[37] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 172.

[38] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 348.

[39] SHLAES, Amity. *The Crippling Legacy Of The 1936 Election* [online]. Farmingdale: Society for Advancement of Education, No. 137, Vol. 2760, 2008. pp. 24-26. [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/214593260?pq-origsite=summon>, str. 4.

[40] URBAN, Scott a Tobias STRAUMANN. *Still tied by golden fetters: the global response to the US recession of 1937-1938* [online]. Financial History Review, Vol. 19, No. 1, 2012. pp. 21-48. . [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/926418108?pq-origsite=summon>, str. 1.

[41] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 182.

obyvateľstvom využívané čím sa znížila možnosť ich spotreby. Rada guvernérov taktiež využila svoje novonadobudnuté právomoci a prikázala komerčným bankám zvýšiť povinné minimálne rezervy o 50 %, aby sa predišlo silným proinflačným tlakom spôsobovanými politikou federálnej vlády.[42] Kvôli navýšeniu povinných rezerv poklesol objem poskytnutých úverov o viac než miliardu dolárov.[43] Ekonomika na všetky tieto faktory reagovala a potvrdilo sa, že ekonomický rast je ťahaný výdavkami verejného rozpočtu a súkromné investície sú stále príliš nízke na to, aby tento rast udržali.

V priebehu roku 1938 bol zavedený stimulačný balíček pre ekonomiku. Rozvíjali sa programy z prvého obdobia New Dealu a najvýznamnejším bolo navýšenie rozpočtu pre program verejných prác (WPA).[44] V poľnohospodárstve sa pokračovalo s obmedzovaním produkčných kapacít a podporou exportu. Taktiež boli uvoľňované zlaté rezervy vlastnené ministerstvom financií a do ekonomiky sa začalo posielať zvýšené množstvo peňazí aj vďaka väčšej úverovej aktivite RFC.[45]

V roku 1939 Roosevelt predniesol prejav, v ktorom takticky oznámil odklon od reformných plánov. Po šiestich rokoch reforiem sa sformovala konzervatívna opozícia nielen v Kongrese, ale aj v spoločnosti čo Roosevelt správne videl na voľbách, ktoré sa uskutočnili v roku 1938.[46] Roosevelt nasmeroval svoje ďalšie smerovanie k udržovaniu reforiem, čím v podstate akceptoval limity svojej reformnej politiky a prispôsobil sa náladám spoločnosti, ktorá požadovali stabilizáciu pomerov.

[42] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 386.
[43] URBAN, *Still tied by golden fetters: the global response to the US recession of 1937-1938,* str. 10.
[44] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 185.
[45] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 360.
[46] HEALE, *Franklin D. Roosevelt : The New Deal and War,* str. 43.

3 Medzinárodná obchodná politika medzi rokmi 1933-1939

Franklin Delano Roosevelt v priebehu prvých šiestich rokov v prezidentskom úrade venoval veľké množstvo úsilia vytiahnutiu Spojených štátov amerických z Veľkej hospodárskej krízy, ako bolo popísané v minulej kapitole. Snažil sa o to rôznymi prístupmi a často až snahou o zmenu systému, ktorá mu bola zablokovaná. Svoje prezidentské pôsobenie po víťazstve vo voľbách zameral práve na domáce problémy, ale to neznamená, že by sa zahraničnej politike nevenoval.

Jeho popularita v Demokratickej strane rástla práve z pozície hovorcu zahraničnej politiky. Z dôvodu prebiehajúcej krízy, ale v spoločnosti prevládala skôr izolacionistická nálada a obyvatelia Spojených štátov nechceli investovať do zahraničných problémov, ale do riešenia tých domácich. Roosevelt preto urobil pred voľbami politicky strategický krok a odmietol pripojenie Spojených štátov k Lige národov (League of Nations), ktorej založenie a následné pripojenie sa USA presadzoval ešte Woodrow Wilson, na ktorého medzinárodnú politiku práve prevládal medzi obyvateľstvom negatívny pohľad. Taktiež nezdôrazňoval svoju podporu k začleneniu Spojených štátov k Medzinárodnému súdnemu dvoru, ktoré podporovali všetci predchádzajúci prezidenti od Woodrow Wilsona, ale neexistovala možnosť získať dvoj tretinovú podporu tohto návrhu od Senátu.

V priebehu júna až júla v roku 1933 sa odohrávala Lodýnska ekonomická konferencia, ktorá bola zorganizovaná na základe snahy Herberta Hoovera obnoviť finančnú stabilitu pomocou medzinárodnej dohody. Aj potom čo Roosevelt v roku 1932 voľby vyhral sa ho Hoover snažil presvedčiť, aby na konferencii potvrdil svoju účasť.[47] Franklin Delano Roosevelt sa nakoniec rozhodol na konferenciu poslať delegáciu, médiami označovanú za veľmi slabú, ktorej navyše chýbali inštrukcie na reprezentáciu a diplomatický líder, ktorý by delegáciu viedol pod jednotnou myšlienkou.[48]

Roosevelt sa nakoniec odmietol zúčastniť, v roku 1933 koordinovaného pokusu o zlepšenie ekonomickej situácie vo svete a vytiahnutie krajín z krízy s argumentom potreby riešenia domácich problémov.[49] Domáce publikum bolo spokojné, že ich prezident sa týmto spôsobom postavil voči Európskym lídrom a izolacionistické tendencie. Vďaka tomuto kroku

[47] Daniels, *Road to New Deal, 1882-1939,* str. 335.
[48] Taktiež, str. 335
[49] KINDLEBERGER, Charles P. *The World in Depression, 1929-1939*. Berkeley: University of California Press, 1973. 336 p. ISBN 0713903120, str. 200.

ďalej posilňovali. Niektorí odborníci práve v tomto kroku vedie začiatok extrémneho nacionalizmu, ktorého vyústením bola práve druhá svetová vojna.[50]

Počas prebiehajúcej ekonomickej konferencie v Londýne bol zároveň v júny prijatá rezolúcia v Kongrese, ktorá zrušila zlatú doložku vo všetkých verejných aj súkromných zmluvách. RFC na základe právomoci od prezidenta skupovala v zahraničí zlato a na domácom trhu novo vyťažené. Nákup sa uskutočňoval nad svetovú cenu, vďaka čomu cena zlata rástla, čo vo výsledku spôsobovalo oslabenie doláru oproti ostatným menám.[51]

V roku 1934 predložil Franklin Delano Roosevelt Kongresu zákon, ktorý mu dával právomoc k stanovovaniu zlatého obsahu meny v rozmedzí päťdesiat až šesťdesiat centov. Na konci januára začal platiť Zákon o zlatých rezervách (Gold Reserve Act), ktorý stanovil fixnú nákupnú a predajnú cenu zlata na 35 dolárov za uncu, čo vo výsledku viedlo k oslabeniu doláru o 59,06 % jeho počiatočnej hodnoty z pred začiatku New Dealu.[52]

Depreciácia doláru mala na zahraničný obchod Spojených štátov v podstate okamžitý efekt. Lacnejšia mena spôsobovala lacnejšie produkty a lepšiu konkurenciu schopnosť vo svetovom obchode, vďaka čomu export produktov zo Spojených štátov do iných zemí v priebehu roku 1933 narástol o 40 %.[53]

Keďže Spojené štáty sú z makroekonomické pohľadu veľkou otvorenou ekonomikou a vplývajú na ekonomickú situáciu v ostatných krajinách, dalo by sa predpokladať, že devalvácia doláru zároveň oddialila možnosť ekonomického zotavenia v zahraničí[54] a zhoršenie pozícií a konkurencie schopnosti pre ostatné štáty vo svetovom obchode, čo by z dlhodobého hľadiska znamenalo možnosť nižšieho dopytu po produktoch z USA, z dôvodu zhoršovania finančnej situácie zahraničných obchodných partnerov. Aby sa zahraniční partneri vyhli negatívnym dopadom devalvácie doláru a vyrovnali jeho vplyv, snažili sa taktiež svoje meny devalvovať pre lepšiu konkurencieschopnosť, alebo naopak pristúpili k reštriktívnej menovej politike a taktiež k uzatváraniu bilaterálnych zmlúv s inými zahraničnými partnermi.[55]

---

[50] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 125.
[51] Taktiež, str.124.
[52] MIXON, Jr. a W. CH. SAWYER. *US Treasury primacy in monetary policy signalling: a public choice perspective* [online]. Vol. 14, No. 15, 2007. pp. 1097-1102. [cit. 2019-12-09]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=27601470&lang=cs&site=ehost-live>, str. 2-3.
[53] IRWIN *Trade Policy Disaster*, str. 83.
[54] EICHENGREEN, Barry. *Viewpoint: Understanding the Great Depression* [online]. The Canadian Journal of Economics Vol. 37, No. 1, 2004. pp. 1-27. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/3696096>, str.18.
[55] FRIEDMAN, *A monetary history of the United States: 1867-1960,* str. 420-456.

Po zafixovaní ceny zlata na 35 dolárov za uncu, začal Franklin Delano Roosevelt, vyjedávať s Francúzskom a Veľkou Britániou o kooperácií na stabilizácií medzinárodného menového systému. Výsledkom týchto rokovaní bola dohoda z roku 1936, tzv. Trojstranná dohoda, ktorá trojstranne zafixovala kurz amerického doláru britskej libry a francúzskeho franku. Dohoda taktiež obsahovala návrat konvertibility meny za zlato a nutnosť vzájomnej konzultácie menovej politiky aby nedochádzalo k prekvapivým devalváciám zo začiatku tridsiatych rokov, ktoré spôsobovali ekonomické zhoršenie situácie u zahraničných partnerov.[56]

V medzinárodnej politike, sa FDR z pohľadu nadväzovania zahraničných partnerských vzťahov zameral na vzťah so Sovietskym zväzom. Na jar v roku 1933, začal preskúmavať možnosti zlepšenia vzťahov medzi krajinami pomocou spoločnosti Amtorg, ktorá sídlila v New Yorku a spravovala malý obchod, ktorý medzi krajinami prebiehal, ale táto snaha nakoniec nevyšla.[57]

Nakoniec sa Rooseveltovi v októbri podarilo vyjednať návštevu v Spojených štátov, ministrom zahraničných vecí Maxim Maximovičom Litvinovom. Vďaka ich osobnej schôdzke sa Rooseveltovi podarilo vyjednať koniec šestnásťročnej prestávky medzi USA a Sovietskym zväzom v medzinárodných vzťahoch a oba štáty sa dohodli, že si nebudú vzájomne zasahovať do domácich záležitostí a, že Sovietsky zväz bude dodržovať náboženskú slobodu u obyvateľov Spojených štátov v Sovietskom zväze. Litvinov touto dohodu dosiahol uznanie Sovietskeho zväzu Spojenými štátmi.[58] Dohoda taktiež obsahovala, že Sovietsky zväz nebude požadovať reparácie za vpád amerických vojsk na Sibír po prvej svetovej vojne, za čo mal Sovietsky zväz zaplatiť aspoň malú časť dlhu za cársku vojnu Spojeným štátom. Druhá strana bola však nakoniec nedodržaná. Roosevelt očakával z dohody veľké ekonomické benefity, ktoré sa ale nedostavili. [59]

3.1 Reciprocita v medzinárodných obchodných vzťahoch

Po voľbách v roku 1932 a víťazstve Franklina Delana Roosevelta bol menovaný do funkcie ministra zahraničných vecí Cordell Hull, ktorý priniesol zmenu v prístupe k zahraničnému

[56] JOHNSON, Zdenka. *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2017. 373 p. ISBN 9788024522210, str. 200.
[57] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 342.
[58] DOENECKE, Justus D., JOHN E. Wilz. *From Isolation to War : 1931 - 1941* [online]. John Wiley & Sons, 2015. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=1776329>, str. 49.
[59] DANIELS, *Road to New Deal*, str. 342.

obchodu, ktorý bol v priebehu dvadsiatych rokov striktne protekcionistický a vyvrcholil prijatím Smoot - Hawleyho colného sadzobníka. Liberalizmus zahraničného obchodu spočíval v recipročnom znižovaní obchodných bariér.

Protekcionizmus v priebehu Veľkej hospodárskej krízy ukázal, že pod jeho vplyvom zahraničný obchod Spojených štátov klesá a domáci trh nemá dostatočný dopyt po domácich výrobkoch. Jediným riešením bolo opäť otvoriť ekonomiku zahraničným partnerom.[60]

Vďaka devalvácií doláru, ktorý prispel k zvýšeniu exportu Spojených štátov do iných krajín o 40 %, získala vláda na liberalizmus zahraničného obchodu nové argumenty. Konkurencie schopnosť domácich produktov v zahraničí sa zvýšila a preto bolo potrebné zlepšiť medzinárodné obchodné vzťahy so zahraničnými partnermi, čo malo priniesť zlepšenie ekonomickej situácie exportným odvetviam ako poľnohospodárstvo. Liberalizácia zahraničného obchodu tak vychádzala z nutnosti riešiť domáce problémy a jej cieľom bol maximálny vývoz a čo najmenší dovoz.[61]

Pro-exportne orientovaní priemysel, investori a finančný sektor sa staval za liberalizáciu zahraničného obchodu, pretože videli možnosť získať späť pôžičky z dvadsiatych rokov a pokles exportu po nástupe krízy a protekcionizmu pocítili. Spojené štáty exportovali viac než 30 % produkcie bavlny, tabaku a ryže do zahraničia a tieto odvetvia boli dobre zastúpené v Kongrese.[62] Priemysel bol menej závislý na exporte než poľnohospodárstvo aj keď automobilový a chemický priemysel svoju závislosť na vývoze v priebehu dvadsiatych rokov zvyšoval ale z nízkeho základu. Avšak pokles exportu o 68 % medzi rokmi 1929 až 1933 sa dotkol aj týchto odvetví.[63]

Keďže ale len niektoré priemyselné odvetvia boli proexportne zamerané a s liberalizáciou zahraničného obchodu súhlasila len časť poľnohospodárov, bolo potrebné nastaviť uvoľňovanie pravidiel tak, aby priniesli zvýhodnenie exportných možností v súvislosti s devalváciou doláru, ale zároveň sa vyhnúť poškodeniu domácej ekonomiky príliš veľkým nárastom importov. Z tohto dôvodu bolo na liberalizáciu zahraničného obchodu zvolene bilaterálne zmluvy, vďaka ktorým sa dalo určiť, ktorých odvetví a ako sa bude liberalizácia týkať.

Zákon, ktorý umožňoval bilaterálne jednania bol prijatý v roku 1934 ako dodatok k Smoot - Hawleyho colnému sadzobníku pod názvom Reciprocal Trade Agreement Act.

---

[60] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 201.
[61] HAGGARD, Stephan. *The Institutional Foundations of Hegemony: Explaining the Reciprocal Trade Agreements Act of 1934* [online]. International Organization, Vol. 42, No. 1, 1988. pp. 91–119. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2706771>, str. 98.
[62] Taktiež, str. 98.
[63] Taktiež, str. 98.

Vďaka tomuto dodatku bol prezident poverený viesť na tri roky jednania so zahraničnými partnermi s cieľom znížiť bariéry vo vzájomnom obchode.[64]

Americké clá mohli byť znížené o 50 % a zároveň sa na tieto zníženia sťahovala doložka najvyšších výhod, ktorá zabezpečovala rovnaké podmienky zahraničného obchodu aj pre ostatné krajiny. Prezident nesmel presúvať jednotlivé produkty, na ktoré bolo uvalené clo do bezcolných položiek a naopak. Zákon o dohode bol ďalej predlžovaný v roku 1937 a 1940.[65]

Pred koncom roku 1934 boli žiadosti na bilaterálnu dohodu u pätnástich krajín z toho deväť sa nachádzalo v Latinskej Amerike. V máji boli uzavreté dohody s Kubou, Brazíliou, Belgickom a Haiti.[66] Jednania s Latinskou Amerikou boli jednoduchšie pretože boli viac závislé na trhu Spojených štátov než to bolo naopak.

Európske štáty predstavovali oveľa dôležitejší trh pre poľnohospodársky priemysel Spojených štátov a zároveň boli pre ich výrobky najväčšími konkurentami, čoho výsledkom bola veľká regulácia vzájomného obchodu colnými tarifami. Podarilo sa dosiahnuť dohodu s krajinami ako Holandsko, následne aj Švajčiarsko a určitá liberalizácia prebehla aj v zahraničnom obchode s Francúzskom, Československom alebo Tureckom. So Sovietskym zväzom bola uzavretá v roku 1935 obchodná zmluva, ktorá poskytovala Sovietskemu zväzu doložku najvyšších výhod výmenou za dohodnutý export vybraných produktov zo Spojených štátov.[67]

Do roku 1938 sa vďaka bilaterálnym dohodám podarilo liberalizovať až 60 % zahraničného obchodu Spojených štátov amerických, čo tvorilo asi tretinu exportovaných položiek. Na začiatku 30. rokov bola priemerná colná sadzba 50 %, v roku 1939 klesla na 40 %.[68]

3.1.1 Bilaterálna dohoda s Veľkou Britániou

V roku 1935 začali delegácie Spojených štátov a Veľkej Británie hľadať možný základ novej dohody, ktorej ale bránilo viacero ekonomických a politických problémov. Počas Veľkej hospodárskej krízy Veľká Británia ignorovala medzinárodnú obchodnú politiku Spojených štátov a podpísala viacero dohôd s inými štátmi, ktoré v roku 1936 Spojeným štátom zablokovali

[64] SCHNIETZ, Karen E. *The Reaction of Private Interests to the 1934 Reciprocal Trade Agreements Act.* International Organization, Vol. 57, No. 1, 2003. pp. 213–233. [cit. 2019-04-12]. <www.jstor.org/stable/3594830>, str. 2.
[65] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 202.
[66] BERGLUND, Abraham. *The Reciprocal Trade Agreements Act of 1934* [online]. The American Economic Review, Vol. 25, No. 3, 1935, pp. 411–425. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/1802526>, str. 419.
[67] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 203.
[68] IRWIN, Douglas A. *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s* [online]. National Bureau of Economis Research, 1997. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <https://www.nber.org/papers/w5895.pdf>, str. 350.

vyjednávanie s Argentínou, Španielskom, Dánskom a Baltskými štátmi. Briti tak isto odmietali meniť imperiálny preferenčný systém svojho medzinárodného obchodu bez súhlasu celého Commonwealthu.[69]

Spojené štáty požadovali po Veľkej Británii zníženie colných prekážok na mäsové výrobky, obilniny, ovocie, tabak a drevo a na oplátku ponúkali zníženie colného tarifu najmä na textilný priemysel. Veľká Británia s touto žiadosťou nesúhlasila a kritizovala ju, že priamo narušuje imperiálny preferenčný systém.

Počas vyjednávania sa zároveň zhoršovala aj situácia v Európe a postupne sa približovala druhá svetová vojna. Po niekoľkých kolách vyjednávania vo Veľkej Británii stále neprevládal jednoznačný súhlas s uzavretím dohody a líder za Britániu presadzoval názor, že dohoda so Spojenými štátmi musí byť posudzovaná na základe ekonomických výhod a musí priniesť ekonomickú rovnováhu. Zároveň požadoval garanciu, že v prípade vypuknutia vojny by sa nové zdroje dodávok okamžite neuzatvorili.[70]

Z dôvodu zhoršujúcej sa politickej situácie v Európe bola Veľká Británia tlačená do ďalších vyjednávaná a hľadaní kompromisu, ale Britský priemysel bol proti a mal pocit, že ich chce vláda obetovať za politické ciele a zvýšiť im konkurenciu. Proti dohode sa protestovala aj na druhej strane Atlantiku, kde sa zvýšená konkurencia tak isto priemyselnému sektoru nepáčila.[71]

Vyjednávania ďalej pretrvávali a naťahovali sa a po Mníchovskej dohode prevzal Roosevelt politickú iniciatívu. Osemnásteho novembra v roku 1938, po dlhých vyjednávaniach podpísali Spojené štáty prvú obchodnú dohodu za 123 rokov. Novo dohodou bolo ovplyvnených viac než 600 kategórií importovaných produktov do Spojených štátov z Veľkej Británie a Veľká Británia bola nútená urobiť ústupky v úpravách imperiálneho preferenčného systému.[72]

Vďaka tejto dohode sa obchodne prepojili dve najvýznamnejšie ekonomiky sveta. Veľká Británia importovala o viac ako 50 % produktov v porovnaní s inými krajinami a Spojené štáty boli exportným lídrom. Dohoda nezahrňovala len samotnú Veľkú Britániu, ale aj ich kolónie, čím sa váha tejto dohody ešte zväčšovala. Americký prebytok dovozu s Britskými kolóniami značne kompenzoval prebytok amerického vývozu do Veľkej Británie.[73]

---

[69] SCHATZ, W. *The Anglo-American Trade Agreement and Cordell Hull's Search for Peace 1936-1938* [online]. The Journal of American History, Vol. 57, No. 1, 1970. pp. 85–103. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/1900551>, str. 6.

[70] Taktiež, str. 10-13.

[71] Taktiež, str. 15.

[72] B. S. K. *The Anglo-American Trade Agreement* [online]. Bulletin of International News, Vol. 15, No. 24, 1938. pp. 3–10. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/25642379>, str. 3.

[73] Taktiež, str. 3.

Minister zahraničných vecí Spojených štátov, Cordel Hull pokladal zároveň obchodnú dohodu za cestu k zachovaniu mieru a neskoré podpísanie dohody pokladal za neúspech. Predpokladal, že keby dohoda medzi Veľkou Britániou a Spojenými štátmi bola medzi prvými podpísanými a nie poslednými, mohol byt vývoj v Európe iný. [74]

3.2 Politika dobrého susedstva

Politika dobrého susedstva, ako ju pomenoval Franklin Delano Roosevel, bola zameraná na medzinárodné vzťahy s Latinskou Amerikou, obranu a ďalšie presadzovanie záujmov Spojených štátov v nej. Táto politika sa často prisudzuje najmä Franklinovy Delanovy Rooseveltovy, ale nemilitantný trend prístupu k medzinárodnej politike v západnej hemisfére nastavoval už Herbert Hoover a za vlády Roosevelta pokračoval ďalej.[75]

Potom čo bol prijatý Smoot - Hawleyho colný sadzobník na začiatku tridsiatych rokov, krajiny Strednej a Latinskej Ameriky sa ocitli v probléme, pretože väčšina ich exportu smerovala práve do Spojených štátov. Rooseveltova vláda sa snažila napraviť situáciu, nielen po vojenskej stránke v týchto krajinách ale aj po tej ekonomickej. V roku 1934 Roosevelt stiahol vojenské jednotky Spojených štátov z Haiti a taktiež odstúpil od dodatku Platt Amendment, ktorý zásah v podstate povoľoval.[76] V roku 1936, taktiež zrušil dozor Spojených štátov nad Panamou. Politika dobrého susedstva si ale prešla skúškou už v roku 1933, po nástupe Roosevelta k moci a to v priebehu Kubánskej revolúcie, ktorú sa nakoniec podarilo novej vláde vyriešiť bez vojenského zásahu a zároveň sa začalo vyjednávanie o bilaterálnej dohode so Spojenými štátmi. Kuba dostala od Spojených štátov pôžičku cez Export-import banku, vďaka ktorej sa rozšíril potenciál tohto trhu v podstate okamžite a zároveň Kuba dovážala do Spojených štátov vo zväčšenom objeme cukor, vďaka čomu taktiež bohatla. Do budúcna tieto obchody mali navýšiť potenciál odberateľov pre produkty zo Spojených štátov. Dohody v spojitosti s cukrom a pôžičkami pokračovali v priebehu celých tridsiatych rokov a pred začiatkom druhej svetovej vojny, pôžička Kube dosahovala hodnoty 25 miliónov dolárov. Zvládnutie tejto revolúcie sa dá označiť za úspech dolárovej diplomacie.[77]

---

[74] SCHATZ, *The Anglo-American Trade Agreement and Cordell Hull's Search for Peace 1936-1938,* str. 19.

[75] MCPHERSON, Alan. *Herbert Hoover, Occupation Withdrawal, and the Good Neighbor Policy* [online]. Presidential Studies Quarterly, Vol. 44, No. 4, 2014. pp. 623-639. [cit. 2019-12-09]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1678027417?pq-origsite=summon>, str. 1.

[76] Taktiež, str. 2-8.

[77] GARDNER, Lloyd C. *Economic Aspects of New Deal Diplomacy*. Boston: Beacon Press, 1964. 409 p. ISBN 0807054356, str. 56-57.

Do roku 1937 politika dobrého susedstva zaznamenala úspechy. Obchod s krajinami Latinskej Ameriky narástol o 236 %[78] oproti hodnote z roku 1933 a nikto sa už nechcel vrátiť späť k vojenským zásahom. Snaha o dolárovú diplomaciu v Strednej a Latinskej Amerike pokračovala aj naďalej a to aj v roku 1938 počas problému s vlastníctvom ropných polí v Mexiku. Nakoniec bolo dohodnuté ponechanie vlastníctva polí vo vlastníctve Mexičanov a zároveň Export-Import banka Spojených štátov poskytla Mexiku pôžičku vo výške 30 miliónov dolárov na dokončenie prepojenia hlavného mesta Mexika s Guatemalou a taktiež na vyrovnanie všetkých finančných sporov ohľadom ropných polí.[79]

Politika dobrého susedstva sa zamerala na vyriešenie diplomatických konfliktov aj s ostatnými krajinami Strednej a Latinskej Ameriky a to vďaka pôžičkám cez Export-import banku[80], vďaka čomu bol taktiež navyšovaný potenciál trhov v týchto krajinách pre zahraničný obchod Spojených štátov, čo ešte bolo podporené uzatváraním spomínaných bilaterálnych zmlúv. Na ukážke riešenia problémov v Mexiku a na Kube je možné vidieť prístup Spojených štátov ku krajinám v západnej hemisfére v priebehu tridsiatych rokov.

3.3 Zákony o neutralite

V druhej polovici tridsiatych rokov sa postupne v Európe približoval vojenský konflikt. Nálada v spoločnosti po Veľkej hospodárske kríze,ň bola jasne daná a stále prevažovali izolacionistické nálady a aj na základe skúsenosti z prvej svetovej vojny bola odmietaná akákoľvek účasť USA v Európskom alebo ďalšom svetovom konflikte.[81]

Negatívne nálady voči aktívnemu zapojeniu Spojených štátov do vojenského konfliktu boli ešte zintenzívnené výsledkami Nyeovej komisie, ktorá skúmala dôvody zapojenia Spojených štátov do prvej svetovej vojny. Komisia došla k záveru, že účasť bola vynútená podnikateľskými kruhmi, ktoré za vstupom do prvej svetovej vojny videli potencionálne zisky. Komisia taktiež upodozrievala tieto kruhy z podplácania zahraničných úradníkov a z ďalších neetických krokov k dosiahnutiu účasti Spojených štátov.[82]

---

[78] GARDNER, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy,* str. 61

[79] THOMPSON, J. Walter. *The Good Neighbor Policy, and Lessons in Mexican Business Culture, 1920-1950* [online]. Enterprise, Vol. 5, No. 2, 2004. pp. 254-280. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=0737628&lang=cs&site=ehost-live>, str. 8-12.

[80] GARDNER, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy,* str. 123-132.

[81] HEALE, *Franklin D. Roosevelt : The New Deal and War,* str. 46.

[82] NORTHRUP, Clark C. *Encyclopedia of World Trade: from Ancient Times to the Present* [online]. Routledge, 2004. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=2011181>, str. 1138.

Aj napriek tomu, že výsledky komisie neboli preukázateľné, senátor Gerald Nye, ktorý komisiu viedol pretlačil na základe týchto záverov cez Kongres prvý zákon neutrality z roku 1935. Zákon ukladal prezidentovi povinnosť zakázať vývoz zbraní ich výrobcom do krajín, ktoré boli vo vojne a vývozcovia boli povinní získať špeciálne povolenie. Zároveň dával prezidentovi právo pridať do tohto embarga aj štáty, ktoré boli potencionálnymi účastníkmi vojny. Taktiež zakazoval obyvateľom Spojených štátov cestovať na lodiach, ktoré patrili štátom, ktoré vojnu viedli.[83] Ďalšie zákony o neutralite pridávali nové obmedzenia na export vojenského priemyslu a na financovanie krajín, ktoré sú vo vojne.

Druhý zákon o neutralite z roku 1936 zaviedol zákaz na poskytovanie pôžičiek krajinám, ktoré sú vo vojnovom stave, s výnimkou krajín, v ktorých prebiehala občianska vojna. Tejto výnimky využili firmy ako Ford Motors, General Motors alebo Texaco a zásobovali frankistický režim v Španielsku.[84]

V roku 1937 bol prijatý tretí zákon o neutralite, ktorý rozširoval zákaz aj na krajiny, v ktorých prebiehala občianska vojna. Zákon taktiež obsahoval zákaz prepravy zbraní po krajinách, ktoré boli vo vojnovom stave a to nezávisle na krajine pôvodu zbraní. Tretí zákon o neutralite neobsahoval žiadnu expiračnú dobu.[85] K poslednej úprave zákonov o neutralite došlo v roku 1939, kedy boli zavedené povinné licencie na obchod so zbraňami a boli ním zrušené zákon z roku 1935 a 1937.[86]

Zákon z roku 1937 obsahoval taktiež výnimku Cach and carry, ktorá dávala prezidentovi možnosť obchodovať s krajinami, ktoré sa nachádzajú vo vojne. Stále ale platil zákaz obchodovať s týmito krajinami so zbraňami. Podmienkou obchodu bola platba v hotovosti alebo v zlate a preprava na neamerických lodiach. Aj napriek tomu, že zákon oficiálne platil pre všetky krajiny, dostatočné množstvo finančných prostriedkov a lodí na využitie takejto výnimky mali len Francúzsko a Veľká Británia.[87] Možnosť obchodu Cash and carry spôsobom mal platnosť len dva roky po prijatí, aj keď zákon o neutralite nemal stanovenú expiračnú dobu.

---

[83] NORTHRUP, *Encyclopedia of World Trade: from Ancient Times to the Present*, str. 1135.

[84] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 207.

[85] GARNER, Wilford J. *The United States Neutrality Act of 1937* [online]. The American Journal of International Law, Vol. 31, No. 3, 1937. pp. 385–397. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2190452>, str. 10.

[86] JESSUP, Philip C. *The Neutrality Act of 1939.* The American Journal of International Law, Vol. 34, No. 1, 1940. pp. 95–99. [cit. 2019-12-06]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2192969>, str. 1-3.

[87] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 209.

V zákone z roku 1939 bola možnosť Cash and carry spôsobu medzinárodného obchodu predĺžená a výnimka na obchod so zbraňami bola zrušená[88], čo v podstate legalizovalo možnosť medzinárodného obchodu s nimi.

Zákony o neutralite boli určitým kompromisom medzi internacionalistickým pohľadom na medzinárodný obchod, ktorý zastával Franklin Delano Roosevelt a Kongresom, ktorý zastával izolacionizmus. Zároveň po snahe o liberalizáciu zahraničného obchodu prostredníctvom bilaterálnych zmlúv, predstavovali reguláciu, ktorá ohrozovala investície podnikateľských kruhov v zahraničí. Zákony deformovali teritoriálnu a komoditnú štruktúru zahraničného obchodu Spojených štátov len s malou kompenzáciou pomocou výnimky Cash and Carry. Zákony o neutralite stratili svoj význam vstupom Spojených štátov amerických do vojny v roku 1941.[89]

[88] *Neutrality Act of 1939* [online]. The American Journal of International Law, Vol. 34, No. 1, 1940. pp. 44–74. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2213414>, str. 393.
[89] HEALE, *Franklin D. Roosevelt : The New Deal and War,* str. 43-46.

4 Dopady liberalizácie zahraničného obchodu na ekonomiku USA

Ako bolo spomenuté v teoretickej časti z pohľadu vývoja zahraničného obchodu sa udiali zo strany Spojených štátov dva základné kroky, v priebehu tridsiatych rokov a to prijatie Trade Agreement Act, ktorý umožňoval vyjednávanie bilaterálnych zmlúv so zahraničnými partnermi a taktiež devalvácia doláru. Nasledujúca časť práce bližšie rozoberie dopady týchto krokov na vývoj vývozu a dovozu Spojených štátov amerických a následne aj dopady na hospodársky vývoj, v kontexte vnútornej situácie popísanej v teoretickej časti, spolu s úvahou dopadu vývoj aj u zahraničných partnerov. Ďalej sa kapitola zameria na detailnejšiu analýzu vývoja exportu a importu z pohľadu komoditnej a teritoriálnej štruktúry, vnútorných oblastí Spojených štátov, pre pochopenie dopadu nie len z makroekonomického hľadiska ale aj z pohľadu toho mikroekonomického. Analýza popísaných vývojov by mala priniesť prehľad o dopadoch týchto krokov na ekonomiku, čo je dôležité pri úvahách o výhodách liberalizácie zahraničného obchodu pre hospodársky vývoj Spojených štátov po Veľkej hospodárskej kríze a taktiež pre analýzu vnútorných zmien prebiehajúcich v ekonomike, ale aj vo svetovom obchode.

4.1 Dopady na vývoj exportu a importu produktov a služieb

Devalvácia doláru pomocou fixne stanovenej ceny zlata bol jeden z prvých krokov, ktoré Franklin Delano Roosevelt v prezidentskom úrade urobil, ako bolo už spomenuté v minulej časti. Zároveň okrem devalvácie bolo zmenené poňatie zahraničného obchodu na liberálnejší a so zahraničnými partnermi boli uzatvárané bilaterálne zmluvy a to vďaka dodatku k Smoot - Hawleyho colnému sadzobníku, ktorý bol prijatý v roku 1934.[90] Devalvácia meny a zmena atmosféry v zahraničnom obchode ovplyvnila vývoj exportu a importu produktov a služieb v priebehu tridsiatych rokov, ako je ukázané na nasledujúcich grafoch.

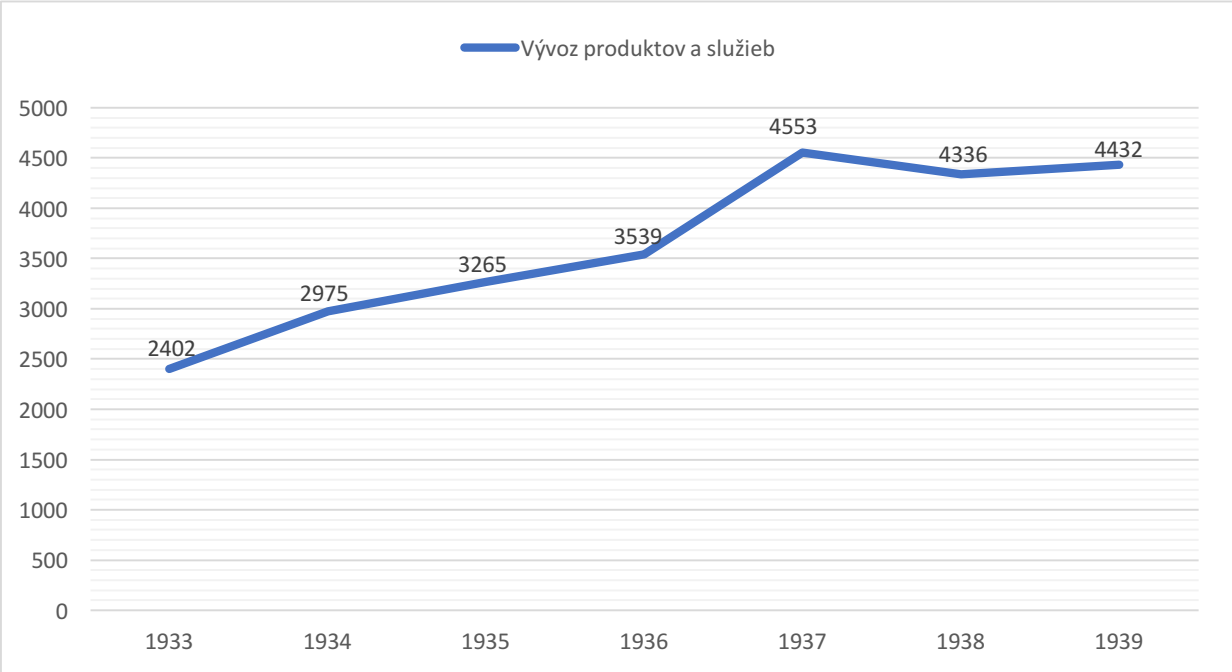
Na grafe č. 3 môžeme vidieť pozitívny trend vo vývoji výšky exportu od roku 1933 až do roku 1937. Priemerne export zo Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939 rástol o 11 % medziročne, s najväčším výkyvom po depreciácií doláru pomocou fixnej výkupnej ceny zlata, ktorá bola stanovená na 35 dolárov za uncu[91] a odohrala sa v roku 1933. Vďaka tomu, medzi rokmi

[90] EICHENGREEN, *The Political Economy of the Smoot Hawley Tariff*, str. 6.
[91] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 124.

1933 až 1934 narástol export Spojených štátov do iných krajín o 24 %. Tento nárast je možné pripísať spomínanej devalvácií meny, ktorá zlacnila vyvážané produkty v zahraničí. Do roku 1936 nárast exportu spomalil približne na 9 %.

Dolár po roku 1933 devalvoval o 59 % ale keďže sa nejednalo priamo o zníženie ciel a zahraničný obchod nebol stále liberalizovaný, priniesol tento silný podnet najmä nárast v prvom roku po depreciácií a následne sa z dôvodu stále platnej protekcionistickej zahraničnej politiky rast spomalil a ustálil. Taktiež je potrebné spomenúť, že devalvácia doláru mohla zhoršiť situáciu zahraničných partnerov a tým pádom nárast exportu v ďalších rokoch mohol byť v porovnaní s prvým rokom limitovaný, keďže zhoršujúca situácia partnerov znamenala tiež zníženie priestoru na samotný nárast. Zahraniční partneri ale boli nútení na túto politiku reagovať, obmedzovať svoj zahraničný obchod, viac ho regulovať, presadzovať reštriktívnejšiu menovú politiku, aby vplyv doláru vyrovnali alebo devalvovať svoje meny aby bola udržaná ich konkurencieschopnosť v zahraničnom obchode. Nemecko a Taliansko sa napríklad uchýlilo k uzatváraniu bilaterálnych zmlúv s inými krajinami, takže môžeme predpokladať, že v ďalšom období vplyv devalvácie doláru vyrušili práve aj reakcie zahraničných krajín.[92]

Graf č. 3: Celkový export produktov a služieb z USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 864. Vlastné spracovanie.

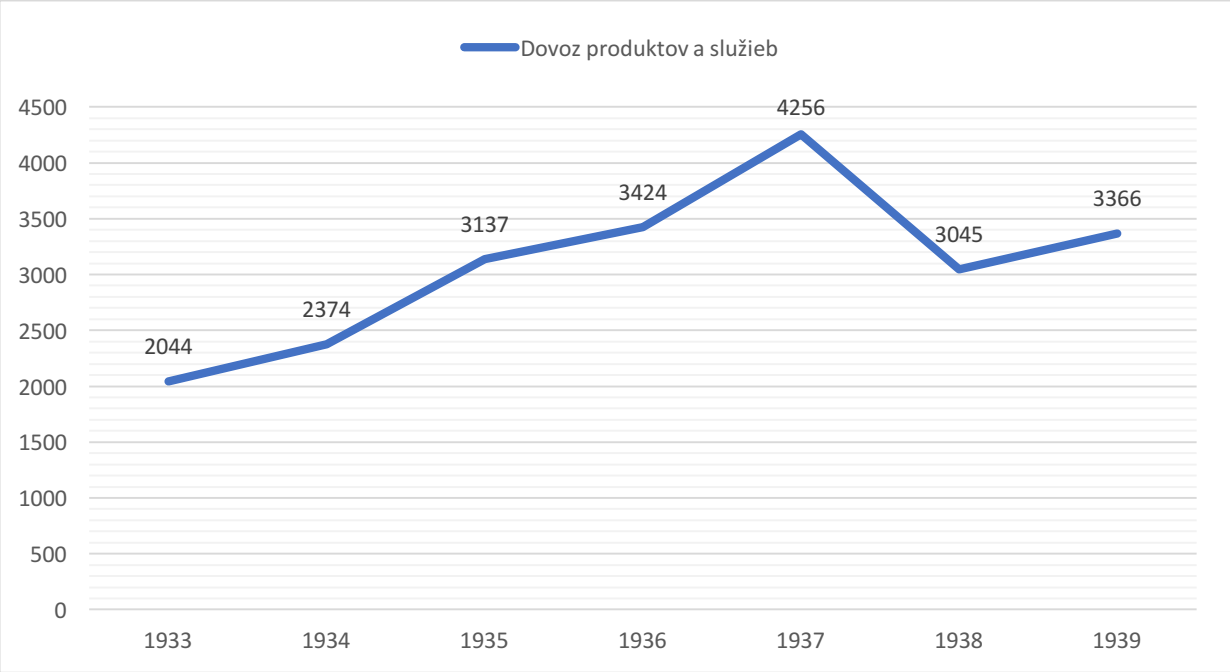
[92] FRIEDMAN, *A monetary history of the United States: 1867-1960, str. 420-456.*

Medzi rokom 1936 až 1937 začala platiť Trojstranná dohoda medzi Spojenými štátmi, Francúzskom a Veľkou Britániou, ktorá zaistila väčšiu stabilitu v menovej politike a taktiež obmedzila zvýhodňovanie exportnej pozície krajín s jej pomocou.[93] Vďaka dodatku k Smoot - Hawleyho colnému sadzobníku, ktorý bol prijatý pod názvom Reciprocal Trade Agreement bolo taktiež možné vyjednávať so zahraničnými partnermi bilaterálne zmluvy a znižovať uvalené clá na produkty až o 50 %[94]. Prvé recipročné dohody s krajinami začali platiť práve v tomto období, čo sa odzrkadlilo v náraste exportu o 29 % medzi rokmi 1936 a 1937. Zvyšujúci sa export pozitívne vplýval aj na rast hrubého domáceho exportu, ale po celé obdobie len v obmedzenom rozsahu ako je detailnejšie rozobrané v ďalšej časti práce.

Graf č. 4 zobrazuje vývoj importu produktov a služieb do Spojených štátov amerických. Na grafe môžeme vidieť, že medzi rokmi 1933 až 1934 po zavedení spomínanej fixnej výkupnej ceny zlata import narástol o 16 %. Na základe toho môžeme zhodnotiť, že dopady zavedenia fixného zmenného kurzu zlata na zahraničných partnerov nemali tak veľké negatívne dopady aj napriek tomu, že zahraničné produkty pre obyvateľov Spojených štátov týmto krokom zdraželi, samotný import narástol, čo môžeme prisúdiť zlepšujúcej sa ekonomickej situácií po páde počas Veľkej hospodárskej krízy a obnove priemyselných odvetví. Devalváciu doláru, taktiež pomohla poklesu úrokových sadzieb a zároveň povzbudila očakávania vyšších cien, čo viedlo k ekonomickému oživeniu. [95]

[93] U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE. *National Income and Product Accounts of the United States, Volume 1* [online]. Washington D.C., 1993. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/nipab/nipa_1929_1958.pdf>, str. 1.
[94] HAAGARD, *The Institutional Foundations of Hegemony: Explaining the Reciprocal Trade Agreements Act of 1934*, str. 98.
[95] IRWIN, *Trade Policy Disaster*, str. 83-84.

Graf č. 4: Celkový import produktov a služieb do USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 864. Vlastné spracovanie.

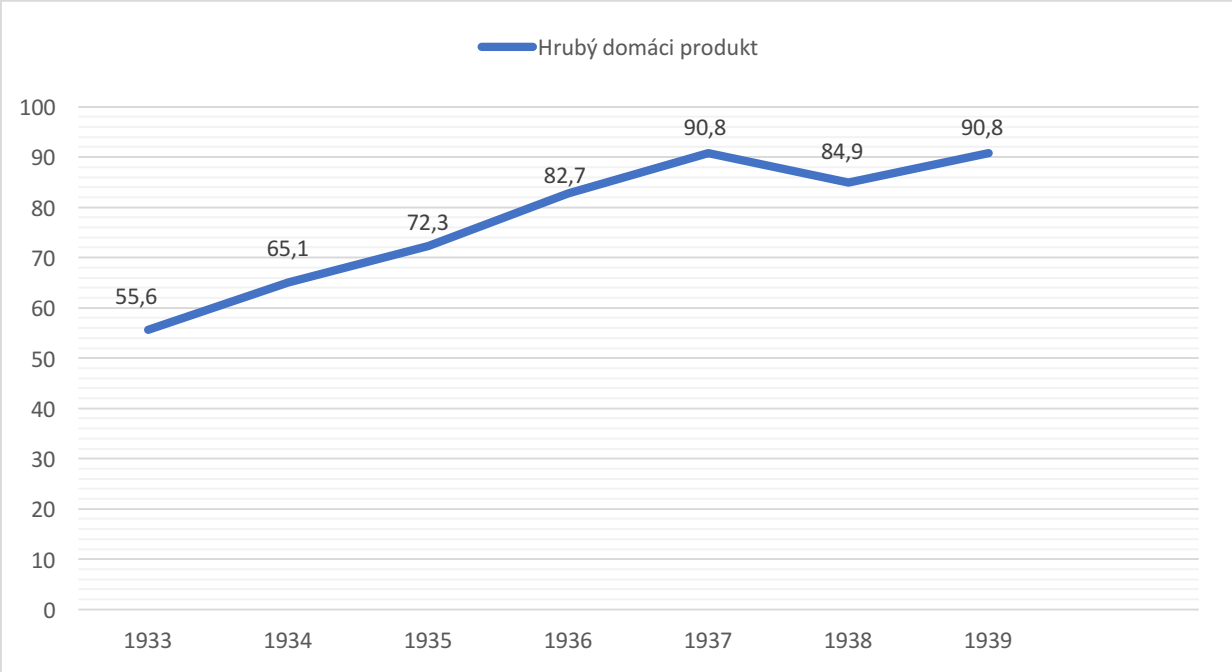
Vývoj hrubého domáceho produktu je znázornený na grafe č. 5, pre celkové znázornenie vývoja ekonomiky Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939. Po nástupe Franklina Delana Roosevelta do prezidentské úradu, je viditeľný pozitívny trend rastu hrubého domáceho produktu, ale v roku 1938 sa prejavila snaha znížiť verejné výdavky spolu s reštriktívnou monetárnu politikou, keďže sa centrálna banka obávala narastajúceho inflačného potenciálu, príliš vysokých rezerv v bankovom systéme a rozhodla o zdvojnásobení povinných rezerv a o sterilizácií toku zlata.[96] Následne môžeme vidieť na základe grafu č. 5, že sa ekonomika prepadla o 6,5 % v priebehu jedného roku.

V roku 1939 sa vládne výdaje do ekonomiky opäť zvýšili a oba ukazovatele v postate dosiahli pôvodných hodnôt. Recesia poukazovala na vnútorné problémy ekonomiky Spojených štátov a na to, že ekonomika sa stále nedostala zo štrukturálnych problémov Veľkej hospodárskej krízy a závisela od expanzívnych politík.

[96] IRWIN, Douglas A. *Gold sterilization and the recession of 1937-1938.* Financial History Review [online]. Vol. 19, No. 3, 2012. pp. 249-267. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1291894607?pq-origsite=summon>, str. 2-3.

V rovnakom roku je možné na grafe č. 3 pozorovať taktiež prepad exportu, ktorý je závislý od zahraničného dopytu po produktoch a podľa názoru autora poukazuje na to, že tak isto ako ekonomika Spojených štátov, ani svetová ekonomika sa stále do roku 1937 nedokázala dostať z krízových problémov, čo pravdepodobne tento prepad vývozu spôsobilo. Zvyšujúci sa export síce vplýval na ekonomiku pozitívne, ale len obmedzene a zároveň samotná liberalizácia formou bilaterálnych zmlúv nebola dostatočná na to, aby ekonomiku nabudila spolu s ďalšími krokmi vlády. Taktiež ešte neboli v platnosti bilaterálne zmluvy s dôležitejšími zahraničnými partnermi, ako napríklad s Veľkou Britániou, ktorá bola v tom roku ešte len uzavretá.[97] Úroveň exportu sa nedostala na pred krízovú úroveň z dvadsiatych rokov, kedy boli v platnosti už tak vysoké clá vďaka Fordney-McCumberovmu colnému sadzobníku a do roku 1939 bola menšia v porovnaní s predkrízovým obdobím takmer o 37 %[98], z čoho je možné usudzovať potvrdenie úvah ohľadom problémov aj u zahraničných partnerov, keďže v dvadsiatych rokoch bol tok medzinárodného obchodu vyšší aj v reštriktívnejšom prostredí.

Graf č. 5: Vývoj hrubého domáceho produktu USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliardách USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE, *National Income and Product Accounts of the United States, Volume 1, 1929-58*, Washington D.C., 1993, str.1. Vlastné spracovanie.

[97] SCHATZ, *The Anglo-American Trade Agreement and Cordell Hull's Search for Peace 1936-1938,* str. 13.
[98] U.S. BUREAU OF THE CENSUS. *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II* [online]. Washington D.C., 1975. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/histstatus/hstat1970_cen_1975_v2.pdf>, str. 864.

Tak isto ako graf č. 3, znázorňujúci vývoj exportovaných produktov a služieb zo Spojených štátov aj graf č. 4 kopíruje vývoj hrubého domáceho produktu a v roku 1937, môžeme vidieť aj v kombinácií všetkých troch hodnôt, že bola ekonomika v pokrízovom období na vrchole. Len medzi rokmi 1936 a 1937 narástol import do Spojených štátov o 24 %, čo bolo spôsobené aj postupným znižovaním colných bariér vďaka uzatváraniu bilaterálnych zmlúv, ktoré priniesli postupné zlacňovanie importovaných produktov a taktiež postupne sa zlepšujúcou ekonomickou situáciou od roku 1933. V roku 1938 sa ale import produktov a služieb, rovnako ako už spomínaný export prepadol o 28 % a dostal sa pod úroveň roku 1935. S nárastom domáceho produktu vďaka ďalším štátnym investíciám došlo opäť aj k nárastu vo vývoji importu, ale rovnako ako export sa držal hlboko v porovnaní s predkrízovou úrovňou, kedy boli jeho hodnoty v roku 1929, na sklonku začiatku krízy, o 27 %[99] vyššie než v roku 1937, kedy dosiahol najvyšších hodnôt v danom období. Nárast v roku 1939 ale nestačil na dorovnanie hodnoty pred obdobím krátkej, ale razantnej recesie v Spojených štátov a zároveň prejavujúcim sa problémom ekonomík zahraničných partnerov po Veľkej hospodárskej kríze.

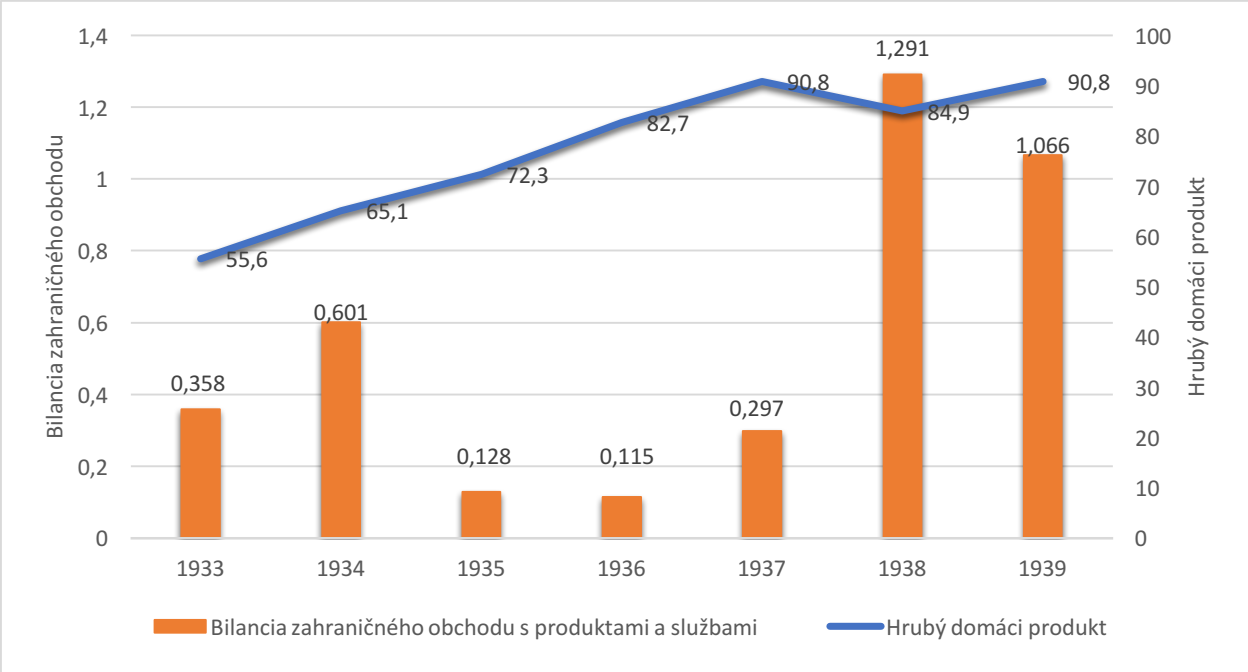
Graf č. 6 znázorňuje vývoj bilancie zahraničného obchodu v porovnaní s vývojom hrubého domáceho produktu Spojených štátov amerických. V období tridsiatich rokov sa podarilo udržať pozitívnu obchodnú bilanciu so zahraničnými partnermi, ale rozdiel medzi importom a exportom sa postupne zužoval a to najmä v rokoch 1935 a 1936 kedy rozdiel medzi nimi dosiahol tesne 100 miliónov dolárov.

Pri porovnaní obchodnej bilancie s hrubým domácim produktom je viditeľné, že pre Spojené štáty americké nie je zahraničný obchod tak dôležitý ako bol pre európskych partnerov.[100] Hrubý domáci produkt v priebehu tridsiatych rokov stúpal, zatiaľ čo prebytok obchodnej bilancie sa postupne zmenšoval až do roku 1937. Nárast prebehol najmä medzi rokmi 1933 až 1934, ktorý bol ovplyvnený najmä devalváciou, vďaka ktorej podporila exportné odvetvia. Najväčší rozdiel v obchodnej bilancii priniesla až Rooseveltova recesia medzi rokmi 1937 až 1938, ale tento prebytok nebol spôsobený vysokým nárastom exportu, ale práve naopak hlbokým poklesom importu do Spojených štátov v danom roku. V roku 1939 pri opätovnom prebúdzaní ekonomiky obchodná bilancia opäť klesla, čo bolo opäť spôsobené tým, že hodnota importu produktov a služieb sa vracala na svoju pôvodnú hodnotu pomalšie než export, ktorý sa vracal ešte aj z menšieho poklesu. Pohyb bilancie zahraničného obchodu ide v tomto prípade proti pohybu

[99] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 864.
[100] UNITED NATIONS**.** *International Trade Statistics 1900-1960* [online]. 1962. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://unstats.un.org/unsd/trade/imts/Historical%20data%201900-1960.pdf>, str. 7 – 52.

vývoju hrubého domáceho produktu, takže dané výkyvy boli skutočne spôsobené tým, že obyvatelia Spojených štátov mali v daných rokoch menej peňažných prostriedkov na nakúp požadovaných produktov. Bilancia zahraničného obchodu bola ku koncu tridsiatych rokov v podstate rovnaká ako v priebehu dvadsiatych rokov.[101]

Graf č. 6: Vývoj bilancie zahraničného obchodu s produktami a službami USA v porovnaní s hrubým domácim produktom medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliardách USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 867.; U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE, *National Income and Product Accounts of the United States, Volume 1, 1929-58*, Washington D.C., 1993, str.1. Vlastné spracovanie.

Na základe percentuálnej zmeny vývoja hrubého domáceho produktu, exportu a importu, zobrazeného na grafe č. 7 môžeme pozorovať väčšiu synchronizáciu medziročnej percentuálnej zmeny medzi exportom a hrubým domácim produktom, než medzi importom a hospodárskym rastom, ako by sa dalo očakávať na základe vývoja obchodnej bilancie.

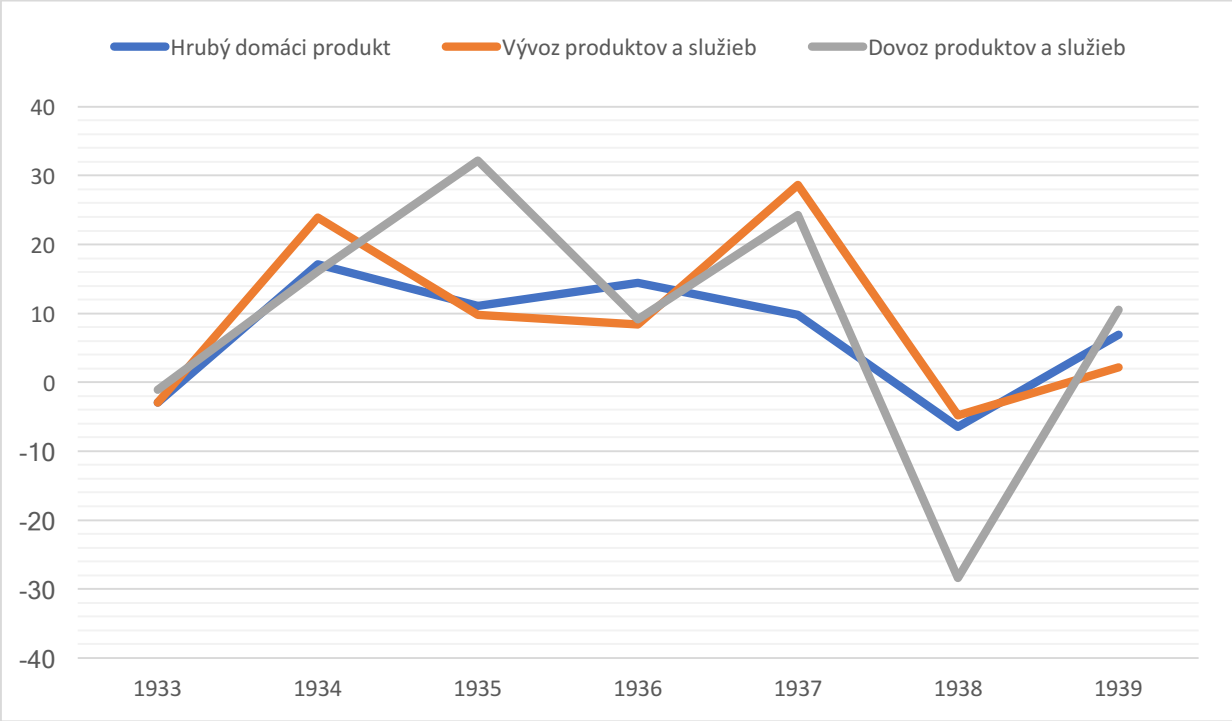
Priemerný rast exportu po nástupe Franklina Delana Roosevelta k moci bol na základe dát zobrazovaných v grafe č. 7 na úrovni 9,31 % a priemerný rast dovozu produktov a služieb sa pohyboval na 8,96 %. Hospodársky rast od roku 1933 do roku 1939 prebiehal priemerným

[101] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 867.

tempom 7,13 %. Na základe týchto údajov môžeme zhodnotiť, že priemerné tempo rastu vývozu a dovozu v podstate korešpondovalo v sledovanom období so zmenou hrubého domáceho produktu a veľmi sa nevychyľovalo.

Z hľadiska rastu domáceho produktu ale zahraničný obchod veľmi neprispieval k rastu ekonomiky a vplyv oboch zložiek sa v podstate navzájom vylúčil. Na základe údajov môžeme zhodnotiť, že pozitívny vplyv exportu na hospodársky vývoj prebiehal najmä medzi rokmi 1934 až 1937. Väčšiu spojitosť medzi vývojom importu a rastom ekonomiky môžeme pozorovať najmä koncom tridsiatych rokov, začiatkom Rooseveltovej recesie, kedy sú percentuálne výkyvy dovozu produktu a služieb násobne väčšie než výkyvy vývoja hrubého domáceho produktu, čo pravdepodobne mohlo byť spôsobené horšou finančnou situáciou spoločnosti v danom roku z dôvodu klesajúcej ekonomiky Spojených štátov a taktiež z toho vyplývajúceho poklesu dovozu pre priemyselnú výrobu, ktorá dovážala vstupy pre ňu potrebné, ako bude ukázané na ďalších údajoch.

Graf č. 7: Vývoj medziročných percentuálnych zmien hrubého domáceho produktu, vývozu produktov a služieb a dovozu produktov a služieb v USA medzi rokmi 1933 až 1939, počítané v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 864.; U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE, *National Income and Product Accounts of the United States, Volume 1, 1929-58*, Washington D.C., 1993, str.1. Vlastné spracovanie.

4.2 Dopady na vývoj hospodárskeho rastu

Na základe zobrazených údajov v grafe č. 8, je možné pozorovať, že miera otvorenosti ekonomiky Spojených štátov v tridsiatych rokoch dvadsiateho storočia sa po celú dobu pohybovala okolo 6 %, s najväčším výkyvom v roku 1937, kedy dosiahla 7,1 %. Na základe hodnotenia vývoja mieri otvorenosti je možné zhodnotiť, že zahraničný obchod pre ekonomiku Spojených štátov bol menej dôležitý ako pre jej zahraničných partnerov, ako bolo spomínané v minulej časti. Pre porovnanie, otvorenosť ekonomiky Francúzska bola v roku 1933 23,5 %, Veľká Británia v rovnakom období vykazovala 25 % miery otvorenosti a napríklad Nemecko 19 %.[102]

Pre porovnanie v predkrízovom období dosahovala miera otvorenosti ekonomiky Spojených štátov 10 %.[103] Spojené štáty tak aj v priebehu tridsiatych rokov zostávali jednou z najuzatvorenejších ekonomík, aj napriek prebiehajúcej liberalizácií zahraničného obchodu dokonca ešte uzatvorenejšou ekonomikou než pred ňou. Medzi hlavné dôvody by mohli patriť špecifiká Amerického trhu aj pretrvávajúca protekcionistická atmosféra v medzinárodnom obchode[104], rovnako ako aj stále nevyriešené problémy ekonomiky po Veľkej hospodárskej kríze.

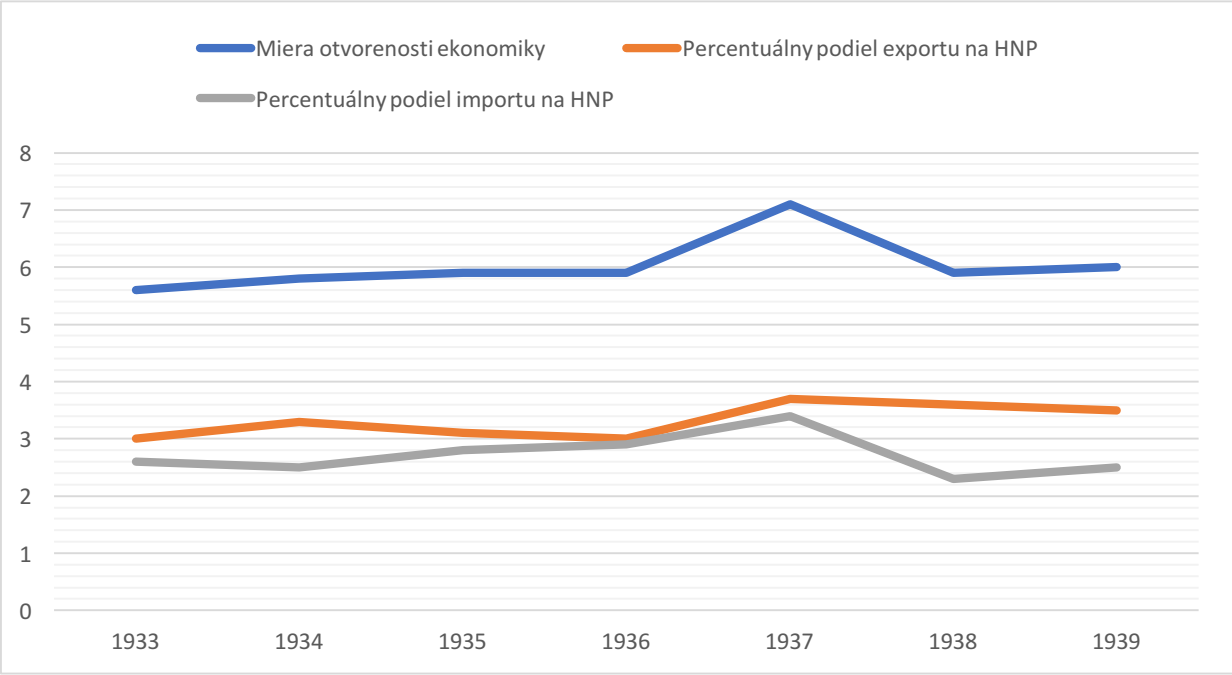
Ako už bolo uvedené, pre ostatné vyspelé štáty bol zahraničný obchod oveľa dôležitejší a preto sa prikláňali k reguláciám, zatiaľ čo Spojené štáty mohli viac ponechať medzinárodný obchod na tržné sily, keďže vďaka svojej zatvorenosti boli menej zraniteľní a vývoj zahraničného obchodu mal na ich ekonomiku menší dopad, čo dokazuje aj vývoj percentuálneho podielu exportu na hrubom národnom produkte, ktorý je bližšie ukázaný na grafe č. 8.

Medzi rokmi 1933 až 1939 sa vývoz na hrubom národnom produkte podieľal priemerne 3,31 % - mi a dovoz len 2,71 % - mi, čo opäť dokazuje zníženú dôležitosť zahraničného obchodu pre ekonomiku Spojených štátov v danom období. Vo vývoji podielu exportu na hrubom národnom produkte môžeme vidieť malú rastúcu tendenciu, zatiaľ čo v prípade importu skôr stagnáciu. Percentuálny podiel importu na tvorbe národného produktu bol dokonca v roku 1939 menší než na začiatku sledovaného obdobia v roku 1933. Všetky sledované ukazovatele na grafe č. 8 sa zároveň pohybujú podľa trendu vývoja ekonomiky a rovnako ako v sledovaných ukazovateľoch z predošlej časti môžeme vidieť, že podiel vývozu a dovozu produktov a služieb na tvorbe národného produktu dosiahol vrchol v roku 1937 pred Rooseveltovou recesiou

[102] ARNDT, *The economic lessons of the nineteen-thirties,* str. 80.
[103] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 864.
[104] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 28-29.

a následný pokles alebo v podstate stagnáciu v prípade exportu, v roku 1938. Ani jeden z podielov sa následne do roku 1939 nedostal späť na svoju hodnotu z pred dvoch rokov a počas celého obdobia sa import a export podieľal na tvorbe hrubého národného produktu v priemere len o 1,3 % menej,[105] v porovnaní s obdobím v dvadsiatych rokov čo potvrdzuje argumenty menšej dôležitosti spomenuté vyššie.

Graf č. 8: Vývoj percentuálneho podielu exportu a importu na hrubom národnom produkte v USA a miera otvorenosti ekonomiky, medzi rokmi 1933 až 1939, počítané v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part I,* Washington D.C., 1975, str. 229; U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 864. Vlastné spracovanie.

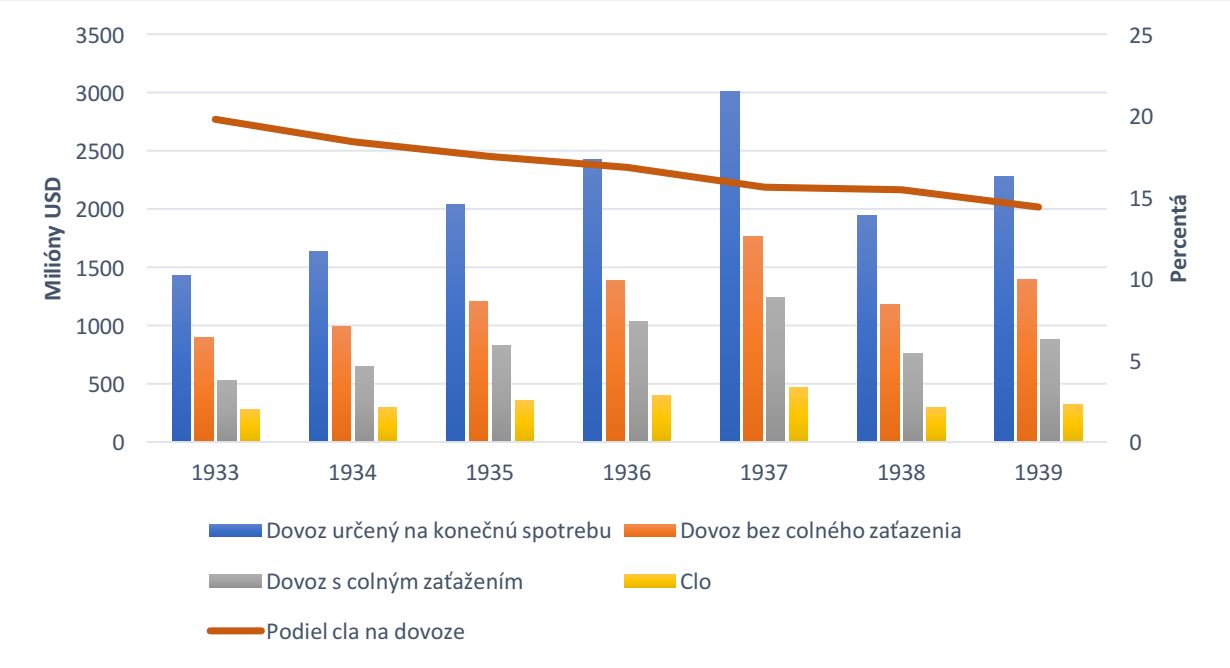
Na základe údajov uvedených v grafe č. 9 je viditeľná neznižujúca sa miera hodnoty dovozu produktov určených na konečnú spotrebu s uvaleným colným zaťažením, v priebehu tridsiatych rokov a to aj napriek snahe o liberalizáciu zahraničného obchodu. Vývoj podielu dovozu určeného na konečnú spotrebu s colným aj bez colného zaťaženia sa v podstate pohyboval rovnako, spolu s vývojom celkového dovozu určeného na konečnú spotrebu.

[105] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 864.

Dovoz produktov s colným zaťažením zostal takmer nemenný, v priebehu obdobia od roku 1933 až 1939 a to na priemernej úrovni 60 %, v porovnaní s rovnako dlhým predkrízovým obdobím, kedy sa medzi rokmi 1923 až 1929 pohyboval na priemernej úrovni 63 %.[106] Import určený na konečnú spotrebu potom logicky tvoril medzi rokmi 1933 až 1939 priemerne z celkového dovozu 40 % a v predkrízovom období 37 %.

Pri pohľade na ukazovateľ relatívneho podielu cla z rovnakého grafu, ale môžeme vidieť postupný klesajúci trend, z takmer 20 % v roku 1933, až k takmer 14% na konci sledovaného obdobia v roku 1939. Na základe prezentovaných dát môžeme usúdiť, že Spojené štáty liberalizovali svoj zahraničný obchod a snažili sa viac otvoriť zahraničným partnerom cestou znižovania výšky colného zaťaženia na jednotlivé produkty a nie obmedzovaním celkového počtu výrobkov, na ktoré bolo clo uplatnené.

Graf č. 9: Vývoj dovozu s colným a bez colného zaťaženia, určeného na konečnú spotrebu do USA, s vývojom cla a podielu cla na dovoze týkajúcich sa výrobkov, medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách a v percentách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 888. Vlastné spracovanie.

[106] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 864.

4.3 Dopady na vývoj komoditnej štruktúry vývozu

Graf č. 10 zobrazuje štruktúru vývozu Spojených štátov podľa skupiny výrobkov a na jeho základe je viditeľné, že Spojené štáty za Rooseveltovej vlády v tridsiatych rokoch vyvážali najmä skupinu nespracovaných surovín a hotových výrobkov. Medzi nespracované suroviny môžeme zaradiť najmä tie nerastné, ktoré sú po vyťažení určené k ďalšiemu spracovaniu a až po ňom sa dostanú ku koncovému zákazníkovi. Vysoký vývoz tejto skupiny produktov sa väčšinou objavuje u menej rozvinutých krajín, ktoré nie sú schopné u seba suroviny koncovo spracovať a ponúkať ich priamo zákazníkovi.[107]

Na základe výpočtov z grafu č. 10 vidíme, že absolútna hodnota vývozu nespracovaných surovín sa ale v priebehu tridsiatych rokov veľmi nemenila aj napriek rastu absolútneho vývozu a podiel tejto kategórie na celkovom objeme sledovaného vývozu, mal klesajúci trend a to z 36 % podielu v roku 1933 až na 17 % podiel v roku 1939.

Naopak stúpajúci trend v podiely na vývoze podľa kategórie zaznamenali v tridsiatych rokoch práve hotové výrobky, ktoré sú príznačné pre vyspelé ekonomiky a predávané priamo koncovým zákazníkom k spotrebe ako kontrast k menej rozvinutým ekonomikám, ktorých štruktúra bola konštatovaná vyššie. V roku 1933 tvorila táto kategória 37 % z celkového vývozu a v roku 1937, kedy bola ekonomika v sledovanom období v podstate na vrchole až 49 %. Aj nasledujúce dva roky si hotové výrobky udržali svoj stúpajúci trend z pohľadu podielu na vývoze a v roku 1939 tvorili až 53 % celkových vývozov, a to aj napriek poklesu exportu v roku 1938 a k nenavráteniu sa pôvodným číslam z pred Rooseveltovej recesie ako bolo už spomenuté v minulých častiach práce.

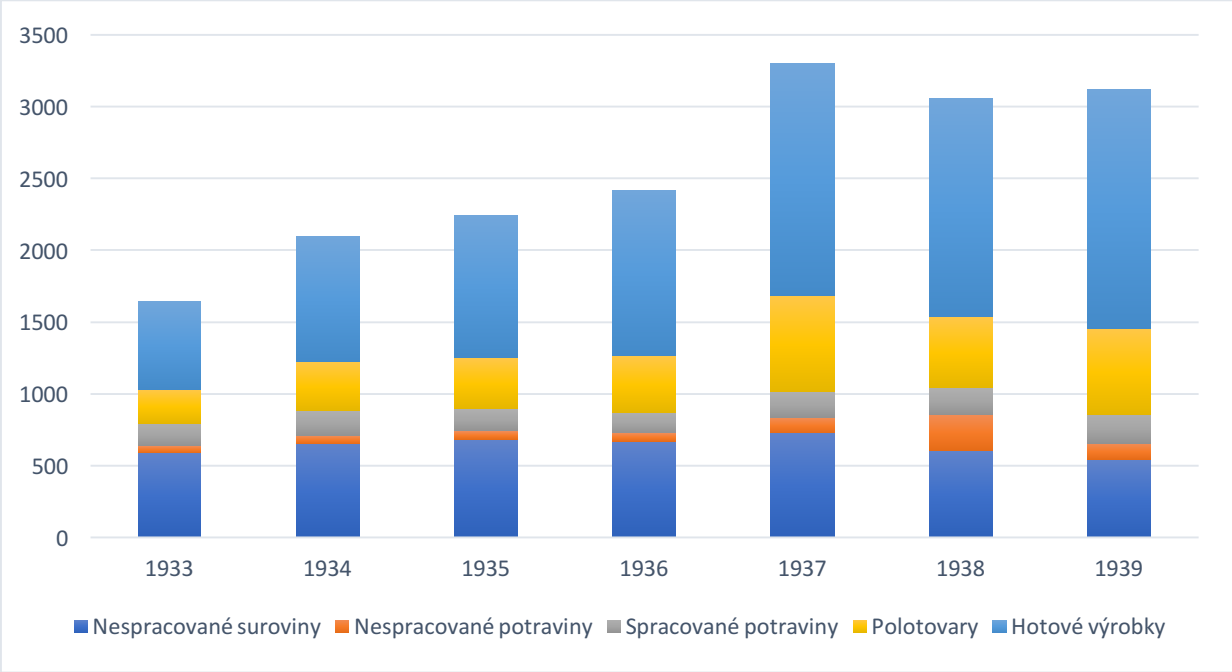
Stúpajúci trend podielu na exporte zaznamenala aj kategória polotovarov, ktorá v roku 1933 tvorila 14 % z vývozu a v roku 1939 už 19 %. Naopak nespracované potraviny v priebehu sledovaného obdobia postupne klesali z 9 % v roku 1933 na 3,5 % na konci dekády a rovnaký trend je možné zaznamenať aj v spracovaných potravinách, ktoré začiatkom Rooseveltovej éry tvorili z celkového exportu 9 % a na konci tridsiatych rokov 6,5 %.

Vývoj jednotlivých kategórií bol pravdepodobne ovplyvnený meniacimi sa potrebami dôležitých zahraničných partnerov ako Veľkej Británie a Francúzska, keďže sa postupne približoval začiatok druhej svetovej vojny, ale zároveň sa jedná o pokračovanie trendu, ktorý je

[107] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 214.

možné vypozorovať už v dvadsiatych rokoch,[108] a ktorý bol mierne narušený Veľkou hospodárskou krízou.

Graf č. 10: Vývoj štruktúry vývozu podľa skupiny výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 889. Vlastné spracovanie.

Pohľad na detailnejšiu štruktúru vývozu Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939, znázorňuje graf č. 11. Na grafe je viditeľná prevaha kategórie priemyselných materiálov a polotovarov, ktoré na základe výpočtov z grafu, v priebehu tridsiatych rokov uberali postupne na svojom podiele z celkového vývozu. Zatiaľ čo v roku 1933 tvorili 66 % sledovaného exportu, do roku 1938 klesol ich podiel na 50 % a pri spamätávaní sa ekonomiky z Rooseveltovej recesie sa mierne podiel tejto kategórie navýšil na 52 %, v roku 1939. Aj napriek zvyšujúcemu sa vývozu tejto kategórie v absolútnych hodnotách jej podiel medzi sledovanými rokmi klesol 14% do konca tridsiatych rokov.

Druhou najzastúpenejšou skupinou výrobkov boli na začiatku vlády Franklina Delana Roosevelta potraviny, nápoje a krmivá, ktoré tvorili v roku 1933 12 % podiel na celkovom exporte. V priebehu obdobia zaznamenávala táto skupina výrobkov len mierne výchylky

[108] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 889.

od počiatočného bodu ako v podiele na celkovom vývoze, tak v podstate až do roku 1938, aj z pohľadu absolútnych hodnôt.

Je možné zhodnotiť, že odvetvie týkajúce sa potravín v priebehu obdobia z pohľadu vývozu stagnovalo a vrchol dosiahlo v roku 1938, kedy tvorilo takmer 14 % celkového vývozu, ale hneď nasledujúci rok nastal pokles k desiatim percentám. Tento nárast v roku 1938, kedy všetky ostatné sledované výrobky okrem kapitálových statkov zažili pokles, tak isto ako ekonomika a aj samotný export, bol pravdepodobne spôsobený blížiacim sa vojenským konfliktom na Európskom kontinente a zvýšenou potrebou zahraničných partnerov po daných statkoch.

Jedná sa o potvrdenie trendu, ktorý bolo možné pozorovať už na grafe č.11, ale dôležitosť tohto odvetvia z pohľadu vývozu sa pomaly zmenšovala už od dvadsiatych rokov a následne sa aj v ďalších obdobiach jeho podiel ustálil na podobných hodnotách.[109]

Na dôležitosti v priebehu tridsiatych rokov naopak postupne naberali kapitálové statky bez automobilov, kde môžeme pozorovať rastúci trend v priebehu celého obdobia, dokonca aj bez poklesu v absolútnych v recesijnom roku 1938, kedy sa len postupný rast spomalil. V roku 1933 toto odvetvie tvorilo 8 % celkových vývozov zo sledovaných kategórií a do roku 1939 narástol tento podiel viac než dvojnásobne a to na 18 % podiel. Žiadne iné zo sledovaných odvetví taký nárast v tridsiatych rokoch nezaznamenalo.

Z pohľadu rastu nabral na dôležitosti ešte automobilový priemysel, ktorý v porovnaní s kapitálovými statkami narástol len o tri percentá v priebehu daného obdobia, ale stále zaznamenal druhý najvyšší nárast, ktorý pôsobí oveľa zaujímavejšie z pohľadu absolútnych čísel. Zatiaľ čo v roku 1933 hodnota vývozu tohto odvetvia dosahovala 92 miliónov dolárov v bežných cenách, do roku 1937 sa táto hodnota zvýšila na 354 miliónov, čo je takmer štvornásobný nárast v priebehu štyroch rokov. Následne vývoz automobilového priemyslu zaznamenal pokles, pravdepodobne z dôvodu spomínanej ekonomickej recesie na konci tridsiatych rokov a taktiež môžeme usudzovať, že s blížiacim sa vojenským konfliktom sa u zahraničných partnerov menila ekonomická situácia, ktorá pravdepodobne ovplyvnila zmenu preferencií spotrebiteľov na iné typy výrobkov.

S približujúcou sa druhou svetovou vojnou, taktiež pomaly začal naberať na dôležitosti zbrojársky priemysel a vývoz s ním spojených výrobkov. Tento narastajúci trend sa začína v sledovanom období objavovať najmä od roku 1937, kedy bola prijatá výnimka v zákone o neutralite Cash and Carry, ktorá bola popísaná v minulých kapitolách. Od roku 1937

[109] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 895.

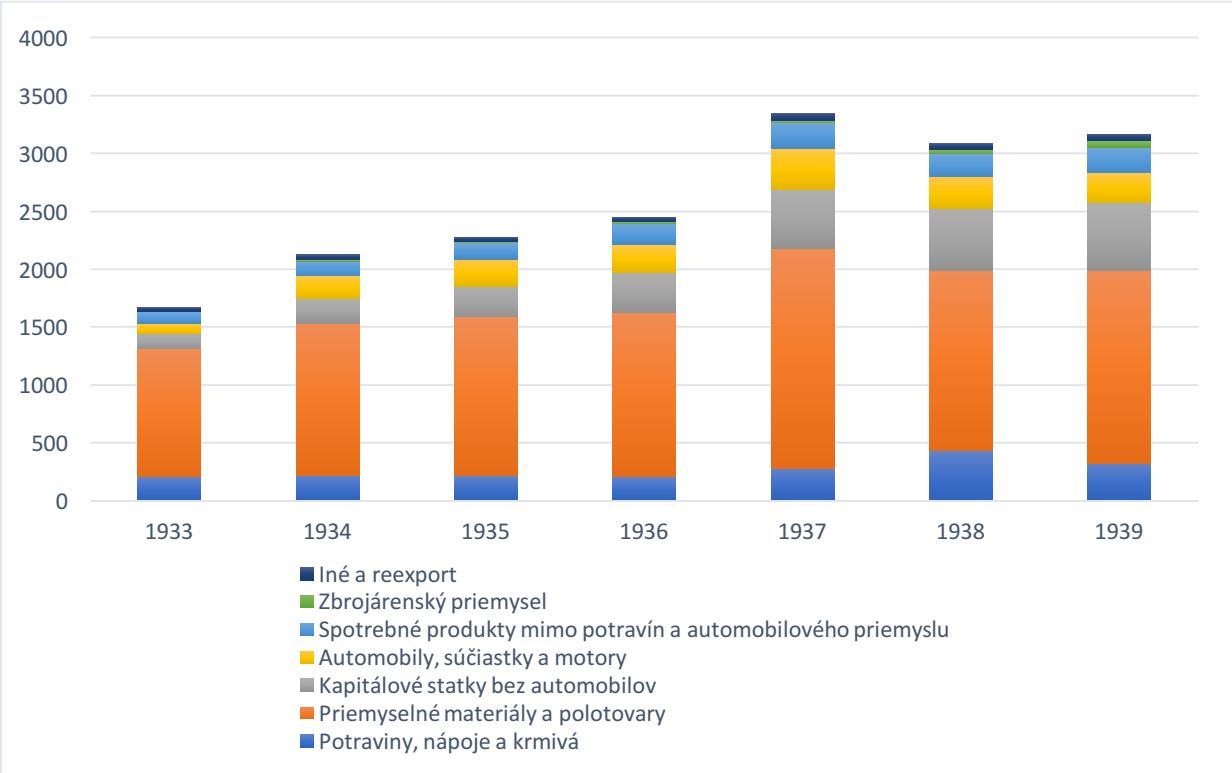
do roku 1939 narástol podiel tohto odvetvia z 0,6 % na 1,7 %, čo je takmer trojnásobok v priebehu dvoch rokov.

V roku 1937 sa ale ešte nachádzalo v spomínanom zákone obmedzenie, ktoré zakazovalo obchod s krajinami, ktoré sa nachádzali vo vojenskom konflikte, ktoré bolo zrušené práve až v roku 1939. Aj napriek tomuto obmedzeniu je možné vidieť v podiely tohto priemyslu na vývoze výrazný spomínaný náraz, ktorý pokračoval ďalej v štyridsiatych rokov, najmä vplyvom začiatku druhej svetovej vojny a jej priebehu a taktiež vďaka zrušeniu tejto doložky, ktorá v podstate následne legalizovala obchod so zbraňami aj s krajinami, ktoré boli vo vojne.[110]

Zobrazený trendový vývoj štruktúry vývozu výrobkov rozobraný vyššie jasne ukazuje na aké skupiny produktov sa export Spojených štátov, v priebehu tridsiatych rokov zameriaval. Ekonomika Spojených štátov postupne exportovala najmä produkty určené pre konečných spotrebiteľov, zatiaľ čo dôležitosť poľnohospodárskeho priemyslu postupne klesala na základe vývoja jeho podielu na celkovom exporte. Poľnohospodárske výrobky boli nahradzované priemyselným, ako bolo spomenuté a rozobraté na základe grafov č. 10 a č. 11, čo potvrdzuje úvahy o vyspelosti ekonomiky Spojených štátov, spomenuté vyššie.

[110] Údaje ohľadne zbrojárskeho odvetvia a jeho podielu na vývoze medzi rokmi 1940 až 1945 nie sú dostupné, ale na základe začatého trendu a okolností druhej svetovej vojny je možné spomínaný vývoj dedukovať.

Graf č. 11: Vývoj štruktúry vývozu podľa konečného využitia výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 895. Vlastné spracovanie.

Na grafe č. 12 môžeme ďalej pozorovať vývoj vývozu produktov, ktoré predstavujú zástupcov odvetví spomínaných a analyzovaných na minulom grafe. Tieto zástupné produkty môžeme určiť aj na základe sledovania ich vývoju. Medzi potraviny, nápoje a krmivá je možné určite zaradiť pšenicu a pšeničnú múku, ovocie a oriešky alebo aj ovocné výrobky, ktoré v podstate kopírujú vývoj tejto kategórie popísaný na grafe vyššie.

Ku kapitálovým statkom určite patrili najmä stroje bez automobilov, ktoré tvoria samostatnú kategóriu. Strojárenské výrobky sa zvýšili z pohľadu hodnoty vývozu v priebehu sledovaného obdobia zo 132 miliónov amerických dolárov až na 502 miliónov dolárov v roku 1939 a môžeme vidieť, že na grafe č. 12 postupne naberajú na dôležitosti vo vývoze, rovnako ako bolo popisované pri kapitálových statkoch.

Tak isto ako na grafe č. 11, aj na grafe č. 12 môžeme pozorovať nárast vývozu priemyselných výrobkov určených na konečnú spotrebu, ako automobily a s ním spojené ďalšie

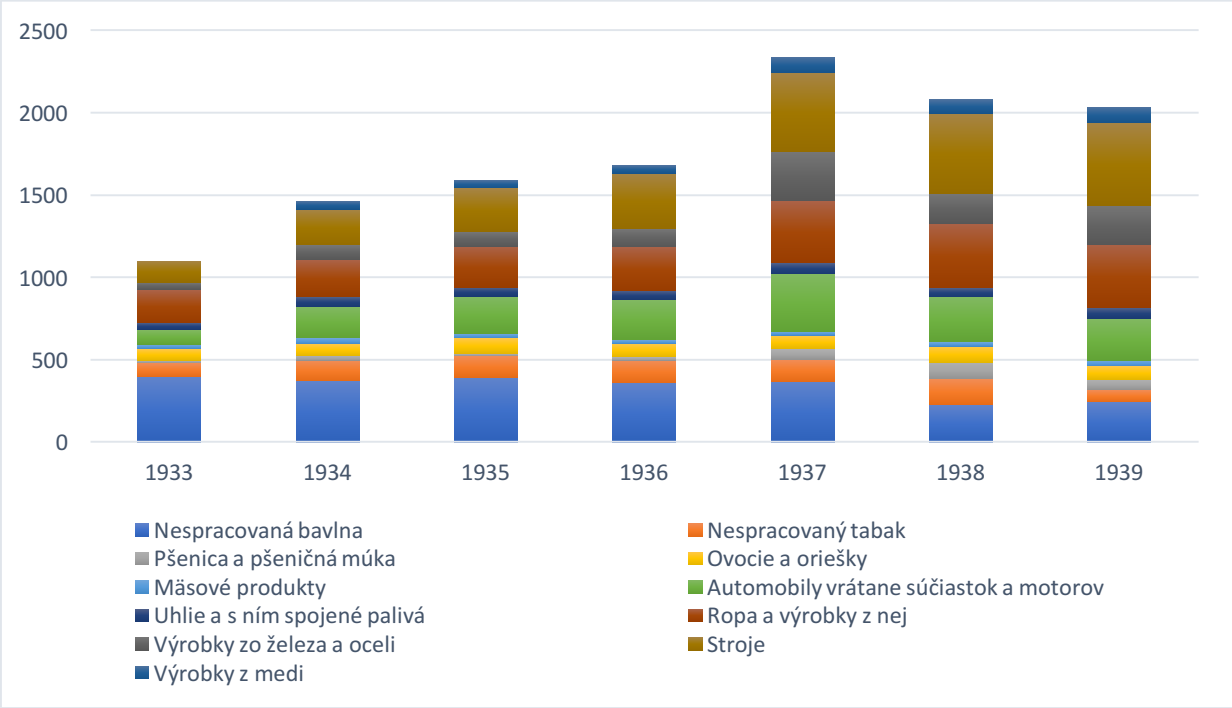
súčiastky a motory, medené výrobky, oceliarsky priemysel a rýchlo stúpajúcu dôležitosť ropného a petrochemického priemyslu. Najrýchlejší nárast v týchto odvetviach, je na grafe č. 13 možné sledovať v prípade vývozu oceliarskeho priemyslu, ktorého hodnota v roku 1933 dosahovala 46 miliónov dolárov a pred recesiou ekonomiky v roku 1937 dosiahla až 300 miliónov dolárov, čo činí šesť a pol násobný nárast hodnoty exportu v priebehu štyroch rokov. Po roku 1937 hodnota exportu tohto priemyslu klesla ako sme mohli pozorovať už na minulom grafe ale už v roku 1939 je viditeľný trend vracania sa na pred recesijnú hodnotu.

Výrobky poľnohospodárskeho priemyslu ako nespracovaná bavlna, nespracovaný tabak a pšenica síce stále v priebehu tridsiatych rokov tvorili dôležitú súčasť štruktúry vývozu Spojených štátov, ako už bolo spomenuté vyššie, ale v priebehu liberalizačného obdobia zahraničného obchodu v tridsiatych rokov nedokázal tento sektor hodnotu vývozu tak výrazne navýšiť ako čisto priemyselné odvetvia, čo je možné pozorovať už na predchádzajúcich grafoch. Jedná sa v podstate o pokračovanie trendu, ktorý prebiehal už v dvadsiatych rokoch, pred začiatkom Veľkej hospodárskej krízy[111] a poukazuje práve na dlhodobé problémy amerických farmárov s ich efektivitou a konkurencieschopnosťou v zahraničí.[112]

Aj napriek proti krízovej politike, ktorá sa týkala aj poľnohospodárstva ako napríklad subvencie na vývoz pšenice alebo plán na záchranu vývozu bavlny z roku 1939, ktorý sa mal uskutočniť pomocou barterovej dohody s Veľkou Britániou, sa podarilo mierne obrátiť trend až v priebehu druhej svetovej vojny a najmä po nej[113]. Toto povzbudenie bolo pravdepodobne spôsobené zlou ekonomickou situáciou Európskych krajín po druhej svetovej vojne a ich zásobovaním od Spojených štátov amerických.[114]

[111] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 898.
[112] TAJOVSKÝ, *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*, str. 142-143.
[113] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 898.
[114] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 217.

Graf č. 12: Vývoj štruktúry vývozu podľa vybraných najdôležitejších komodít medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, s. 898. Vlastné spracovanie.

4.4 Dopady na vývoj komoditnej štruktúry dovozu

Rozloženie komoditnej štruktúry dovozu Spojených štátov amerických bolo medzi rokmi 1933 až 1939 proporčne vyrovnanejšie ako štruktúra vývozu a udialo sa v nej v priebehu sledovaného obdobia menej zmien ako je možné pozorovať pri porovnaní grafu č. 13. a grafu č. 10. Na základe výpočtov z grafu je viditeľné, že zo skupín komoditnej štruktúry najväčší podiel tvoril dovoz nespracovaný surovín, ktoré v roku 1933 tvorili 29 % z celkového dovozu a do roku 1937 ich podiel narástol až na 32 %. Podobne ako v predchádzajúcich údajoch, aj v tejto skupine došlo v roku 1938 k poklesu podielu, ale v roku 1939 dovoz nerastných surovín narástol na 33 % podiel z celkového importu aj napriek tomu, že z pohľadu absolútnej hodnoty sa už nepodarilo prekonať rok 1937.

Druhou dôležitou skupinou z pohľadu podielu na dovoze boli v sledovanom období polotovary, ktorých dôležitosť sa ale v tridsiatych rokoch veľmi nezmenila a oscilovala okolo 20 % v priebehu celého obdobia.

Skupina hotových výrobkov naopak zaznamenala klesajúcu tendenciu, ako je možné vidieť na grafe č. 13. Na začiatku Rooseveltovej vlády tvorili produkty z tejto skupiny 22 %

celkového dovozu a do roku 1939 klesol ich podiel na importe ku 19 %. Aj napriek miernym výkyvom v priebehu obdobia sa nedostala nad pôvodnú hodnotu z roku 1933.

Podiel spracovaných potravín na dovoze v priebehu tridsiatych rokov narastal zo 14 % na 16 % do roku 1936 a na túto hodnotu sa aj vrátil v roku 1938, po výkyve rok predtým. Tento výkyv bol spôsobený rýchlejším absolútnym nárastom dovozu ostatných sledovaných skupín. V roku 1939 sa ale podiel spracovaných potravín na dovoze vrátil späť na svoju počiatočnú hodnotu z roku 1933.

Dôležitosť nespracovaných potravín z pohľadu dovozu sa tak isto v priebehu obdobia menila len málo a to so zmenou z 15 % v roku 1933 na 13 % v roku 1939, s miernymi výkyvmi o jedno percento v priebehu obdobia.

Pomocou týchto dát je možné usudzovať, že aj v štruktúre dovozu prebiehali zmeny príznačné pre vyspelú priemyselnú ekonomiku, ktorá bola definovaná už pri analýze vývozu a na jej základe je možné usudzovať, že takáto ekonomika skôr dováža vstupy potrebné na výrobu, čo je možné potvrdiť trendom v prípade nespracovaných surovín a polotovarov. Pre takúto ekonomiku sú následne dôležité zahraničné vyspelé ekonomiky, s ktorými prebieha zahraničný obchod najmä na úrovni vyrobených tovarov[115], čo nám potvrdzujú aj údaje z grafov v minulej kapitole.

Naznačený klesajúci trend v prípade poľnohospodárskych odvetví bol pravdepodobne spôsobený postupne sa zvyšujúcimi prebytkami poľnohospodárov v Spojených štátoch, ktoré dostačovali na pokrytie domáceho trhu.[116] Rovnaké trendy štruktúry dovozu je možné vidieť aj v pred krízovom období[117] a dopady Veľkej hospodárskej krízy. Pravdepodobne tieto trendy len na určitú chvíľu spomalili rovnako ako bolo konštatované v prípade vývozu.

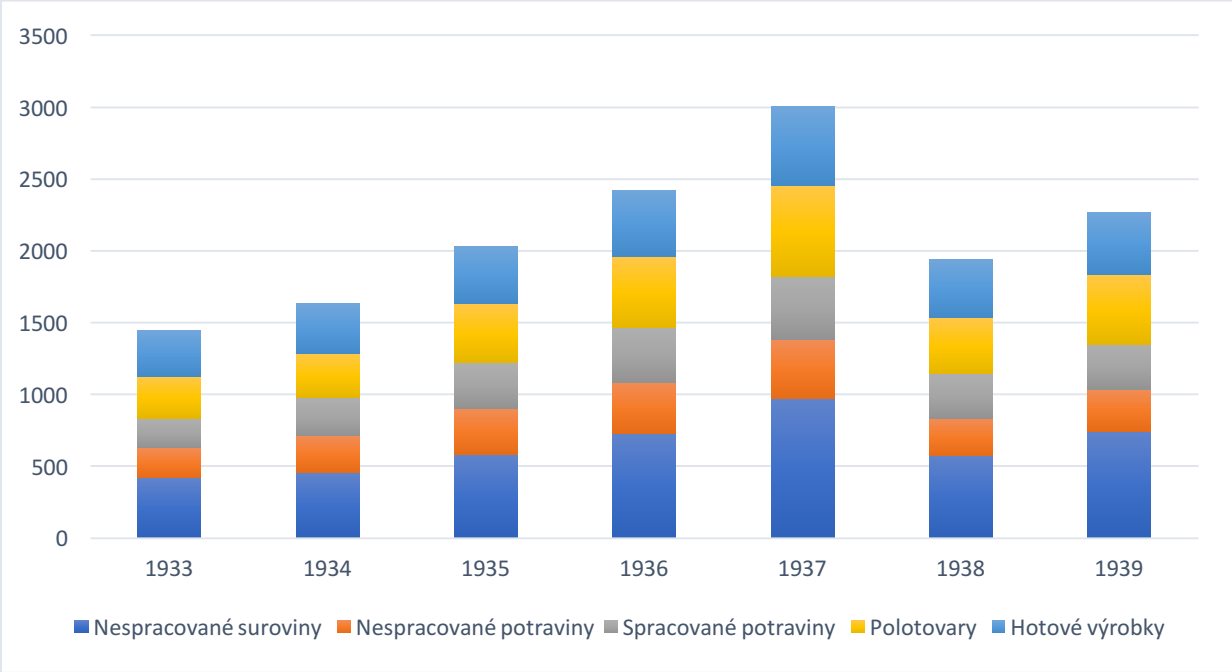
---

[115] TARZI, Shah M. a Aristotle EMAMI. *Developed vs. Developing Countries and International Trade Liberalization: a Comparative Analysis* [online]. The Journal of Social, Political, and Economic Studies, Vol. 39, No. 1, 2014. pp. 24-51. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1526125955?pq-origsite=summon>, str. 8.

[116] ROSEN, Elliot A. *Roosevelt, the Great Depression, and the Economics of Recovery* [online]. Charlottesville: University of Virginia Press, 2005. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/reader.action?docID=3444085#>, str. 184-195.

[117] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 889.

Graf č. 13: Vývoj štruktúry dovozu podľa skupiny výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 889. Vlastné spracovanie.

Popísanú analýzu dát z minulého grafu, je možné viac rozšíriť a potvrdiť vývojom štruktúry dovozu rozdeleného na skupiny podľa konečného využitia, ktorý je znázornený na grafe č. 14. Na základe výpočtov z grafu, môžeme zhodnotiť, že najvýznamnejší podiel na celkovom dovoze mali priemyselné materiály a polotovary, ktorých dôležitosť v priebehu tridsiatych rokov mierne vzrástla z 59 % na takmer 62 % podiel z celkového dovozu v roku 1939. Tento vývoj môžeme prepojiť s vývojom skupiny nespracovaných surovín, na grafe č. 13, ktoré sa na základe doložených dát hýbali v podstate rovnako.

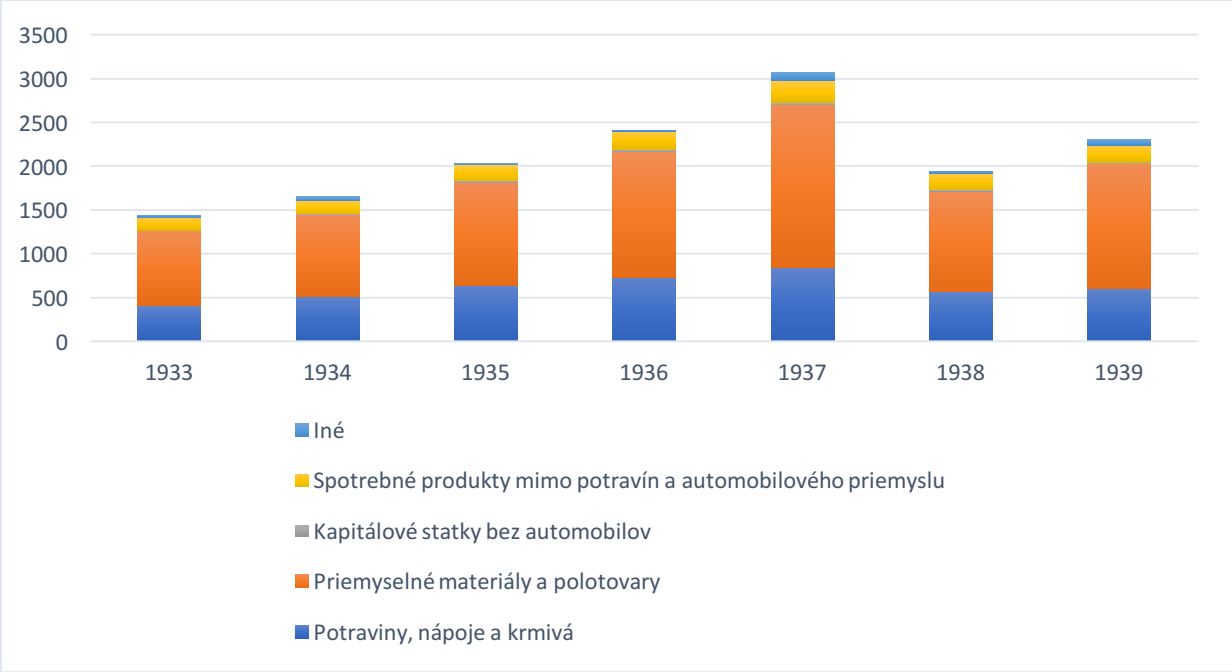
Ďalšou výraznou zložkou dovozu, ktorú môžeme pozorovať na grafe sú potraviny, nápoje a krmivá, ktorých podiel bol v priebehu tridsiatych rokov pomerne premenlivý ale vo výsledku klesajúci. V roku 1933 tvorili takmer 28 % z celkového dovozu a ich podiel do roku 1935 narastal až na 31 %. Následne v roku 1937 kedy aj celkový vývoz dosiahol svojich maximálnych hodnôt, ich podiel poklesol na 27 % a do roku 1939 ďalej na 26 %. Tento pokles dôležitosti v roku 1937 je opäť spôsobený pomalším nárastom absolútnej hodnoty importu v tomto odvetví v porovnaní s ostatnými sledovanými skupinami. Absolútna hodnota poklesla ale len medzi rokmi 1937 a 1938 vplyvom recesie a tento pokles bol zaznamenaný aj u všetkých ostatných skupín.

Následnou malou skupinou v porovnaní s tými spomenutými vyššie, sú spotrebné produkty mimo potravín a automobilového priemyslu. Jedná sa o kategóriu, ktorá sa v podstate pohybovala z pohľadu podielu na celkovom dovoze v priebehu celých tridsiatych rokoch okolo 9 % a výkyvy boli maximálne do jedného percenta podielu.

Skupina kapitálových statkov, v prípade dovozu takmer ani neovplyvňuje celkové výsledné čísla a jej dôležitosť od roku 1933 do roku 1939 neprekročila ani 1 %. Automobily, súčiastky a motory, ktoré v prípade vývozu tvorili podstatnú časť dát sa v priebehu obdobia v podstate vôbec nedovážali.

Na základe popísaných údajov je možné zhodnotiť, že ekonomika Spojených štátov sa skutočne zamerala na vyspelú priemyselnú výrobu, ktorú vyvážala svojím zahraničným partnerom ako bolo dokázané v minulej kapitole a dovážala vstupy potrebné na výrobu priemyselných produktov pre domáci aj zahraničný trh, čo je charakteristické pre vyspelé ekonomiky ako bolo definované na predchádzajúcich stránkach.

Graf č. 14: Vývoj štruktúry dovozu podľa konečného využitia výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 895. Vlastné spracovanie.

Na základe vyššie popísanej úvahy o zameraní vývozu ekonomiky Spojených štátov na priemyselnú výrobu hotových výrobkov pre koncových spotrebiteľov je v súvislosti s grafom č. 15 možné usudzovať, že dovážané suroviny s vysokým podielom na celkovom dovoze budú

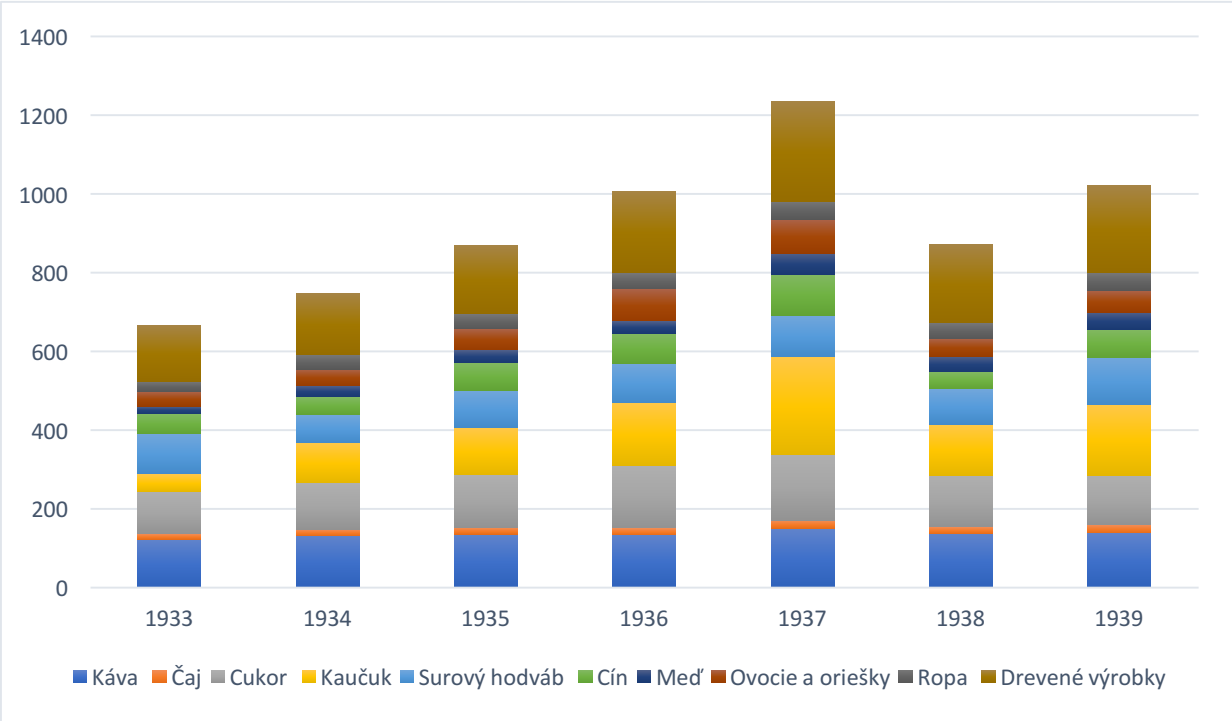
práve spomínané prvotné vstupy do výroby, ktoré je náročné obstarať na území Spojených štátov pravdepodobne z geograficky daných dôvodov.

Ako je zobrazené na grafe č. 15 v priebehu tridsiatych rokov sa jednalo najmä o drevo a s ním spojené výrobky, kaučuk, meď a cín. U všetkých týchto komodít sa jednalo o dovoz na budúce použitie pri priemyselnej výrobe produktov. Z luxusnejších komodít dovozu sa jednalo najmä o nespracovaný hodváb a kávu, ktoré boli dôležitou súčasťou importu do Spojených štátov už v priebehu dvadsiatych rokov.[118] Z poľnohospodárskeho odvetvia potom ešte patrili medzi dôležité dovozné položky cukor, ktorý bol dôležitý pre potravinársky priemysel.

Štruktúra dovozu bola taktiež ovplyvnená preferenciami domácností, čo je možné prisudzovať zvýšenému dovozu kávy a cukru, ktoré môžeme zhodnotiť ako spotrebné statky pre spotrebiteľov. Zvýšený import cukru a čiastočne aj kávy môžeme pravdepodobne prisudzovať, prijatiu bilaterálnej dohody s Kubou, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1934,[119] vďaka čomu sa tieto statky pravdepodobne na území Spojených štátov zlacnili. Ako bolo spomenuté v teoretickej časti práce, práve vývoz cukru bol pre Kubu veľmi dôležitý a jeho liberalizácia prinášala do krajiny ekonomické výhody. Dovoz ropy v priebehu tridsiatych rokov postupne naberal na dôležitosti ako je možné vidieť na grafe, ale tento začínajúci stúpajúci trend sa následne zrýchlil až v priebehu druhej svetovej vojny.

[118] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 900.
[119] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.

Graf č. 15: Vývoj štruktúry dovozu podľa vybraných najdôležitejších komodít medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 900. Vlastné spracovanie.

Aj napriek spomínaným pozitívnym a rastúcim trendom, ktoré boli popísané pri analýze vývoja vývozu a dovozu komodít je potrebné pripomenúť, že ani import a ani export nedosahovali v priebehu tridsiatych rokov hodnoty z pred začiatku Veľkej hospodárskej krízy,[120] ako bolo spomenuté už v minulých častiach práce. Tak isto ani dovoz a vývoz spomínaných komodít nedosiahol svoje predkrízové hodnoty a to ani v rekordnom roku 1937, kedy ekonomika Spojených štátov dosiahla v priebehu tridsiatych rokov svoj vrchol.[121]

Na základe prezentovaných dát sa môže zdať, že Veľká hospodárska kríza už bola prekonaná, ale jedná sa len o postupné oživovanie trendov, ktoré boli práve krízou prerušené, ako bolo spomenuté vyššie. Aj keď bol zahraničný obchod liberalizovaný a to najmä formou znižovania colného zaťaženia na jednotlivé komodity, ako sme mohli vidieť na grafe č. 9 a vláda sa ho snažila podporovať napríklad pomocou spomínanej Export-import banky[122],

[120] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 900.
[121] Taktiež, str. 900.
[122] GARDNER, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy,* str. *56-57.*

tak sa ho aj napriek v priebehu sledovaného obdobia do začiatku druhej svetovej vojny nepodarilo úplne revitalizovať.

Druhá svetová vojna a s ňou spojené intenzívne hospodárske a obchodné väzby medzi spojencami predstavovali síce dôležité povzbudenie, ale pri pohľade na dostupné údaje došlo k postupnej revitalizácií až na konci druhej svetovej vojny a následne rýchlo po nej. Môžeme usudzovať, že okrem druhej svetovej vojny bol dôležitým povzbudením aj vznik nových priemyselných odvetví a inovačných výrobkov produkovaných na území Spojených štátov.

4.5 Dopady na vývoj zahraničného obchodu podľa domáceho teritoriálneho rozloženia

V priebehu tridsiatych rokov bola najdôležitejšia časť Spojených štátov z pohľadu exportu na území Atlantického pobrežia. Hodnota vývozu do iných krajín z tejto časti narastala priemerne 16 % medziročne. Najvyšší nárast zaznamenala po nástupe Roosevelta k moci a po miernej stabilizácií ekonomiky medzi rokmi 1933 a 1934, kedy bolo tempo rastu 41 % a následne medzi rokmi 1936 a 1937, kedy aj vďaka najvyššiemu rastu americkej ekonomiky z pohľadu tridsiatich rokov narástol export z východného pobrežia krajiny o ďalších 40%. V roku 1938 nastal pokles spolu s recesiou v ekonomike, ale už v roku 1939 sa trend vrátil späť a export z tohto pobrežia začala doháňať späť pôvodný mierny pokles.

Atlantické pobrežie tvorilo 43 % celého exportu Spojených štátov do iných krajín a do roku 1939 jeho dôležitosť ešte vyrástla a to na takmer 52 %. Opäť sa jedná o trend, ktorý je možné pozorovať už v predkrízovom období a aj napriek jeho pokračovaniu po kratšom prerušení, sa hodnota exportu z východného pobrežia bola o viac než polovicu menšia než v priebehu dvadsiatych rokov.[123] Pobrežie bolo zamerané práve na rozvinutý priemysel, čo potvrdzuje vyššie spomenuté úvahy o vyspelosti ekonomiky Spojených štátov, ale zároveň aj stále trvajúce štrukturálne problémy amerického priemyslu, ktorý sa ani v tridsiatych rokov neoživil na predkrízovú úroveň a to aj napriek vysokému medziročnému nárastu hodnoty vývozu. Tento vyšší medziročný nárast môžeme pravdepodobne prisudzovať veľmi ostrému pádu amerického priemyslu do roku 1932. Ako už bolo spomenuté dostatočnú vzpruhu pre americký priemysel priniesla až druhá svetová vojna, počas ktorej sa vývoz z Atlantického pobrežia vrátil

[123] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 896.

na predkrízové hodnoty a prevýšil ich.[124] V tomto hodnotení je ale potrebné podotknúť, že nárast priemyslu v priebehu vojny bol spôsobený špecifikom vojenskej ekonomiky, ktorá sa práve naň samozrejme zameriavala pre naplnenie vojenských potrieb.

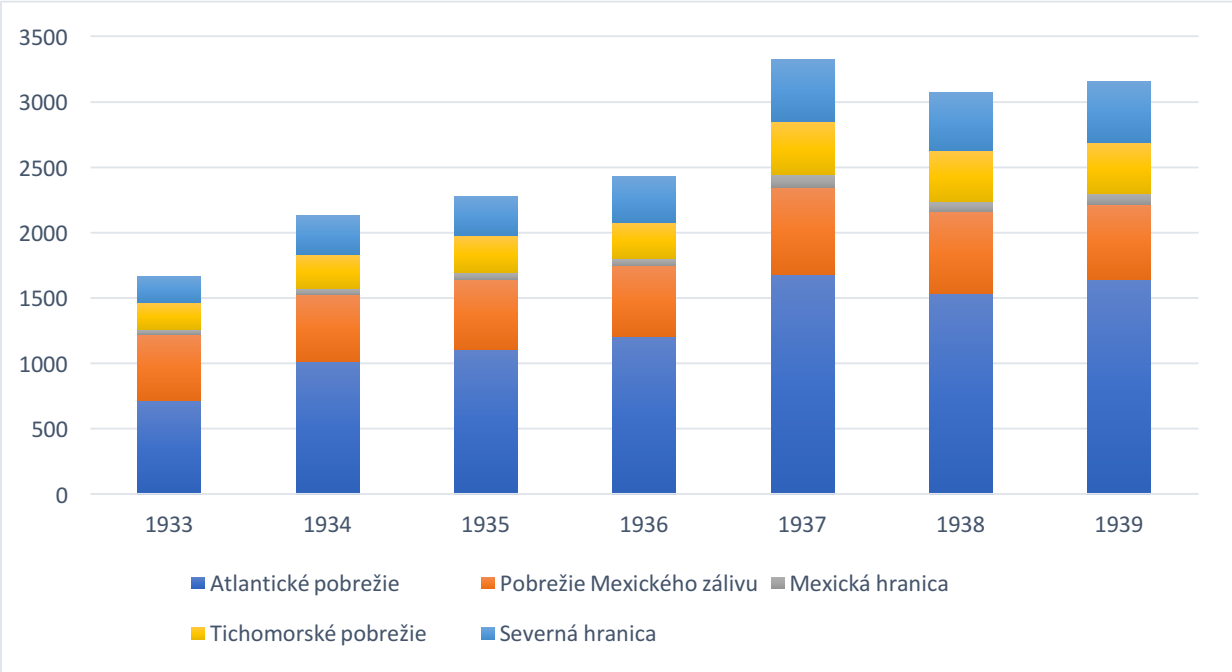
Ďalšou dôležitou oblasťou pre vývoz bola oblasť Mexického zálivu, ktorá bola tradične zameraná najmä na export poľnohospodárskych komodít a prípadne aj ropy z oblasti Texasu. Vývoz z tejto oblasti rástol od roku 1933 do roku 1939 priemerne o 3 % ročne, s poklesom od roku 1938 až od konca dekády. Dôležitosť tejto oblasti postupne upadala a zatiaľ čo v roku 1933 Mexický záliv tvoril 30 % celkového vývozu Spojených štátov, do roku 1939 klesol jeho podiel o dvanásť percentuálnych bodov na 18 %. Tento vývoj opäť potvrdzuje vyššie zmienené úvahy o problémoch poľnohospodárskych výrobcov v Spojených štátoch, nízkej efektivite v poľnohospodárstve a postupne zhoršujúcej sa konkurencieschopnosti v porovnaní s inými partnermi a to aj napriek subvenciám do tohto sektoru od vlády.

Z pohľadu podielu na vývoze boli podobne dôležité územia Severnej hranice a aj Tichomorského pobrežia. Dôležitosť Severnej hranice narástla medzi rokmi 1933 až 1939 o dva a pol percentuálnych bodov z 12,5 % na 15 %. Tento nárast bol pravdepodobne ovplyvnený postupnou zvyšujúcou sa dôležitosťou Kanady ako zahraničného partnera, ako je rozobraté v ďalšej časti práce. Podiel Tichomorského pobrežia na celkovom vývoze sa pohyboval v priebehu tridsiatych rokov na rovnakých hodnotách okolo 12 % a to aj napriek priemernému rastu hodnoty vývozu z tejto časti Spojených štátov o 13 % ročne v sledovanom období.

Najmenej zaujímavou časťou pre vývoz bola Mexická hranica u ktorej hodnota vývozu rástla ročne priemerne o 16 % ale s veľkými výkyvmi a miernymi poklesmi v sledovanom období. Dôležitosť tejto hranice sa pohybovala medzi rokmi 1933 až 1939 do 3 %. Na základe dát môžeme usudzovať, že aj napriek naberaniu dôležitosti exportu do krajín Latinskej a Strednej Ameriky, export neprebiehal do nich tak silno z tejto oblasti aj napriek geografickej blízkosti.

[124] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II*, str. 896.

Graf č. 16: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe územných oblastí medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

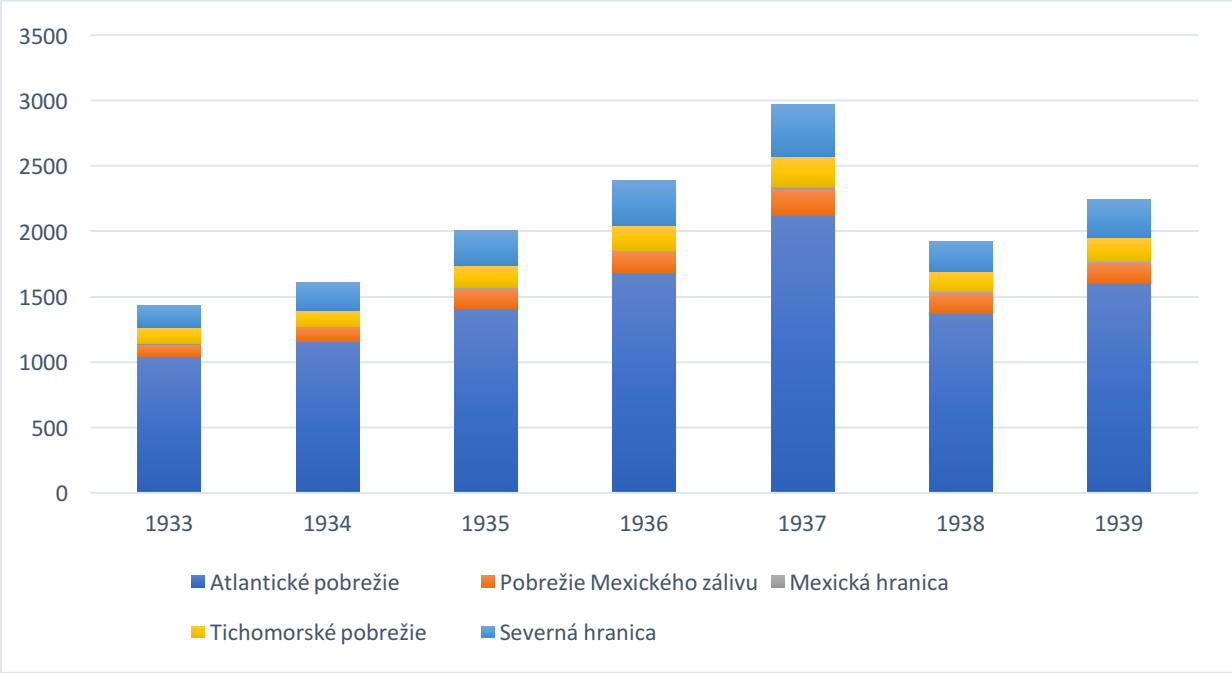
Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 896. Vlastné spracovanie.

Na grafe č. 17 môžeme pozorovať vývoj štruktúry dovozu na základe územných oblastí v Spojených štátoch. Tak isto v prípade vývozu aj dovoz prúdil najviac práve na východné pobrežie. V priebehu celého obdobia sa podiel Atlantického pobrežia na celkovom dovoze Spojených štátov pohyboval na úrovni 71 %, s odchýlkami maximálne do jedného percenta. Dovoz do tejto oblasti priemerne narastal o 10 % medziročne medzi sledovanými rokmi. Dovoz aj vývoz koncentrovaný do oblasti s najvyspelejšou priemyselnou výrobou potvrdzuje vyššie spomenuté úvahy o vyspelosti ekonomiky Spojených štátov zameranej na priemyselné výrobky pre koncových zákazníkov a taktiež úvahy o dovoze najmä surovín, ktoré boli na túto výrobu potrebné a na území Spojených štátov ich nebolo možné vyťažiť alebo vypestovať. Veľký podiel z celkového dovozu bol pravdepodobne ovplyvnený aj finančnými prostriedkami obyvateľov tejto oblasti a na základe dát a vyššie spomenutých úvah môžeme usudzovať, že práve tu sa koncentrovali obyvatelia s dostatočnými prostriedkami aj na luxusnejšie statky, čo taktiež prispievalo k rastu jeho hodnoty.

Druhou najdôležitejšou oblasťou v prípade dovozu bola Severná hranica, ktorej podiel sa od roku 1933 navýšil z 12 % na 13,4 % v roku 1939. Hodnota importu do tejto oblasti tiež narastala priemerne o 12 % ročne. Rovnako ako v prípade vývozu aj pri dovoze na Severnú hranicu

Spojených štátov môžeme usudzovať, že jeho nárast bol ovplyvnený práve rastom dôležitosti Kanady, ako zahraničného partnera, keďže údaje nárastu v podstate kopírujú vývoj rastu podielu Kanady na dovoze do Spojených štátov, ktorý bude rozobratý v ďalšej časti práce.

Graf č. 17: Vývoj dovozu do Spojených štátov na základe územných oblastí medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 896. Vlastné spracovanie.

Import veľmi podobnou mierou prúdil na Pobrežie Mexického zálivu a Tichomoria. V prípade Mexického zálivu sa dôležitosť dovozu do tejto oblasti v postate medzi rokmi 1933 až 1939 nezmenila a oscilovala okolo 7 % v priebehu celého obdobia. Podobný trend platil aj pre Tichomorské pobrežie, ktoré dosahovalo 8 % podiel medzi spomínanými rokmi bez zaujímavejších výkyvov. V oboch prípadoch rástla hodnota dovozu do týchto oblastí priemerne 9,5 % za rok. Tento postupný rast v podstate kopíroval trend celkového vývoja dovozu do Spojených štátov, čo bolo pravdepodobne spôsobené viac zlepšujúcou sa ekonomickou situáciou než zvýšeným presadzovaním sa svojimi výrobkami na domácom aj zahraničnom trhu ako v prípade Atlantického pobrežia a taktiež špecifikáciou pobrežia Mexického zálivu, ktoré bolo zamerané na poľnohospodárstvo a tým pádom do tejto oblasti neprúdili vstupy na ďalšiu výrobu.

Najmenej zaujímavou oblasťou, tak isto rovnako ako v prípade vývozu bola oblasť Mexickej hranice, do ktorej prúdilo maximálne 0,5 % celkového dovozu v priebehu tridsiatych

rokov. Aj napriek priemernému nárastu hodnoty dovozu do tejto oblasti o 27 % medziročne, sa z pohľadu hodnôt jednalo o veľmi nízke čísla. Pre porovnanie, hodnota dovozu na Mexickú hranicu v roku 1939 dosahovala 13 miliónov dolárov, zatiaľ čo do oblasti pobrežia Mexického zálivu, ktorý by sa z hľadiska hodnoty umiestnil na predposlednom miest, to bolo 157 miliónov dolárov v rovnakom roku. Môžeme predpokladať, že sa jednalo o chudobnejšiu oblasť a aj napriek zvyšujúcej sa dôležitosti Mexika ako partnera a geografickej blízkosti oblasti s ním nepredstavoval zvyšujúci sa obchod s ním pre túto oblasť dostatočnú vzpruhu v priebehu dekády.

5 Dopady liberalizácie zahraničného obchodu na vývoj obchodu so zahraničnými partnermi Spojených štátov

Nasledujúca kapitola bližšie analyzuje dopady prijímaných bilaterálnych zmlúv so zahraničnými partnermi na teritoriálny vývoj štruktúry vývozu aj dovozu Spojených štátov. Zároveň sa kapitola snaží predložiť argumenty na celkové zhodnotenie dôležitosti bilaterálnych zmlúv pre zahraničný obchod Spojených štátov aj v kontexte vývoja svetového obchodu a ďalších politík. Zároveň kapitola bližšie prepája informácie o vývoji ekonomík zahraničných partnerov a uvažuje tieto dopady na teritoriálnu štruktúru. Pre celkové zhodnotenie zmeny atmosféry v medzinárodnom obchode a dopadov zmien na ekonomiku Spojených štátov, je ďalej v kapitole okrem obchodu výrobkov zanalyzovaný aj tok investícií, aby bolo možné obecne zhodnotiť dopady vývoja v medzinárodnom obchode na túto ekonomiku v tridsiatych rokoch v kontexte svetového obchodu a taktiež celkovú analýzu prepojiť s načrtnutými úvahami z minulej kapitoly.

5.1 Dopady na teritoriálnu štruktúru vývozu

Najdôležitejším zahraničnými partnermi Spojených štátov v medzinárodnom obchode boli z pohľadu histórie najmä krajiny nachádzajúce sa na Európskom kontinente a v Severnej a v Južnej Amerike.[125] Toto rozloženie platilo aj v priebehu liberalizácie zahraničného obchodu v tridsiatych rokoch, ale dôležitosť jednotlivých krajín bola premenlivá.

Na grafe č. 18 môžeme pozorovať vývoj exportu zo Spojených štátov do krajín nachádzajúcich sa v Severnej alebo Južnej Amerike. Na základe dát môžeme vidieť, že najdôležitejším zahraničným partnerom v priebehu celého obdobia bola Kanada. (V prípade, že berieme do úvahy len jednu krajinu a nie skupinu krajín spadajúcich do kategórie Ostatné štáty.)

Export Spojených štátov na Kanadské územie v priebehu tridsiatych rokov naberal na dôležitosti a od roku 1933 stúpol z 211 miliónov dolárov na 489 miliónov v roku 1939. Najvyššia hodnota bola dosiahnutá v roku 1937 na vrchole ekonomiky, kedy do Kanady vyvážali Spojené štáty výrobky v hodnote 509 miliónov dolárov. Vývoz produktov Spojených štátov do tejto krajiny bol dôležitý aj z pohľadu celkového exportu, keďže v roku 1933 tvoril viac než 12,5 % z celkového

[125] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.

vývozu Spojených štátov. Dôležitosť Kanady ešte v priebehu sledovaného obdobia narastala a do roku 1939 sa podiel vývozu tejto krajiny na celkovom exporte pohyboval na úrovni 15 %.

Zahraničný obchod bol liberalizovaný pomocou bilaterálnej zmluvy, ktorá vstúpila v platnosť v roku 1936.[126] Na základe prezentovaných dát je viditeľné, že dôležitosť exportu do Kanady postupne narastala v priebehu tridsiatych rokov, ale práve v roku 1936 podiel Kanady na celkovom exporte začal stagnovať a v roku 1938 sa mu taktiež nevyhol prepad. Môžeme teda zhodnotiť, že bilaterálna zmluva s Kanadou v sledovanom období nepreniesla navýšenie dôležitosti exportu do tejto krajiny a, že jej dôležitosť bola spôsobená skôr vzájomnými ekonomickými väzbami vyplývajúcimi z geografickej blízkosti.

Spojeným štátom sa darilo presadzovať aj na ostatných trhoch v Južnej a Severnej Amerike, na ktoré v priebehu tridsiatych rokov zameriavali bilaterálne rokovania. Pre Spojené štáty boli tieto krajiny výhodnejšie z dôvodu nižšieho konkurenčného prostredia v porovnaní s Európskymi krajinami.

Ako vidíme na grafe, vývoz do ostatných Amerických krajín najmä v Južnej Amerike mal rastúcu tendenciu od roku 1933 a v hodnote exportu narástol zo 151 miliónov dolárov na 397 miliónov do roku 1939. Po krátkej recesii a len miernom poklese v roku 1938 sa dokonca vývoz do tejto skupiny krajín zvýšil nad hodnotu z roku 1937, kedy bola ekonomika Spojených štátov na vrchole.

Dôležitosť vývozu do týchto krajín v priebehu sledovanej dekády postupne narastala. Zatiaľ čo v roku 1933 skupina ostatných krajín na Americkom svetadiely tvorila 9 % celkového exportu, v roku 1939 to už bolo takmer 12,5 %. Jednalo sa ale v podstate o pokračujúci nárast prebiehajúci už v dvadsiatych rokoch,[127] kedy podiel z celkového vývozu do týchto krajín osciloval na úrovni 10 %. Spojené štáty teda s prerušením spôsobeným Veľkou hospodárskou krízou pokračovali v úspešnom umiestňovaní svojich výrobkov do týchto štátov.

Export bol tak isto dôležitý aj na Kubu, kam sa v priebehu tridsiatych rokov podarilo vývoz viac než strojnásobiť a podiel na celkovom exporte narástol z 1,5 % na 2,6 %. Aj napriek veľkosti Kubánskeho trhu môžeme usudzovať, že krajina predstavovalo pre Spojené štáty veľký potenciál. Pri porovnaní s Mexikom, ktoré tvorilo 2 % vývozu Spojených štátov v roku 1933 a rovnako ako Kuba, 2,6 % celkového exportu v roku 1939. Aj napriek odlišne veľkosti ich trhov tvorili v podstate rovnaký podiel z celkového vývozu a preto je možné Kubu zaradiť medzi

[126] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[127] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.

významných zahraničných partnerov Spojených štátov v sledovanej dekáde s potenciálom budúceho rastu. S Kubou bola uzavretá bilaterálna už v roku 1934[128] po spomínanej Kubánskej kríze v teoretickej časti a taktiež im bola na jej základe poskytnutá pôžička z Export-import banky. Dohoda s Kubou znížila clá na výrobky Spojených štátov, týkajúce sa automobilového, oceliarskeho priemyslu, medi ale ja poľnohospodárskych produktov.[129] Všetky tieto produkty tvorili významný podiel exportu, ako bolo ukazované na grafe č. 12 v minulej kapitole a môžeme teda usúdiť, že uzatvorenie bilaterálnej dohody s Kubou malo pozitívny vplyv na vývoz týchto výrobkov, samozrejme v limitoch podielu celkového exportu na Kubu.

Úspešné bolo aj zvyšujúce sa umiestňovanie produktov zo Spojených štátov do Brazílie, kam narástol vývoz v priebehu tridsiatych rokov z 30 miliónov dolárov na 80 miliónov dolárov a táto hodnota bola najvyššia za sledované obdobie, nejednalo sa teda o doháňanie poklesu po krátkej recesii v roku 1937 ale o nárast. Celkovo sa jednalo ale o rovnako dôležitú ekonomiku ako vyššie spomenutá Kuba, pretože vývoz do Brazílie tvoril 2,5 % z celku, čo opäť potvrdzuje vyššie spomenutú úvahu o potenciály Kubánskej ekonomiky, napriek jej veľkosti s krajinami ako Mexiko a Brazília. S Brazíliou Spojené štáty uzavreli bilaterálnu dohodu v roku 1936[130] a spomínané rýchle zotavenie z poklesu v roku 1938 by sme mohli prisúdiť uzavretiu tejto dohody a zlepšeniu vzájomných obchodných vzťahov aj vďaka politike dobrého susedstva.

Krajiny Latinskej Ameriky mali najmä záujem o spracovanú bavlnu, kožušiny, papier, výrobky oceliarskeho priemyslu, elektrotechnického priemyslu a o automobilový priemysel.[131] Na základe týchto spotrebiteľských preferencií môžeme zhodnotiť, že rastúce trendy exportu v automobilovom a oceliarskom priemysle, ktoré boli popisované na grafe č.12 v minulej kapitole boli povzbudené práve zvýšeným záujmom krajín Latinskej Ameriky o vývoz Spojených štátov a bilaterálne rokovania zamerané práve na tieto menej konkurenčné ale rozvinuté trhy, pôsobili ako povzbudenie spomínaných priemyselných odvetví, po Veľkej hospodárskej kríze.

Podiel krajín nachádzajúcich sa v Latinskej a Strednej Amerike, dosahoval v roku 1933 14,6 % z celkového vývozu a do roku 1939 jeho dôležitosť narástla až na 20 %, čo potvrdzuje vyššie spomenutú úvahu, že export do týchto krajín mal potenciál pre dôležité priemyselné odvetvia Spojených štátov. Ako bolo poukazované už v teoretickej časti, diplomacia Spojených štátov sa na krajiny Latinskej a Strednej Ameriky zameriavala a okrem už spomenutých

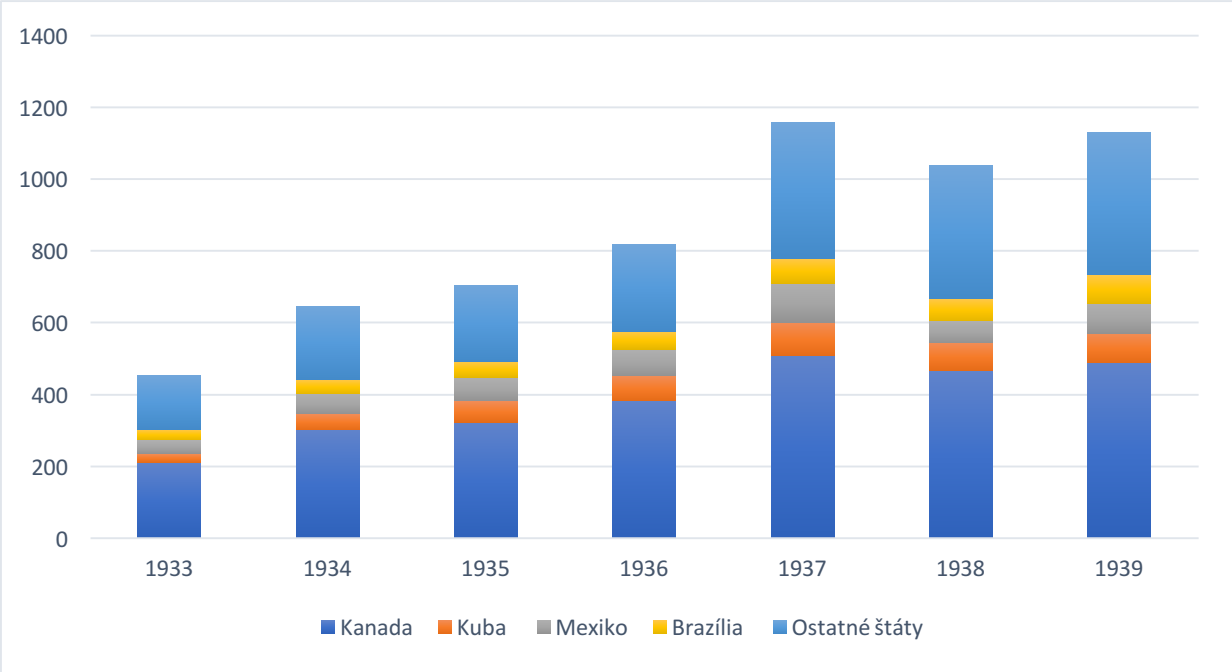
[128] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[129] BERGLUND, *The Reciprocal Trade Agreements Act of 1934*, str. 11.
[130] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[131] GARDNER, Lloyd C. *Economic Aspects of New Deal Diplomacy*. Boston: Beacon Press, 1964. 409 p. ISBN 0807054356, str. 52.

bilaterálnych dohôd taktiež vstúpila do platnosti v roku 1935 dohoda s Haiti, v roku 1936 taktiež dohoda s Kolumbiou, Guatemalou, Hondurasom a Nicaraguou. V roku 1937 k nim boli pridané dohody s Kostarikou a El Salvádorom a následne ešte v roku 1938 aj s Ekvádorom.[132] Spomínané prijaté dohody sa spolu s politikou dobrého susedstva podieľali na pozitívnom vývoji exportu do týchto krajín, ktorý sa na grafe č. 18 pravdepodobne odzrkadľuje v kategórií ostatné štáty. Ako bolo vypočítané vyššie podiel na celkovom exporte u krajín Latinskej a Strednej Ameriky postupne do roku 1939 narastal, takže z pohľadu vývoja zahraničného obchodu môžeme hodnotiť tieto dohody ako pozitívne, ale export narastal aj do krajín v tejto časti Ameriky, s ktorými dohoda uzavretá nebola k čomu pravdepodobne prispela celková politická atmosféra a aj liberalizácia s ostatnými krajinami.

Opäť je ale dôležité spomenúť, že aj napriek povzbudeniu a nárastu v sledovanej dekáde ani absolútna hodnota vývozu do krajín Latinskej Ameriky neprekonala hodnoty, ktoré dosahovala v dvadsiatych rokoch[133] a jednalo sa skôr o postupné oživovanie, ktoré následne viac nastalo až v priebehu druhej svetovej vojny.

[132] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[133] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.

Graf č. 18: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Južnej a Severnej Amerike medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 903. Vlastné spracovanie.

Na grafe č. 19 môžeme vidieť vývoj štruktúry exportu rozdelený podľa zahraničných partnerov nachádzajúcich sa v Európe. Medzi najpodstatnejších partnerov a najdôležitejší trh v Európe patrila v tridsiatych rokov Veľká Británia, ako už bolo aj spomenuté a je viditeľné nižšie na grafe. Pri bližšom pohľade na údaje vývozu Spojených štátov do Veľkej Británie, je ale možné zaznamenať klesajúcu tendenciu dôležitosti tohto vývozu, keďže v roku 1933 export do tejto krajiny tvoril takmer 19 % z celkového vývozu a v priebehu sledovanej dekády sa jeho podiel znížil na 16 % a to aj napriek nárastu absolútnej hodnoty vývozu z 312 miliónov dolárov v roku 1933 na 536 miliónov dolárov do roku 1937, kedy dosiahol svojho vrcholu a zároveň to znamenalo priemerný medziročný nárast vývozu do Veľkej Británie až o 9 %. Po krátkej Rooseveltovej recesii a následnom poklese hodnoty vývozu v roku 1938 ale export na anglické ostrovy klesal ďalej aj v roku 1939 a nevracal sa na svoje predošlé hodnoty ani podiel dôležitosti.

Dokonca klesajúce hodnoty vývozu môžeme pozorovať u Francúzska medzi rokmi 1933 a 1934. Následne do roku 1939 rástol export zo Spojených štátov do tejto krajiny a vo vrcholovom roku 1937 dosiahol hodnoty 165 miliónov amerických dolárov. V roku 1939 sa jeho hodnota navýšila na 182 miliónov dolárov. Aj napriek postupnému zvyšovaniu hodnoty exportu jeho podiel na celkovom vývoze Spojených štátov klesal a to zo 7 % v roku 1933, postupne

až na 5 % v roku 1939 a tým pádom zaznamenal rovnaký trend ako Veľká Británia a to aj napriek prijatiu bilaterálnej dohody s Francúzskom v roku 1936[134], ktorá tento postupný pokles nezastavila.

Najväčší pokles z pohľadu dôležitosti zahraničných partnerov ale zaznamenalo Nemecko, kam export zo Spojených štátov klesol vo svojej hodnote zo 140 miliónov dolárov na 46 miliónov dolárov medzi rokmi 1933 až 1939. Nemecko sa podieľalo na celkovom vývoze začiatkom sledovaného obdobia 8 %, čo v podstate odpovedalo hodnotám v priebehu dvadsiatych rokov.[135] V roku 1939 vývoz do Nemecka ale tvoril už len 1,5 % celkového vývozu. Tento pokles môžeme prisudzovať najmä približujúcemu sa vojenskému konfliktu, kvôli ktorému v zahraničnom obchode na sklonku tridsiatych rokov čím ďalej viac naberali na dôležitosti politické dôvody, prevládala neistota, obavy z konfliktu a tak isto na tento vývoj dôležito dopadali reštrikcie Nemeckej vlády v nemeckom zahraničnom obchode.[136]

Európske trhy boli pre Spojené štáty dôležitým odberateľom poľnohospodárskych produktov, ale už na základe vývoja trendu jednotlivých popísaných krajín je možné usudzovať klesajúci trend dôležitosti celej Európy pre zahraničný obchod Spojených štátov v tridsiatych rokoch. Pri sčítaní vývozu do všetkých Európskych krajín predstavoval export do Európy takmer 51 % z celkového vývozu v roku 1933 ale do roku 1939 táto hodnota klesla o jedenásť percentuálnych bodov na 40 % podiel.

Pri porovnaní trendu podielu Európskych krajín s krajinami na Americkom svetadiely, môžeme skonštatovať, že pokles dôležitosti vývozu do Európy bol nahradený práve krajinami spomenutými na minulom grafe, ktorých podiel sa na konci roku 1939 dosiahol takmer 36 %, z pôvodných 27 %, čím sa Americký svetadiel stal rovnako dôležitým partnerom ako Európske krajiny.

Môžeme usudzovať, že tento trend bol spôsobený približujúcou sa druhou svetovou vojnou, ale zároveň v ňom zohrala veľmi dôležitú diplomacia v priebehu New Dealu a nové bilaterálne dohody, ktoré postupne liberalizovali zahraničný obchod boli zo začiatku zamerané práve na Latinskú Ameriku, ale v zahraničnom obchode Spojených štátov na Americkom svetadiely zohrávala dôležitú úlohu najmä Kanada, ktorá bola prirodzeným zahraničným partnerom Spojených štátov, keďže sa jedná o najbližšieho vyspelého geografického suseda.

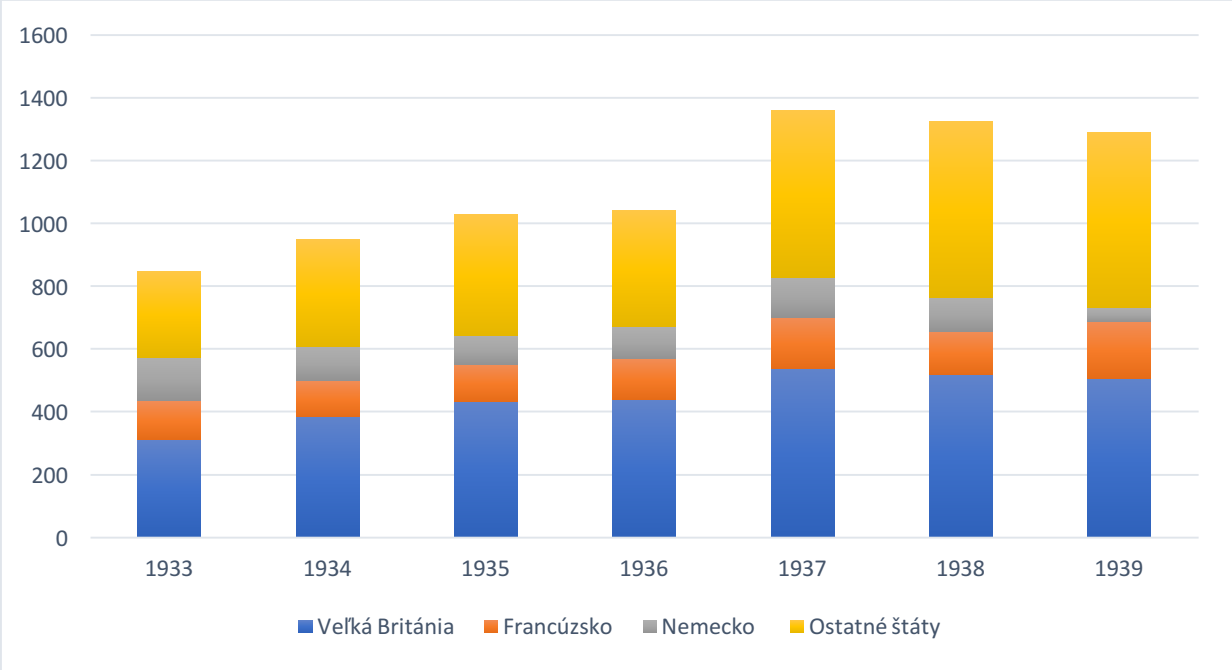
[134] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[135] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.
[136] JOHNSON, *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939,* str. 221.

Bilaterálna dohoda s Veľkou Britániou bola uzavretá až na konci roku 1938 a do platnosti vstupovala až v roku 1939, čo určite prispelo k postupnému poklesu exportu práve do tejto krajiny v priebehu sledovaného obdobia. Pri ešte detailnejšom pohľade na graf č. 19 si môžeme všimnúť postupného nárastu dôležitosti kategórií ostatných krajín v Európskom priestore, ktoré sa dokonca z pohľadu exportu vyhli už niekoľkokrát sledovanému poklesu v roku 1938. Táto stúpajúca dôležitosť mohla byť ovplyvnená práve liberalizáciou obchodných vzťahov so Švédskom a Belgickom v roku 1935 a Fínskom, Švajčiarskom a Holandskom v roku 1936.[137] Na grafe je možné vidieť, že najväčší nárast exportu do týchto krajín bol zaznamenaný v roku 1937 a to o 43 % a dôležitosť týchto štátov dohromady narástla v priebehu tridsiatych rokov o jeden percentuálny bod na takmer 18 % podiel na celkovom exporte. Z toho môžeme zhodnotiť, že export sa pravdepodobne uberal v prípade Európskych partnerov smerom k tým s ktorými bol liberalizovaný, ale skôr z pohľadu absolútnych čísel než dramaticky sa zvyšujúcej dôležitosti.

Zákon o neutralite, ktorý obsahoval doložku Cash and Carry, bol taktiež prijatý až v roku 1939, takže sa v sledovanom období na zahraničnom obchode s Veľkou Britániou alebo Francúzskom nestihol ešte prejaviť, ale pri pohľade na pokračujúce údaje po začiatku druhej svetovej vojny je možné pozorovať rýchly nárast exportu práve do Veľkej Británie, ktorý dokonca v roku 1941 prekonal pôvodné predkrízové hodnoty z dvadsiatych rokov z pred Veľkej hospodárskej krízy. Export do Európskych krajín sa ale opäť dostal nad svoje predkrízové hodnoty až v priebehu druhej svetovej vojny[138], ktorá viditeľne predstavovala pre vývoz na tento kontinent najväčšiu vzpruhu, pravdepodobne vďaka silným hospodárskym väzbám a politickým spojenectvám v jej priebehu.

[137] IRWIN, *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s,* str. 42.
[138] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.

Graf č. 19: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Európe medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 903. Vlastné spracovanie.

Ako môžeme pozorovať na grafe č. 20 vývoz do všetkých ostatných krajín mimo spomínaných častí sveta dosahoval aj na svojom vrchole v roku 1937 dôležitosť Európskych partnerov len z roku 1933 a taký vysoký nárast hodnoty exportu ako do krajín v Južnej a Severnej Amerike v priebehu tridsiatych rokov, taktiež skupina krajín z tohto grafu nezaznamenala aj napriek tomu, že počiatočné hodnoty z roku 1933 sú si veľmi podobné.

Najvýznamnejším partnerom v Ázii, bolo pre spojené štáty v priebehu tridsiatych rokov Japonsko, do ktorého export dosahoval v priebehu sledovaného obdobia vyššie hodnoty až do roku 1937, než do ostatných Ázijských krajín bez započítania Číny. Vývoz do Japonska vzrástol od roku 1933 zo 143 miliónov dolárov na 289 miliónov dolárov v roku 1937. Následne do roku 1939 klesol na hodnotu 232 miliónov amerických dolárov.

Vývoz do Japonska sa podieľal na celkovom exporte Spojených štátov v priemere z 8 % s postupným poklesom k 7,3 % podielu do roku 1939. Tento pokles na konci tridsiatych rokov a miernu stagnáciu v celom období, je možné pripisovať postupne militarizácii Japonska pred druhou svetovou vojnou a zároveň aj z politických dôvodov, keďže sa Japonsko snažilo zablokovať Politiku otvorených dverí v Ázii a vytvoriť si vlastné Ázijské impérium.[139]

[139] GARDNER, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy,* str. 135.

Tak isto sa v tridsiatych rokoch nenaplnil ani potenciál Číny, ktorá bola v tomto období zmietaná občianskou vojnou[140] a jej podiel na celkovom exporte klesol z málo významných 3 % z roku 1933 na 1,8 % v roku 1939. Pre lepší kontrast z pohľadu nevyužitia veľkosti trhu môže byť zaujímavé porovnanie hodnoty vývozu do Číny s hodnotou vývozu Spojených štátov na Kubu, kam v priebehu tridsiatych rokov vyvážali Spojené štáty väčšiu hodnotu produktov než do Číny.

Spolu s ostatnými Ázijskými krajinami tvoril dohromady export Spojených štátov na tento kontinent 17,5 % z celku a v priebehu celého sledovaného obdobia osciloval okolo tohto čísla. Aj napriek menšiemu podielu v porovnaní s minulými skupinami zahraničných partnerov bol Ázijský trh veľmi dôležitý pre niektoré odvetvia. Na Ďaleký východ prúdilo zo Spojených štátov 33 % exportu železa, 26 % vyvážanej medi, 15 % exportovaných strojárenských výrobkov a 40 % vývozu papierenského priemyslu.[141]

Oproti Ázijským trhom sa Spojeným štátom darilo presadzovať sa postupne viac v Austrálii a Oceánií. Vývoz do týchto krajín narástol z hodnoty 35 miliónov dolárov v podstate dva a pol násobne do roku 1937 na 99 miliónov dolárov, ale do roku 1939 klesol postupne k hodnote 80 miliónov amerických dolárov. Podiel amerického vývozu na tomto trhu vzrástol z 2 % na 3 % do roku 1937 a následne spolu s poklesom hodnoty poklesol aj jeho podiel na 2,5 % v roku 1939. Jedná sa o mierny rastúci trend a na jeho základe je možné zhodnotiť postupné prenikanie na exotickejšie trhy, ktoré sa ešte viac prejavilo nárastom, v priebehu druhej svetovej vojny.[142]

Medzi exotické trhy patria aj Africké krajiny kam sa vývoz Spojených štátov zvýšil z počiatočnej hodnoty 43 miliónov dolárov v roku 1993 na 152 miliónov dolárov do roku 1937. Po tomto vrcholnom roku stúpajúceho trendu poklesol vývoz do Afrických krajín na 115 miliónov dolárov v roku 1939. Z pohľadu podielu na celkovom exporte je možné tak isto vypozorovať pozitívny trend. Nárast podielu medzi rokmi 1933 a 1937 predstavoval 2 percentuálne body a to z 2,5 % podielu na 4,5 %. Následne do roku 1939 tento podiel poklesol na 3,6 %.

Aj napriek tomu, že sa z makroekonomického hľadiska jedná o minoritných zahraničných partnerov, popísané pozitívne trendy ukazujú záujem o výrobky Spojených štátov v zahraničí a postupné naberanie ďalších trhov k tým stálym.

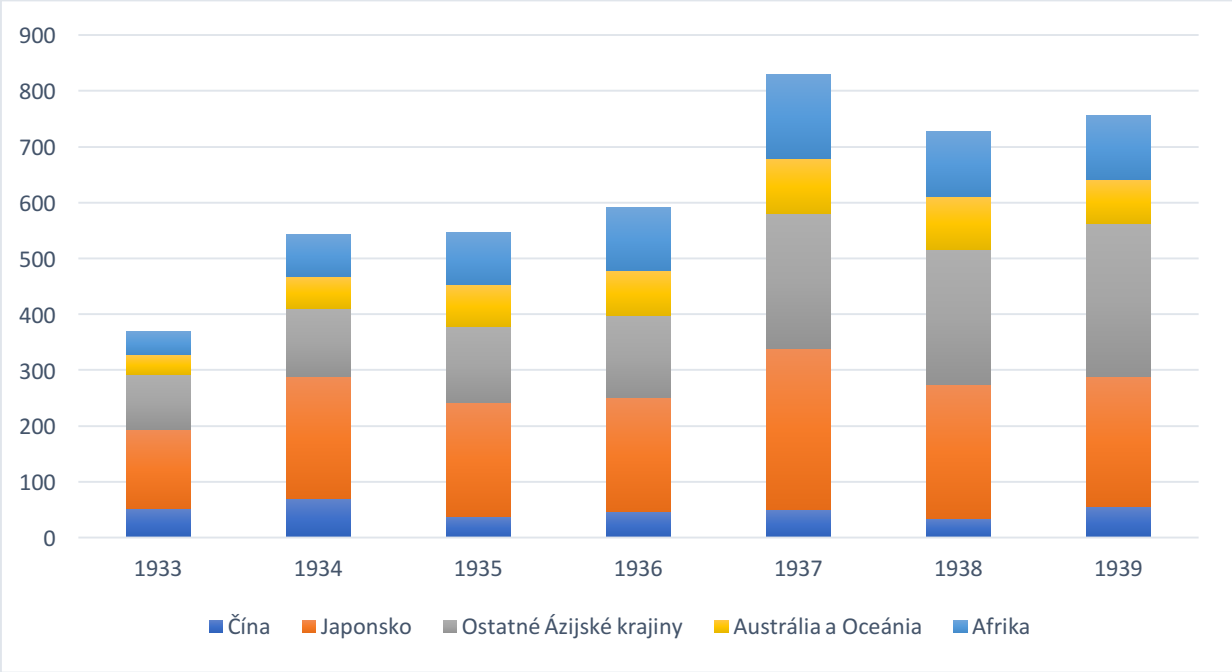
---

[140] TSU-CHUNG, Su. *Being Singular Plural in Chi's The Great-Flowing River* [online]. CLCWeb, Vol. 17, No. 3, 2015. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/2272303170?pq-origsite=summon>, str. 3.

[141] GARDNER, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy,* str. 78.

[142] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 903.

Graf č. 20: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Ázii, v Afrike a v Austrálii medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 903. Vlastné spracovanie.

5.2 Dopady na teritoriálnu štruktúru dovozu

Vývoj zahraničných partnerov Spojených štátov v oblasti dovozu v podstate kopíroval trend, ktorý sme pozorovali už pri vývoze. Najdôležitejšou krajinou na Americkom svetadiely bola taktiež Kanada, z ktorej import do Spojených štátov priemerne narastal do roku 1937 tempom 21 % za rok. V roku 1938 došlo k synchronizovanému poklesu dovozu aj ekonomiky, ale v roku 1939 sa import z Kanady vrátil späť k rastúcemu trendu, ktorý nebol prerušený ani v priebehu druhej svetovej vojny.[143] Opäť sa jedná o návrat trendu z predkrízového obdobia a údaje potvrdzujú prirodzenú dôležitosť Kanady ako zahraničného partnera aj z pohľadu podielu na celkovom dovoze. Jej dôležitosť v dovoze narastala takmer z 13 % podielu v roku 1933 na takmer 15 % v roku 1939. Pri porovnaní s vývojom v prípade exportu sa jedná v podstate o rovnaký náraz

[143] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 906.

na celkovom podiele. Na základe tohto porovnania je viditeľné, že rovnako ako aj export aj import do tejto krajiny sa pohyboval vplyvom bilaterálnej zmluvy.

Väčšiu mieru dôležitosti, rovnako ako pri vývoze tiež naberala Kuba. Jej podiel na celkovom importe vzrástol zo 4 % v roku 1933 na 4,5 % do roku 1939 a priemerný nárast hodnoty dovozu do Spojených štátov z Kuby sa pohyboval na úrovni 27 % do roku 1937, následne na rozdiel od hodnoty vývozu, do roku 1939 zaznamenal postupný mierny pokles. Z ďalších dát je, ale možné vyčítať pokračujúci pozitívny trend v priebehu druhej svetovej vojny.[144] Z Kuby sa do Spojených štátov dovážal najmä cukor, ktorého hodnota dovozu, tak isto v roku 1938 a 1939 zaznamenala pokles, z čoho je možné usudzovať, že toto dvojročné prerušenie trendu bolo spôsobené zmenami spotrebiteľských preferencií ako bolo spomenuté v minulých kapitolách. Pri porovnaní nárastu podielu na celkovom importe s porovnaním nárastu dôležitosti v exporte, sa jedná v podstate o rovnaké navýšenie. Absolútna hodnota exportu dokonca na Kubu stúpala v priemere pomalšie, než hodnota importu. Zahraničný obchod s Kubou sa na základe analýzy dát z vývozu aj dovozu dá hodnotiť ako úspešne liberalizovaný cez bilaterálnu zmluvu a na oboch stranách je viditeľná porovnateľná výhodnosť.

Naopak dôležitosť dovozu z Brazílie v priebehu tridsiatych rokov postupne klesala, aj napriek priemernému ročnému nárastu hodnoty importu z nej o 10 % do roku 1937. Brazílsky import tvoril podiel na celkovom dovoze do Spojených štátov v roku 1933 takmer 6 %, ale do roku 1937 klesol na približne 4 %, kde sa v podstate udržal až do roku 1939. Brazília bola dôležitá najmä pre dovoz kávy, ale tak isto to bol trh, na ktorom Spojené štáty súperili s konkurenciou z Nemecka a Japonska. Spojené štáty síce uzatvorili s Brazíliou bilaterálnu dohodu s doložkou najvyšších výhod už v roku 1935, čo je možné vidieť najmä na grafe vývozu do tejto krajiny, ktorý kontinuálne stúpal, ale Brazília ďalej obchodovala s Nemeckom na základe inej bilaterálnej dohody. Podiel nemeckého vývozu na brazílskom dovoze sa zdvojnásobil. Brazília tak bola politicky aj ekonomicky vo výhodnom postavení aj s Nemeckom aj so Spojnými štátmi a využívala svojej roli dôležitého latinskoamerického odberateľa aj dodávateľa.[145] Je zaujímavé, že aj po uzatvorení už spomínanej bilaterálnej zmluvy s Brazíliou podiel dôležitosti importu tejto krajiny na celkovom do Spojených štátov klesal a v podstate dôležitosť stagnovala aj v prípade vývozu, na základe čoho môžeme usúdiť, že bilaterálna zmluva s Brazíliou samotný zahraničný obchod s touto krajinou dramaticky neovplyvnila a skôr sa len spolupodieľala na celkovom náraste absolútnych hodnôt spolu s politikou dobrého susedstva, ale proporčne nebol vplyv až tak vysoký.

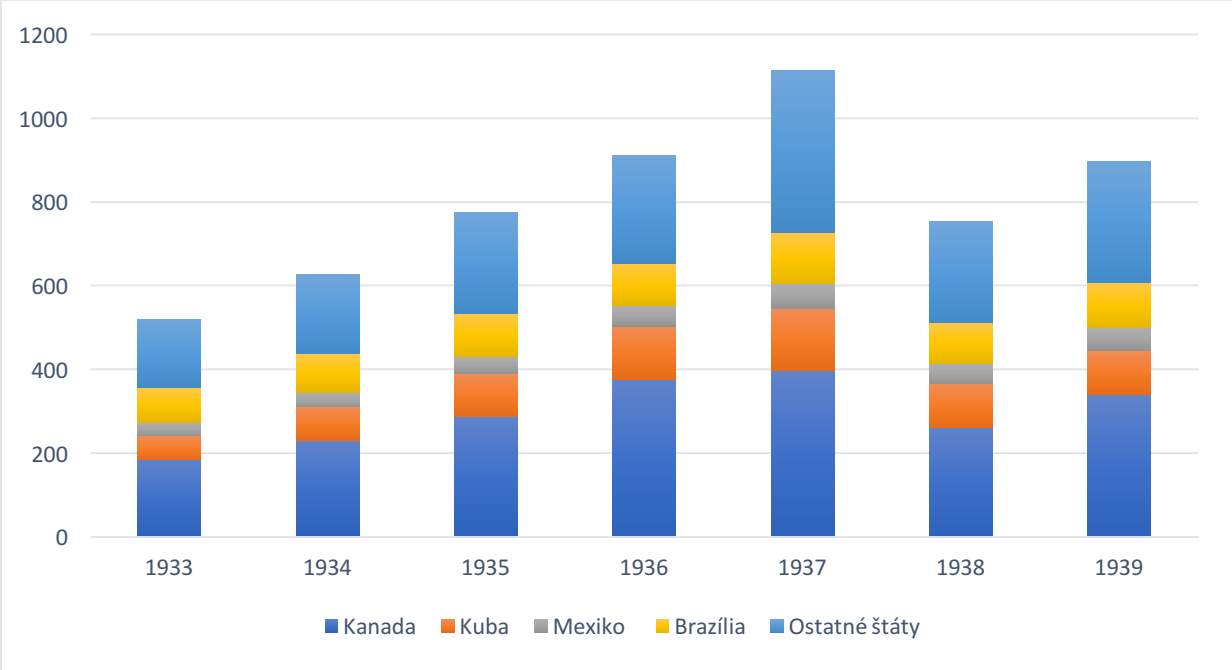
[144] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 906.

[145] SMITH, Daniel B. *Toward Internationalism: New Deal Foreign Economic Policy*, *1933-1939*. New York: Garland, 1990. 398 p. ISBN 0824074653, str. 278.

Dôležitosť ostatných krajín v Južnej a Strednej Amerike v priebehu tridsiatych rokov tak isto narastala aj z pohľadu dovozu. Zatiaľ čo v roku 1933 tvorili tieto krajiny 11 % importu do Spojených štátov, do roku 1939 narástol ich podiel o jeden a pol percentuálneho bodu na 12,5 %. Jedná sa síce o oveľa pomalší nárast než v prípade vývozu do týchto krajín, ale stále o pozitívny trend, ktorý je možné pripísať bilaterálnym dohodám zameraným práve na túto oblasť. Jedná sa v podstate o rovnako pozitívny trend ako v prípade analýzy vývozu.

Celkovo dôležitosť dovozu z Amerického kontinentu narástla v priebehu tridsiatych rokov z takmer 36 % podielu na 39 %, v roku 1939. Pri odpočítaní najvýznamnejšieho partnera zo sledovaných krajín a to Kanady, sa už jednalo len menší nárast z 23 % v roku 1933 na 24 % do roku 1939. Pri porovnaní vývoja rovnakých krajín z pohľadu exportu sa jedná o päť percentuálnych bodov menší nárast, z čoho môžeme usudzovať, že zameranie sa Spojených štátov na Južnú a Strednú Ameriku a uzatváranie bilaterálnych zmlúv s nimi malo väčší prínos pre výrobcov zo Spojených štátov, než pre vývozcov z týchto krajín. Je potrebné ale spomenúť, že prínos pre samotnú ekonomiku bol obmedzený jej otvorenosťou, keďže vývoz sa na národnom produkte v tridsiatych rokoch podieľal priemerne len 3,31 %.

Graf č. 21: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Južnej a Severnej Amerike medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 906. Vlastné spracovanie.

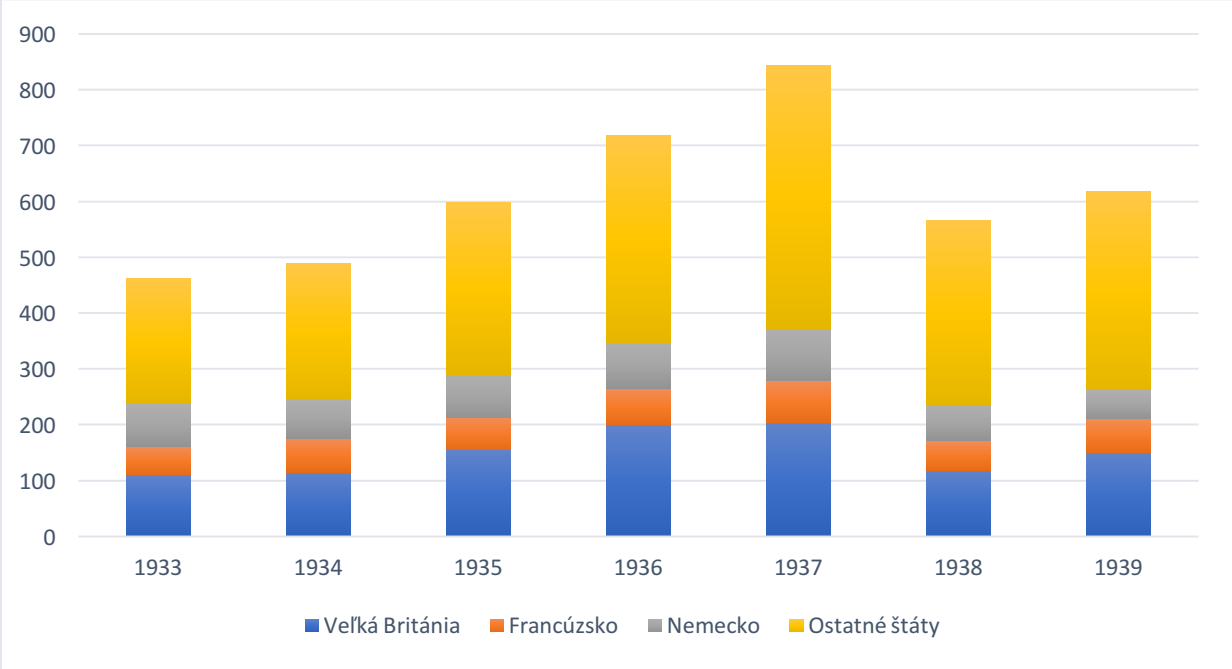
Rovnako ako pri sledovaní vývozu na územie Európskych partnerov aj v prípade dovozu, môžeme vidieť v priebehu tridsiatych rokov ich znižujúcu sa dôležitosť a to na grafe č. 22. Najdôležitejším partnerom bola na Európskom svetadiely rovnako Veľká Británia, z ktorej dovoz do Spojených štátov síce do roku 1937 narastal v priemere o 17 % medziročne, ale následne do roku 1939 z najvyšších hodnôt poklesol a tento trend ďalej pokračoval aj po začiatku druhej svetovej vojny, počas ktorej dovoz z nej klesal v podstate na hodnotu obdobia Veľkej hospodárskej krízy.[146] Podiel dovozu z Veľkej Británie na celkovom importe tak isto pomaly klesal a to zo 7,6 % v roku 1933, na 6,4 % v roku 1939.

Francúzsko sa na celkovom dovoze podieľalo v roku 1933 z 3,5 % a do roku 1939 tak isto tento podiel klesal a to na 2,7 %. Zaujímavosťou je, že hodnota Francúzskeho dovozu do Spojených štátov bola v roku 1933 50 miliónov dolárov, z ktorých v roku 1934 vyrástla na 61 miliónov dolárov, ale v roku 1939 táto hodnota bola opäť na úrovni 62 miliónov dolárov. Dovoz z Francúzska sa tým pádom v priebehu tridsiatych rokov takmer nezmenil aj napriek malému pozitívnemu trendu do roku 1937. Dovoz z tejto krajiny sa následne úplne obmedzil po začiatku druhej svetovej vojny a klesol na absolútne minimum.[147] Tento klesajúci trend dôležitosti vývozu bol teda pravdepodobne z veľkej časti spôsobený práve blížiacim sa konfliktom v Európe.

Dôležitosť Nemeckého dovozu klesla v priebehu tridsiatych rokov najviac. Nemecko sa pôvodne v roku 1933 podieľalo na importe, 5,4 % a do roku 1939 jeho podiel klesol o viac než tri percentuálne body na 2,2 %.

[146] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 906.
[147] Taktiež, str. 906.

Graf č. 22: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Európe medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 906. Vlastné spracovanie.

Pri pohľade na údaje je očividné, že Európsky partneri ustupovali vo svojej dôležitosti aj v prípade dovozu a boli nahradzovaní krajinami v Strednej a Južnej Amerike a ďalej narastala v tomto prípade aj dôležitosť Kanady. Ekonomická a politická neistota u Európskych partnerov viditeľne zohrala dôležitú úlohu v priebehu tridsiatych rokov aj v dovoze aj vo vývoze, ako už bolo spomenuté a negatívne ovplyvnila vývoj zahraničného obchodu so Spojenými štátmi. Na základe prezentovaných dát neprekvapí, že podiel Európy na dovoze klesol od roku 1933, z pôvodných 32 % o šesť percentuálnych bodov na 26 % podiel v roku 1939 a jednalo sa o rovnaký trend ako v prípade vývozu. Opäť stojí za povšimnutie vývoj kategórie ostatných štátov, ktorých uzavreté bilaterálne zmluvy boli rozobraté bližšie pri analýze vývozu a opäť môžeme pozorovať stúpajúci trend dôležitosti v týchto štátoch. Zatiaľ čo v roku 1933 tvorili len 9 % celkového dovozu, do roku 1939 tento podiel stúpol na 15 %, čo môžeme pripísať práve uzatvoreným bilaterálnym zmluvám s krajinami z tejto kategórie. V porovnaní s nárastom podielu v prípade vývozu, kde nastal pohyb len o jeden percentuálny bod, môžeme zhodnotiť uzatvorené zmluvy s týmito štátmi, za výhodnejšie pre nich než pre Spojené štáty, ale na stúpajúcom podiele

sa taktiež pravdepodobne podieľal aj práve popísaný klesajúci trend u ostatných Európskych partnerov, ktorí boli historicky dôležitejšími.[148]

Na grafe č. 23 môžeme vidieť, že dovoz od všetkých ostatných zahraničných partnerov mimo Európu a Ameriku dosahoval podobných hodnôt, než od partnerov zvlášť rozdelených na základe ich geografickej príslušnosti k jednému zo svetadielov.

Najdôležitejším partnerom v Ázii bolo aj pri dovoze Japonsko, ktoré tvorilo v roku 1933 takmer 9 % z celkového importu ale do roku 1939 jeho dôležitosť poklesla na 7 %. Jedná sa o rovnaký trend ako v prípade vývozu Spojených štátov do tejto krajiny a postupný pokles v podstate potvrdzuje zamerania sa Japonska na vojenskú ekonomiku.

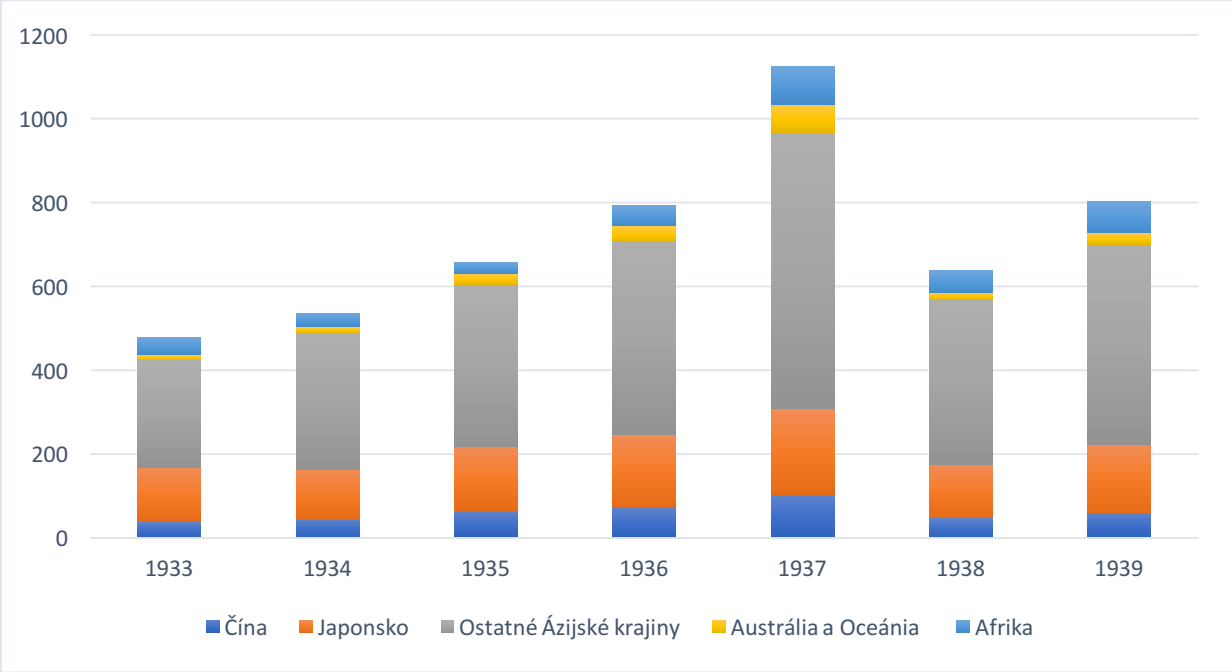
Čínsky vývoz do Spojených štátov sa síce podarilo do roku 1937 takmer strojnásobiť a podiel na celkovom importe sa zvýšil z 2,6 % z roku 1933 na 3,3 % v tomto roku ale do roku 1939 sa opäť vrátil na pôvodné hodnoty. Čínska ekonomika bola ovplyvnená občianskou vojnou a potencionálne veľký trh, vývoj zahraničného obchodu Spojených štátov nedokázal z toho dôvodu veľmi ovplyvniť.

V súčte všetkých Ázijských krajín ale podiel na celkovom importe narastal a to z 29 % v roku 1933 na 30 % v roku 1939. Svoj vrchol dosiahol v priebehu tridsiatych rokov dovoz z Ázie v roku 1937, kedy tvoril ešte o jeden percentuálny bod viac a to 31 % z celkového importu. K tomuto nárastu prispela najmä skupina ostatných Ázijských krajín, ako je možné vidieť aj na grafe č. 23, z ktorých dovoz rástol najrýchlejším tempom v porovnaní s Čínou a Japonskom.

Vývozcom z Austrálie a Oceánie sa darilo presadzovať na americkom trhu a navýšili svoj podiel na celkovom dovoze z 0,9 % v roku 1933, na 3 % v roku 1937. Tento podiel po recesijnom roku následne klesol k 1,2 % v roku 1939, ale už začiatkom ďalšej dekády sa vrátil späť na predkrízový rok a podiel ďalej navyšoval. Ešte zaujímavejší je rýchly nárast hodnoty importu z týchto krajín, ktorý medziročne priemerne stúpal takmer o 35 %. Rovnako pozitívny trend bol aj u Afrických krajín, ktorých hodnota importu medziročne priemerne rástla medzi rokmi 1933 až 1939 o 21 % a podiel týchto krajín na celkovom dovoze sa navýšil z 2 % na začiatku sledovaného obdobia na 3,3 % na konci dekády.

[148] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 906.

Graf č. 23: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Ázii, v Afrike a v Austrálii medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 906. Vlastné spracovanie.

5.3 Dopady na zahraničné investície so zhodnotením vývoja zahraničného obchodu

Ako bolo naznačené na základe prezentovaných údajov v minulej podkapitole vývoz do niektorých krajín s uzavretými dohodami sa viditeľne v priebehu tridsiatych rokov vyvíjal rýchlejšie než s tými, s ktorými Spojené štáty recipročnú dohodu neuzavreli. Ako príklady je možné uviesť Kanadu alebo Austráliu a už spomínané krajiny Latinskej Ameriky a to najmä tie menšieho rozsahu ako sme mohli vidieť na základe grafu č. 18. Pri pohľade na údaje je tak isto viditeľný nárast exportu do Veľkej Británie po uzavretí dohody, ktorá vstúpila v platnosť až na konci sledovaného obdobia v tejto práci, ale tak isto potvrdzujú zmienenú úvahu.[149] Rovnaký nárast je možné pozorovať aj v prípade podielu dovozu zo Spojených štátov do krajín, s ktorými

[149] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 906.

dohoda bola uzavretá a to väčšinou práve u krajín u ktorých sa tento vývoj ukazoval aj pri vývoze. Ako najväčších zástupcov je možné uviesť menšie Európske krajiny z kategórie ostatných štátov a taktiež menšie krajiny v Latinskej a Strednej Amerike.[150]

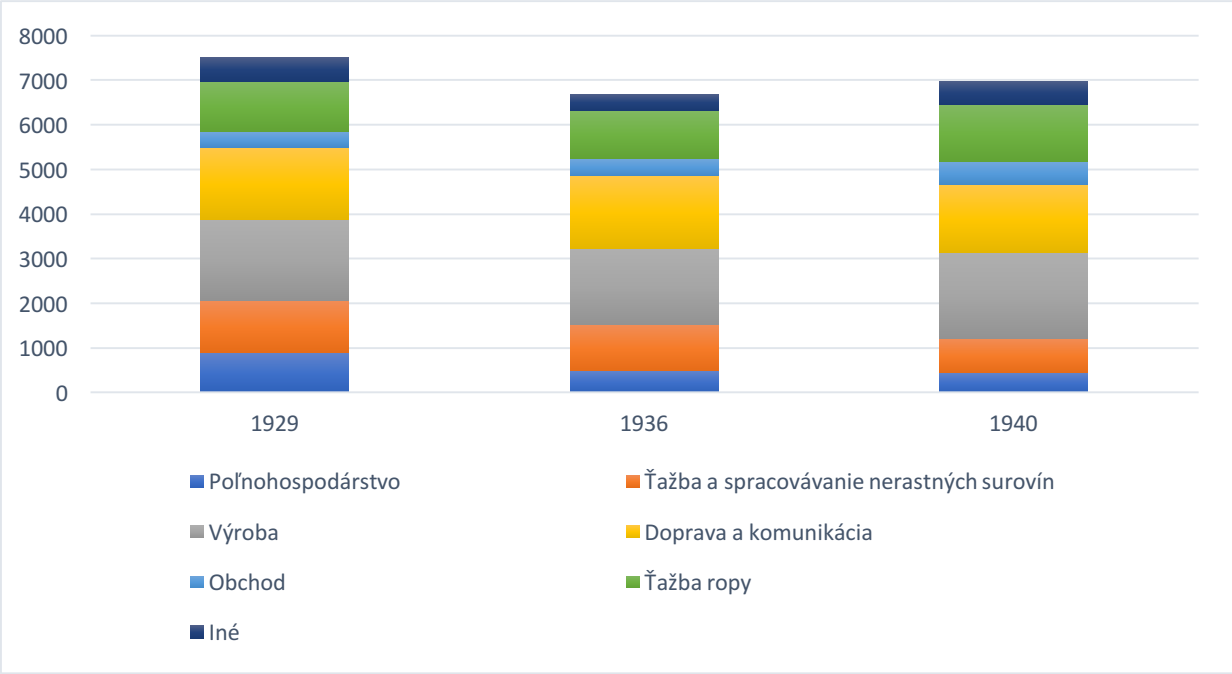
Pri analýze dovozu do Spojených štátov z predchádzajúcich grafov sa ale ukazuje, že podiel tých krajín na importe, s ktorými bola bilaterálna dohoda uzavretá, nenarastal rovnako rýchlo a naopak často zaznamenal pokles, ako napríklad u už spomenutého prípadu Brazílie. Z toho môžeme usúdiť, že v prípade dovozu sa Spojené štáty viac sústreďovali na krajiny s ktorými dohoda nebola uzavretá. Na základe analýzy komoditnej štruktúry z minulej časti práce je možné považovať za dôvod tohto vývoju práve statky, ktoré sa do Spojených štátov dovážali a pravdepodobnosť ich menších možností vývozu z krajín, s ktorými dohoda bola uzavretá a to či už z geografických, prírodných alebo politických príčin. Preto môžeme všeobecne zhodnotiť bilaterálne dohody ako výhodnejšie pre Spojené štáty, než pre krajiny s ktorými ich uzatvárali.

Ako bolo viditeľné na grafe č.6 z predošlej časti práce, Spojené štáty si v priebehu tridsiatych rokov udržiavali pozitívnu bilanciu zahraničného obchodu, rovnako ako v predkrízovom období v priebehu dvadsiatych rokoch. Na základe dostupných dát je, ale viditeľné, že v dvadsiatych rokoch pred obdobím Veľkej hospodárskej krízy k zahraničným partnerom aj napriek pozitívnej obchodnej bilancii prúdili investície. Po roku 1933 je ale viditeľná zmena[151] a investori Spojených štátov začali svoje investované peniaze sťahovať späť na domáci trh, čo mohlo byť pravdepodobne spôsobené negatívnymi skúsenosťami s investíciami po začiatku Veľkej hospodárskej krízy a následne negatívnymi dopadmi blížiacej sa druhej svetovej vojny, čo pravdepodobne vplývalo na celkovú atmosféru. Investori znížili svoje investície napr. do oblasti poľnohospodárstva v zahraničí takmer na polovicu od začiatku tridsiatych rokov, ako je možné vidieť na grafe č. 24.

Ak už investori v zahraničí investovali tak najviac do výroby a spracovateľského priemyslu a to najmä v Európe, ktorej dôležitosť z pohľadu zahraničného obchodu medzi rokmi 1933 až 1939 klesala a do Kanady investovali taktiež v rovnakom sektore. Dôležitou zložkou investícií bola taktiež ťažba nerastných surovín a v prvom rade ropy, to najmä v Latinskej Amerike.[152] Ako ale môžeme vidieť na grafe aj napriek spomenutým investíciám, ich hodnota v období tridsiatych rokov postupne klesala.

[150] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II*.
[151] Taktiež, str. 870-871.
[152] Taktiež, str. 870-871.

Graf č. 24: Vývoj investícií Spojených štátov amerických v zahraničí podľa sektoru investície, v rokoch 1929, 1936 a 1940, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Poznámka: Údaje za iné roky neboli k dispozícii, roky boli vybrané na ohraničenie sledovaného obdobia a poukázanie na prebiehajúci trend.

Zdroje: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 870-871. Vlastné spracovanie.

V tabuľke č. 1 je viditeľný pomer súkromných a verejných investícií zo Spojených štátov v zahraničí. Aj napriek tomu, že celkové investície do zahraničia do roku 1940 od začiatku dekády narástli o takmer 60 %, je taktiež v tabuľke viditeľný veľký pokles súkromných investícií ako dlhodobých tak aj krátkodobých. Dohromady súkromné investície poklesli od roku 1930, do roku 1940 na začiatok novej dekády, o 26 %. Naopak vládne investície vzrástli zo 4,3 miliardy dolárov na 22,1 miliardy, čím vytvorili nárast o takmer 420 % v priebehu desiatich rokov.

Veľká časť z týchto investícií bola vynaložená na podporu vývozu Spojených štátov a to prostredníctvom Export-Import Bank a to najmä do krajín v Latinskej a Strednej Ameriky, ako bolo poukazované už v teoretickej časti práce. Tieto pôžičky boli pravdepodobne motivované nie len ovplyvnením vývoja zahraničného obchodu, ale aj politickým hľadiskom, pre udržanie si politickej a obchodnej dôležitosti vzhľadom na vznikajúce politické spojenectvá pred druhou svetovou vojnou.

Tabuľka č. 1: Stav hodnoty investícií Spojených štátov v zahraničí, v rokoch 1930,1931, 1935, 1940, udávané v miliardách dolárov v bežných cenách

	1930	1931	1935	1940
Súkromné dlhodobé investície (vrátane priamych)	15,2	14,6	12,6	11,3
Súkromné krátkodobé investície	2	1,3	0,9	0,9
Vládne investície	4,3	4,2	10,1	22,1
Celkové investície USA v zahraničí	**21,5**	**20,1**	**23,6**	**34,3**

Poznámka: Údaje za iné roky neboli k dispozícii, roky boli vybrané na ohraničenie sledovaného obdobia a poukázanie na prebiehajúci trend.

Zdroj: : U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975*,* str. 869. Vlastné spracovanie.

Ako je možné vidieť v tabuľke č.2 investície zo zahraničia sa od roku 1930 navýšili o 61 %, do roku 1940. V prípade, že zoberieme do úvahy rok 1930 ako začiatok dekády, kedy sa Veľká hospodárska kríza ešte len na ekonomike prejavovala a nestihli sa dokázať ešte všetky jej dôsledky aj vo svete, tak po veľkom poklese po roku 1930 narástli investície zo zahraničia v Spojených štátoch od roku 1931 o 255 % do roku 1940. Toto číslo môže byť pre analýzu vývoja smerodajnejšie práve z dôvodu spomínaného poklesu a postupného dopadu Veľkej hospodárskej krízy na zahraničie. Väčšina týchto investícií bola považovaná za dlhodobé priame investície.

Dôležitou súčasťou boli ale aj krátkodobé investície, ktoré plynuli v priebehu tridsiatych rokov do Spojených štátov a to najmä od zahraničných partnerov ako Veľká Británia, Švajčiarsko, Holandsko, Kanada, Taliansko, Francúzsko, Nemecko a tak isto aj z krajín v Latinskej Amerike, na ktoré sa diplomacia Spojených štátov zameriavala v rámci politiky dobrého susedstva, ako už bolo niekoľko krát spomínané. Tieto investície najčastejšie prúdili do spracovateľského priemyslu, bankovníctva a do petrochemického priemyslu.[153]

Ako je možné vidieť na grafe č. 25, v priebehu tridsiatych rokov sa zvyšoval tok zlata do Spojených štátov, čo taktiež zapríčiňovalo aj zvyšovanie kapitálu. Zahraniční partneri uskladňovali zlato v amerických bankách z dôvodu väčšej bezpečnosti, lepšej ziskovosti investícií v americkej ekonomike alebo aj z dôvodu vyššej ceny zlata, ktorá bola fixovaná vládou Spojených štátov.[154]

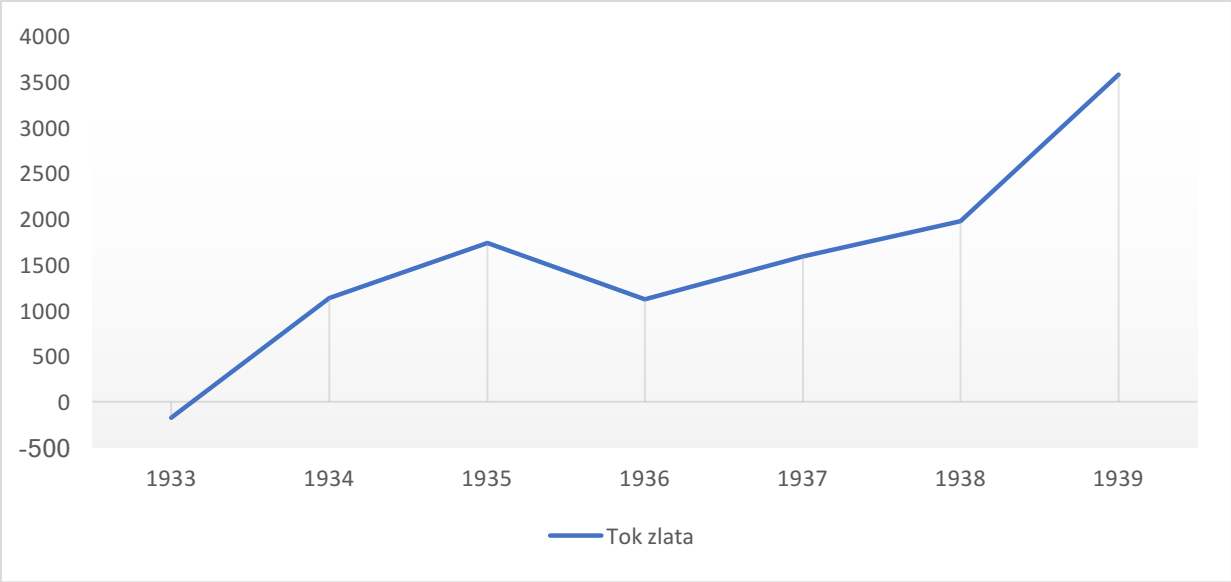
Po devalvácií doláru pomocou fixnej ceny zlata sa od roku 1934 navýšenie prúdenia zlata do Spojených štátov začalo prejavovať, ako je možné vidieť na grafe č. 25. Zlato sa

[153] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 870-871.

[154] FRIEDMAN a SCHWARZ, *A monetary history of the United States: 1867-1960,* str. 490-496.

exportovalo smerom zo Spojených štátov úplne minimálne a prebytok rozdielu medzi importom a exportom zlata sa v podstate každý rok navyšoval na vyššie hodnoty a ako môžeme vidieť vrchol dosiahol v roku 1939, tesne na začiatku druhej svetovej vojny, z čoho môžeme usudzovať, že nie len fixná cena zlata prispievala k prúdeniu do Spojených štátov, ale taktiež pravdepodobne aj pocit bezpečného uskladnenia.

Graf č. 25: Vývoj toku zlata do Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939, počítaný ako rozdiel medzi importom a exportom v bežných cenách a v miliónoch USD

Poznámka: Kladná hodnota znamená previs importu nad exportom

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 884. Vlastné spracovanie.

Tabuľka č.2: Stav hodnoty investícií zahraničných krajín v Spojených štátoch, v rokoch 1930,1931, 1935, 1940, udávané v miliardách dolárov v bežných cenách

	1930	1931	1935	1940
Dlhodobé investície (vrátane priamych)	5,7	2,3	5,1	8,1
Krátkodobé investície	2,7	1,5	1,2	5,4
Celkové investície zo zahraničia do USA	**8,4**	**3,8**	**6,4**	**13,5**

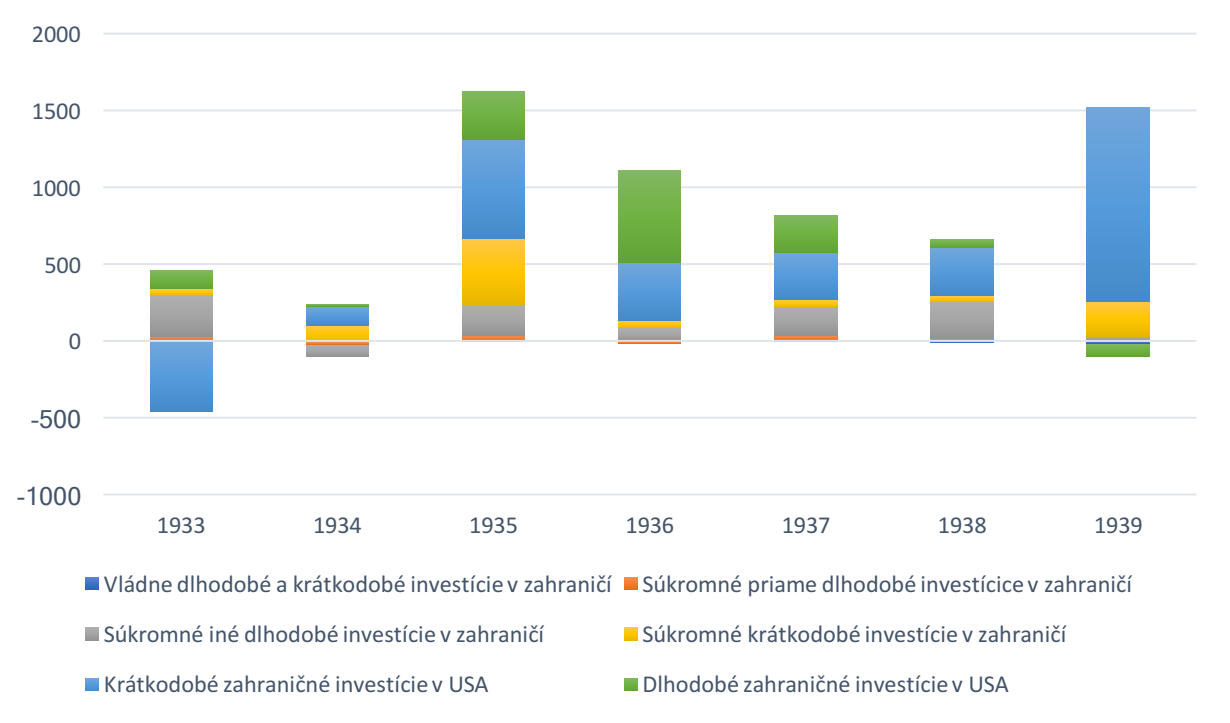
Poznámka: Údaje za iné roky neboli k dispozícii, roky boli vybrané na ohraničenie sledovaného obdobia a poukázanie na prebiehajúci trend.

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* Washington D.C., 1975, str. 869. Vlastné spracovanie.

Na grafe č. 26 môžeme sledovať vývoj čistého toku investícií do a zo Spojených štátov. Od roku 1934 dochádzalo k prílivu zahraničných investícií do USA ako dlhodobých, tak aj krátkodobých. Z pohľadu dlhodobého zahraničného kapitálu prichádzajúceho do Spojených štátov sú výrazne roky 1935 a 1936 a z pohľadu krátkodobých investícií do zahraničia sú najvýraznejšie roky 1935 a 1939 a to v roku 1939 bol tok zainvestovaného kapitálu v Spojených štátoch o 100 % vyšší než v roku 1935. Na základe analýzy grafu č. 26 a predtým prezentovaných faktov je skutočne možné zhodnotiť, že americký investori kapitál sťahovali do domácej ekonomiky a orientovali sa menej na zahraničné investície v priebehu sledovaného obdobia, tak ako už bolo uvažované vyššie. Pri porovnaní tridsiatych rokov na grafe č. 26, s obdobím pred veľkou hospodárskou krízou, je možné pozorovať, že v priebehu dvadsiatych rokov tok čistých investícií zo Spojených štátov do zahraničia vysoko prevyšoval tok opačný[155] a po Veľkej hospodárskej kríze došlo k zmene trendu a sťahovaniu investícií do domácej ekonomiky. Pri pohľade na ďalšie obdobie sa tento trend potvrdzuje aj na začiatku druhej svetovej vojny.[156] Ako bolo ukázané v tabuľke č. 1, vládny kapitál sa síce na investíciách podieľal a jeho podiel rýchlo narastal ale sťahovanie kapitálu investorov do domácej ekonomiky a navyšovanie investícií od zahraničných partnerov v Spojených štátoch, tieto investície zahraničiu vrátil späť, čo vo výsledku na základe dát z grafu môžeme hodnotiť ako výhodné práve pre ekonomiku Spojených štátov.

[155] U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II,* str. 866.
[156] Taktiež, str. 866.

Graf č. 26: Vývoj čistého toku investícií zo Spojených štátov do zahraničia a zo zahraničia do Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách

Zdroj: U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II* Washington D.C., 1975, str. 866. Vlastné spracovanie.

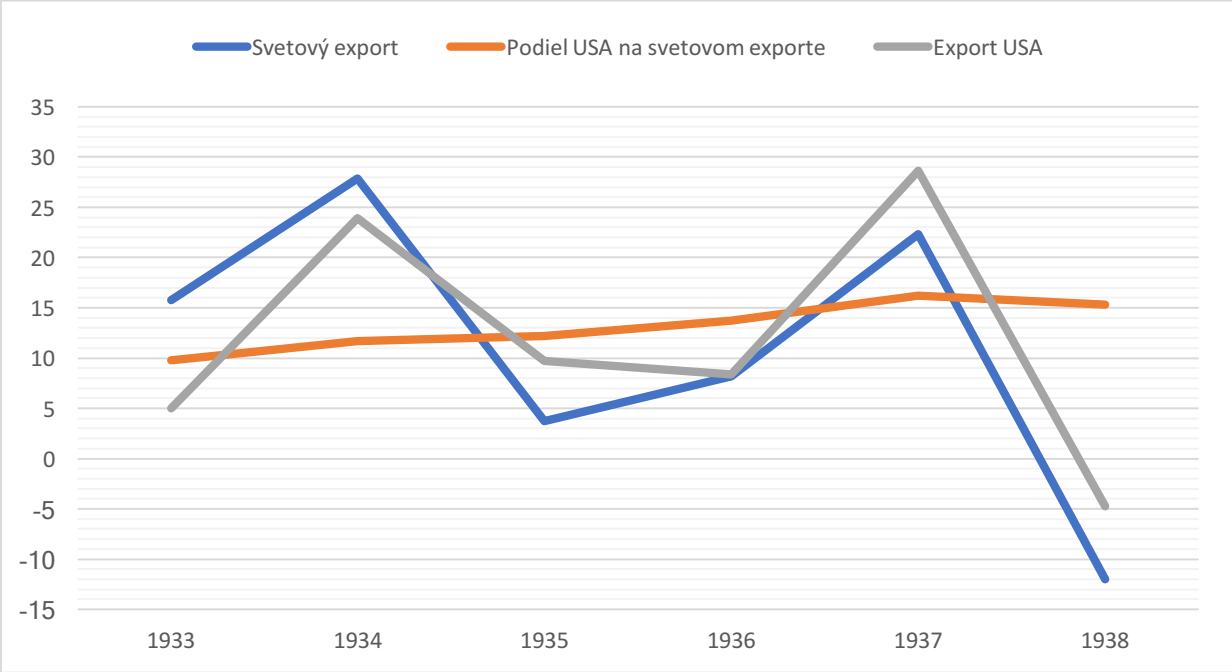
Pri celkovom hodnotení vývoja zahraničného obchodu v priebehu tridsiatych rokov sú zaujímavé aj štatistiky vývoja svetového exportu a importu v ich priebehu a to na celkové zhodnotenie priebehu liberalizácie zahraničného obchodu v Spojených štátoch, ako aj na pohľad vývoja zahraničného obchodu v kontexte s vývojom svetovej ekonomiky a zahraničných partnerov. Ako môžeme vidieť na grafe č. 27, vývoj celkového svetového exportu bol v podstate synchronizovaný s vývojom exportu Spojených štátov z čoho môžeme odvodiť, že väčší vplyv na vývoj zahraničného obchodu v tridsiatych rokoch malo pravdepodobne zotavovanie sa svetovej ekonomiky z problémov po Veľkej hospodárskej kríze, ktorá prepad na začiatku tridsiatych rokov zapríčinila, pravdepodobne spolu so zvýšeným protekcionizmom. Export Spojených štátov ale rástol pomalšie a z nižších pôvodných hodnôt, čo môžeme prisúdiť väčšiemu dopadu Veľkej hospodárskej krízy na vývoz amerických výrobkov, než na dopad zahraničných partnerov a taktiež obmedzeniu zahraničnému obchodu v podobe Smoot - Hawleyho colného sadzobníku zo začiatku tridsiatych rokov.

Po roku 1935 ale nárast vývozu v Spojených štátov začína prebiehať svetový vývoj a v roku 1937 export Spojených štátov vyrástol o sedem percentuálnych bodov viac než export vo svete. Toto predbiehanie odzrkadľuje prvé výsledky prijímania bilaterálnych zmlúv, ktoré práve v tomto období vchádzali do platnosti. V roku 1938 sa svetový vývoz prepadol až o 12 %, ale export Spojených štátov v porovnaní s ním len o 5 % aj napriek Rooseveltovej recesii. Väčší prepad vo svete môžeme hodnotiť ako prípravu Európy na vojnu, z toho vyplývajúcu neideálnu politickú atmosféru, ale taktiež už aj spomínané pretrvávajúce problémy svetových ekonomík, ktoré sa v priebehu sledovaného obdobia, taktiež nedokázali zotaviť zo štrukturálnych problémov po Veľkej hospodárskej kríze. Ako bolo ukázané v minulej podkapitole, Spojené štáty sa zameriavali, z pohľadu zahraničného obchodu, najmä na krajiny v Strednej a Latinskej Amerike a dôležitosť Európsky partnerov upadala, ale ako sme mohli vidieť pokles v hodnotách vývozu do týchto krajín sa v roku 1938, taktiež uskutočnil. To by mohlo potvrdzovať, práve dôležitosť problému nezotavenia sa z Veľkej hospodárskej krízy.

Podiel Spojených štátov na svetovom exporte medzi rokmi 1933 až 1938 narástol z takmer 10 % o viac než päť percentuálnych bodov na 15,3 %, so svojim vrcholom v roku 1937, kedy dosahoval jeho podiel 16,2 %. Z toho dôvodu je možné hodnotiť dopad bilaterálnych zmlúv ako pozitívny, pretože na základe údajov je viditeľné, že pri väčšom otvorení sa možnostiam svetového obchodu, mala ekonomika Spojených štátov potenciál predávať svoje produkty v zahraničí a vyvážať ich svojich partnerom a ich podiel vo svete narastal a to aj napriek menšej miere otvorenosti ekonomiky Spojených štátov voči zahraničiu, ako bolo spomenuté už v kapitole č. 4 tejto práce. Narastajúci podiel v kontexte spomenutej otvorenosti je v podstate tak isto potvrdením väčšej výhodnosti liberalizácie pre Spojené štáty než pre zahraničných partnerov, keďže podiel štátov ako Veľká Británia, Francúzsko alebo spomenuté Japonsko a Brazília, na svetovom obchode v priebehu tridsiatych rokov vo výsledku stagnoval alebo dokonca aj klesal.[157] Svoju rolu v tom určite zohrali aj vládne investície Spojených štátov do zahraničia a spomenuté subvencie na rôzne sektory vývozu, ale je to tak isto aj ďalším potvrdením načrtnutých úvah o dôležitosti priemyselnej produkcie Spojených štátov vo svete už počas príprav na svetový konflikt.

[157] UNITED NATIONS**,** *International Trade Statistics 1900-1960*, str. 7 - 52.

Graf č. 27: Medziročný percentuálny vývoj Svetového exportu a exportu USA v porovnaní s hodnotou podielu USA na svetovom exporte medzi rokmi 1933 až 1938

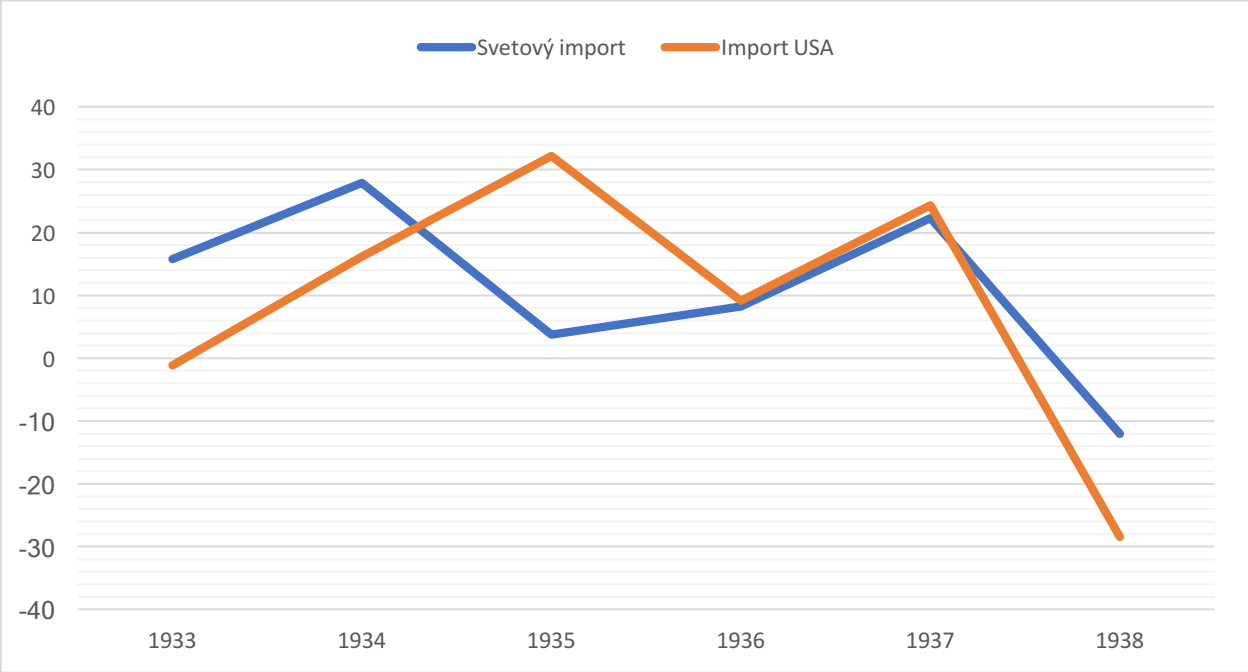
Poznámka: Údaje za rok 1939 neboli k dispozícii.

Zdroj: UNITED NATIONS**,** *International Trade Statistics 1900-1960*, str. 7, 52. Vlastné spracovanie.

Ako je možné pozorovať na grafe č. 28, import do Spojených štátov rástol oveľa strmšie než ten svetový a to do roku 1935. V roku 1936 zaznamenal import do USA z pohľadu rýchlosti rastu aj rýchlejší pokles a následne sa od roku 1936 vývoj dovozu do Spojených štátov a svetový v podstate zosynchronizoval. Na základe rýchlejšieho rastu importu do roku 1935, môžeme potvrdiť zmienené úvahy o malých negatívnych dopadoch devalvácie doláru na zahraničných partnerov, keďže ako môžeme vidieť na grafe č. 28, dovážali do Spojených štátov v rýchlejšom tempe svoje produkty, než Spojené štáty k nim po devalvácií vyvážali. Po synchronizácií vývoju, ktorý mohol byť spôsobený už spomínanou Trojstrannou dohodu v minulej kapitole, vďaka ktorej sa ustálili výkyvy menových kurzov aj v Spojených štátoch, tak aj u zahraničných partnerov, môžeme na grafe č. 28 pozorovať rýchlejší pád importu do Spojených štátov, než prepad toho svetového, v recesijnom roku 1938. Pri porovnaní s prezentovanými údajmi v grafe č. 27 môžeme zhodnotiť, že recesia a problémy po Veľkej hospodárskej kríze sa týkali viac Spojených štátov, než zahraničných partnerov, keďže export ovplyvnený práve dopytom po produktoch v zahraničných krajinách sa prepadol o takmer 23 percentuálnych bodov menej než import. Taktiež by to mohlo potvrdiť úvahy o prospešnosti bilaterálnych zmlúv

pre Spojené štáty, viac než pre zahraničných partnerov, keďže prepad ich importu do Spojených štátov zaznamenal násobne väčší prepad.

Graf č. 28: Medziročný percentuálny vývoj Svetového importu a importu USA medzi rokmi 1933 až 1938

Poznámka: Údaje za rok 1939 neboli k dispozícii.

Zdroj: UNITED NATIONS**,** *International Trade Statistics 1900-1960*, str. 7, 52. Vlastné spracovanie.

Záver

Cieľom tejto práce bolo potvrdiť alebo vyvrátiť hypotézu, či liberalizácia amerického zahraničného obchodu prispela k domácemu hospodárskemu rastu v po krízovom období. K tomu, aby bolo možné túto hypotézu verifikovať, bolo potrebné preskúmať dopady novej zahraničnej politiky na vnútornú ekonomickú situáciu Spojených štátov a porovnať vývoj spojený so zahraničným obchodom aj s predkrízovým obdobím pre upresnenie dopadov.

Po prijatí rozporuplného colného sadzobníku v roku 1930, v období kedy sa nachádzala ekonomika Spojených štátov na prahu najväčšej krízy minulého storočia s názvom Smoot-Hawleyho colný sadzobník vyvolalo protesty od vtedajších ekonómov a dodnes sa v odbornej diskusii ozývajú hlasy, ktoré tvrdia, že práve tento sadzobník spôsobil Veľkú hospodársku krízu. Jednalo sa ale len o pokračovanie nastaveného kurzu zahraničného obchodu. Oveľa väčšie navýšenie colných sadzieb prebehlo už v roku 1924 a to vďaka Fordney - McCumberovmu colnému sadzobníku a o negatívnom dopade na zahraničný obchod a ekonomiku sa v dobe prijatia tak silno nediskutovalo.

Po voľbách v roku 1932, sa po období dvadsiatych rokov dostali k moci demokrati, na čele s demokratickým prezidentom Franklinom Delanom Rooseveltom, ktorý kandidoval s úlohou vyliečiť krajinu s Veľkej hospodárskej krízy a opäť oživiť ekonomiku. FDR zvolil kombináciu navýšenia vládnych výdavkov, centralizácie federálnej moci a liberalizácie zahraničného obchodu pomocou bilaterálnych zmlúv. Práve toto navýšenie federálnych výdavkov je veľmi dôležité, pretože ako práca poukazuje vo svojich jednotlivých častiach, ekonomika prechádza pozitívnymi trendami v sledovaných ukazovateľoch, ale je potrebné pri ich analýze myslieť na to, že ekonomika bola z veľkej časti dotovaná vládou a do roku 1933 klesla veľmi nízko, vďaka čomu pozitívne trendy v náraste hrubého domáceho produktu, celkového exportu alebo importu Spojených štátov, začínajú na nízkych hodnotách, ale v sledovanom období do roku 1939 neprevyšujú svoje pôvodné hodnoty z dvadsiatych rokov.

Medzi rokom 1933 a 1934 je najvýznamnejšou udalosťou, z pohľadu zahraničného obchodu, devalvácia doláru pomocou fixnej výkupnej ceny zlata za 35 dolárov za uncu. Na vývoji exportu je možné tento krok pozorovať jeho navýšením o 24% medziročne, ale následne postupným klesaním medziročného rastu. Devalvácia doláru priniesla rýchle oživenie a zlacnenie produktov Spojených štátov v zahraničí a naopak zdraženie výrobkov ostatných krajín na domácom trhu, čo malo pomôcť naštartovať ekonomiku aj obnoviť zahraničný obchod, ktorý zo začiatku tridsiatych rokov klesal aj vinou Smoot - Hawleyho colného sadzobníka a reakciou zahraničných partnerov naň. Fixná výkupná cena zlata síce pomohla Spojeným štátom, ale mohla

negatívne ovplyvniť umiestňovanie produktov zahraničných partnerov v ostatných krajinách, čo samozrejme taktiež spôsobilo reakciu. Európsky zahraniční partneri presadzovali reštriktívnu monetárnu politiku a regulácie v zahraničnom obchode, aby sa vyhli negatívnym dopadom devalvácie tak silnej meny akou je a bol dolár. Na základe vývoja importu, ktorý medzi rokmi 1933 a 1934 nepoklesol, ale naopak narástol o 16% je možné usudzovať, že zahraniční partneri sa vyhli negatívnym dopadom a ich ekonomická situácia sa tým pádom v ďalšom období kvôli devalvácií tak veľmi nezmenila, ako sme mohli pozorovať aj na rýchlejšom vývoji importu do Spojených štátov v porovnaní s vývojom vo svete. Reakcie zahraničných partnerov, spolu so spomínanými problémami ekonomík vyplývajúcich z Veľkej hospodárskej krízy, tak isto ako vyrovnanie menových kurzov vďaka Trojstrannej dohode, tento efekt pravdepodobne v ďalšom období vyrušili a nárast sledovaných hodnôt sa spomalil.

V roku 1934 bol prijatý Reciprocal Trade Agreement Act, vďaka ktorému mohli byť znižované clá o 50 % a zároveň sa na tieto zníženia sťahovala doložka najvyšších výhod aj pre ostatné krajiny. Prezident ale nesmel presúvať jednotlivé produkty, na ktoré bolo uvalené clo do bezcolných položiek a naopak. Práca poukazuje na to, že Spojené štáty sa vydali cestou znižovania obchodných bariér so zahraničím pomocou postupného znižovania colného zaťaženia na produkty a nie obmedzovaním počtu výrobkov, na ktoré bolo clo uvalené. Toto znižovanie colného zaťaženia produktov prebiehalo pomocou bilaterálnych zmlúv a tým pádom s každým zahraničným partnerom individuálne, vďaka čomu nastal posun k postupnej liberalizácií zahraničného obchodu.

Pri analýze vyvážaných a dovážaných produktov je zreteľné, že liberalizácia zahraničného obchodu pomohla najmä priemyselnému odvetviu ekonomiky a Spojené štáty sa zameriavali na vývoz hotových výrobkov pre koncových užívateľov. Najlepšie je tento vývoj vidieť na automobilovom priemysle, kde Spojené štáty skutočne takmer len vyvážali a dovoz automobilov, motorov, súčiastok a s tým spojeného priemyslu, tvoril len zanedbateľné hodnoty. Toto odvetvie postupne v priebehu sledovaného obdobia naberalo na dôležitosti rovnako ako stroje, čo pravdepodobne nebolo spôsobené len prijatím bilaterálnych zmlúv u zahraničných partnerov ale aj postupnou zmenou preferencií dopytu po tomto odvetví, ktorá taktiež prispievala k pozitívnemu trendu. Táto úvaha je potvrdená aj štruktúrou dovozu do Spojených štátov od zahraničných partnerov, ktorý je tvorený najmä nespracovanými surovinami a teda vstupmi potrebnými na výrobu priemyselných produktov. V priebehu tridsiatych rokov je najdôležitejším územím z pohľadu vývozu, Atlantické pobrežie Spojených štátov, z ktorého bolo vyvážané v roku 1939 až 52 % celkového exportu. Tak isto sem smeroval najmä import z iných krajín, ktorý bol v prvom rade zložený už zo spomenutých vstupov na priemyselnú výrobu. To potvrdzuje narastajúcu dôležitosť priemyselnej výroby v ekonomike Spojených štátov a taktiež stagnáciu

poľnohospodárskeho sektoru, ktorý aj napriek subvenciám a štátnej podpore exportu v priebehu tridsiatych rokov v podstate stagnoval. Táto stagnácia bola spôsobená nevyriešenými problémami poľnohospodárske priemyslu už od dvadsiatych rokov a to malou efektivitou tohto odvetvia a nízkou konkurencieschopnosťou v zahraničí.

Opäť aj napriek pozitívnemu trendu vo vývoji priemyselných hotových výrobkov, hodnoty vývozu nedosahujú čísla z minulého obdobia a jedná sa teda o pozitívny trend z veľmi nízkej pôvodnej úrovne, ktorá bola spôsobená Veľkou hospodárskou krízou a na základe rastúcich štátnych výdavkov a investícií v zahraničí môžeme zhodnotiť, že tento nárast bol z veľkej časti spôsobený práve ich navýšením a nie vyliečením sa z problémov, ktoré spôsobili Veľkú hospodársku krízu. Túto úvahu potvrdzuje aj rok 1937, kedy bola snaha znížiť vysoké výdavky federálnej vlády a opäť ich začať obmedzovať, spolu s reštriktívnou menovou politikou centrálnej banky, vplyvom čoho sa ekonomika v podstate okamžite prepadla vo všetkých sledovaných ukazovateľoch a preto je možné povedať, že pozitívny trend bol z veľkej časti postavený na vládnych zásahoch do ekonomiky.

Otvorenosť Spojených štátov taktiež v priebehu tridsiatych rokov nebola veľmi vysoká a tvorila len okolo 6% z hrubého národného produktu. Z toho dôvodu dopad liberalizácie zahraničného obchodu na ekonomiku z makroekonomického hľadiska mal len limitujúci dosah a jednalo sa skôr len o jedno z opatrení, ktoré malo ekonomiku taktiež nabudiť po veľkej a neočakávanej recesii.

Diplomacia Spojených štátov sa po začiatku možnosti vyjednávania bilaterálnych zmlúv zamerala na Latinskú Ameriku, v ktorej sa jej darilo svoje výrobky umiestňovať a dôležitosť tohto územia v priebehu tridsiatych rokov narastala. Bilaterálne dohody boli taktiež uzatvárané najmä s krajinami nachádzajúcimi sa na Americkom svetadiely, ako bolo bližšie popísané v piatej kapitole a k ich dôležitosti taktiež prispievala politika dobrého susedstva, rozobraná v teoretickej časti. Naopak Európsky zahraniční partneri na svojej dôležitosti v priebehu tridsiatych rokov v podstate stagnovali alebo dokonca klesali. U Európskych krajín, bol pravdepodobne tento trend spôsobený blížiacim sa vojenským konfliktom a ich zameraním sa na vojenskú ekonomiku a investície do budúcej vojny. Z toho dôvodu od polovice tridsiatych rokov klesali ako v podiele vývozu, tak aj v podiele dovozu a vďaka bilaterálnym zmluvám ich Spojené štáty postupne nahradzovali práve krajinami v Južnej Amerike. Tak isto dopad z jednej z najdôležitejších bilaterálnych zmlúv a to s Veľkou Britániou nie je viditeľný, pretože bola uzavretá až na konci sledovaného obdobia.

Pri pohľade na vývoj investícií v zahraničí sa ešte viac ukazuje vyššie spomínaný trend dôležitosti štátnych výdavkov v ekonomike. Americký investori po vypuknutí Veľkej hospodárskej krízy narážali na problém dostať sa späť k svojím investovaným financiám a tak

v priebehu tridsiatych rokov sťahovali svoje investície zo zahraničia a zameriavali sa práve na tie domáce. Naopak začali naberať na dôležitosti investície vlády v zahraničí a jej pôžičky zahraničným krajinám. Štátne investície do zahraničia sa v priebehu tridsiatych rokov zvýšili viac ako päťnásobne, zo svojej pôvodnej hodnoty. Zahraniční investori taktiež videli v Spojených štátoch perspektívnu a bezpečnú investíciu a vďaka tomu sa efekt vládnych investícií vyrušil a Spojené štáty profitovali zvýšenými investíciami zo zahraničia na svojom území.

Rovnako sa dá hodnotiť aj vývoj exportu a importu s krajinami s ktorými mali Spojené štáty uzavreté bilaterálne dohody. Dovoz z týchto krajín bol o čosi nižší, než s tými s ktorými ich uzavreté nemali, naopak vývoz rástol v krajinách s uzavretou bilaterálnou zmluvou o niečo výraznejšie. Recipročné dohody môžeme hodnotiť teda ako pozitívnejšie pre Spojené štáty než pre krajiny s ktorými dohody uzatvárali, čo je možné vidieť aj na narastajúcej dôležitosti Spojených štátov na svetovom exporte v priebehu tridsiatych rokov.

Už spomenutá približujúca sa druhá svetová vojna ovplyvňovala určite vývoj svetových ekonomík a tým aj vývoj zahraničného obchodu Spojených štátov a aj toho svetového. V sledovanom období do roku 1939 boli ešte len prijaté zákony Cash and Carry, ktoré v podstate umožňovali obchod aj s krajinami, ktoré sa nachádzali vo vojnovom stave a tak sa ešte na samotnom vývoji zahraničného obchodu ešte nestihli prejaviť. Blížiaci sa konflikt ale ovplyvňoval celkovú politickú atmosféru a spotrebiteľské preferencie, čo pravdepodobne taktiež určitým spôsobom limitovalo dopad bilaterálnych zmlúv na ekonomiku Spojených štátov.

Z celkového pohľadu, na základe prezentovaných informácií si autor nemyslí, že je možné hypotézu potvrdiť alebo vyvrátiť, aj napriek pozorovaným pozitívnym trendom v zahraničnom obchode. Uzatvorené bilaterálne zmluvy pomohli najmä Spojeným štátom a menej jeho zahraničným partnerom aj z opakujúceho sa dôvodu blízkej druhej svetovej vojny a politickej atmosféry tým spôsobenej, ale keďže Spojené štáty dosahovali len šesť percent otvorenosti ekonomiky voči zahraničnému obchodu, dopad týchto opatrení nemohol byť príliš vysoký z makroekonomického hľadiska a jednalo sa skôr o povzbudenie proexportne zameraných odvetví ako napríklad automobilového a strojárskeho priemyslu. Hodnoty vývozu alebo dovozu sa taktiež nevrátili na svoje predkrízové hodnoty a to aj napriek zvyšujúcim sa vládnym výdavkom na podporu ekonomiky. Aj keď prezentované údaje ukazujú určitý posun vývozu a dovozu do a z krajín, s ktorými boli zmluvy uzatvárané, ich podiel na celku sa veľmi výrazne nemenil a jednalo sa skôr o menšie posuny. Taktiež veľkosť zahraničného obchodu a jeho trend bol postupne synchronizovaný s vývojom toho svetového, z čoho môžeme usudzovať, že sa ekonomiky postupne pomaly zotavovali z dopadov Veľkej hospodárskej krízy, vďaka čomu narastal dopyt po produktoch aj zo zahraničia. Prezentované údaje teda skôr potvrdzujú úvahu o vplyve bilaterálnych zmlúv na celkovú atmosféru zahraničného obchodu, ktorá celkovo

pozitívne ovplyvnila jeho vývoj. Liberalizácia pravdepodobne predstavovala jeden z dôvodov neskoršieho oživenia ekonomickej úrovne Spojených štátov po druhej svetovej vojne, ale bol to skôr len jeden z prostriedkov, ktorý tento budúci vývoj umožňoval. Z dlhodobého pohľadu je preto liberalizácia zahraničného obchodu dôležitá, ale vývoj po nej ukazuje, že Veľká hospodárska kríza nebola spôsobená obmedzeniami v zahraničnom obchode a preto jeho liberalizácia aj napriek svojím pozitívnym dopadom, nemohla sama o sebe napraviť štrukturálne problémy v ktorých sa ekonomika nachádzala, a ktoré majú pravdepodobne korene ešte v priebehu dvadsiatych rokov. Dopady týchto problémov sme mohli vidieť ako aj vo vývoji vývozu zo Spojených štátov do zahraničných ekonomík, ktoré sa taktiež v priebehu tridsiatych rokov z problémov nedokázali úplne zotaviť, tak aj v prípade dovozu do Spojených štátov, kde pretrvávali vnútorné ekonomické problémy. Liberalizácia formou bilaterálnych zmlúv preto skôr ovplyvňovala mikroekonomické rozloženie štruktúry dovozu a vývozu a podporovala už spomínané proexportne zamerané odvetvia, alebo v prípade dovozu sme mohli vidieť pozitívny vplyv na obchod s Kubou, ktorá výrazne navýšila dovoz cukru do Spojených štátov v priebehu tridsiatych rokov. Ako už bolo spomenuté, ani v tomto prípade ale bilaterálne zmluvy neboli jediným determinantom, keďže sa nepodarilo preukázať vysoké dopady na podiely vývozu a dovozu a pravdepodobne sa taktiež jednalo aj o zvýšený dopyt po spomínaných produktoch, vďaka zmene preferencií spotrebiteľov.

Zoznam použitej literatúry

Vydané pramene

Economists Against Smoot-Hawley [online]. Econ Journal Watch, Vol. 4, No. 3, 2007. pp. 345-358.
[cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://econjwatch.org/file.../2007-09-editorsfetter-char_issue.pdf>.

Federal Social Security Act. Monthly Labor Review [online]. Vol. 41, No. 3, 1935. pp. 570. [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/227886458?pq-origsite=summon>.

Neutrality Act of 1939 [online]. The American Journal of International Law, Vol. 34, No. 1, 1940. pp. 44–74. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2213414>.

UNITED NATIONS**.** *International Trade Statistics 1900-1960* [online]. 1962. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://unstats.un.org/unsd/trade/imts/Historical%20data%201900-1960.pdf>.

U.S. BUREAU OF THE CENSUS. *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part I* [online]. Washington D.C., 1975. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://www.census.gov/library/publications/1975/compendia/hist_stats_colonial-1970.html>.

U.S. BUREAU OF THE CENSUS. *Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970, Part II* [online]. Washington D.C., 1975. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/histstatus/hstat1970_cen_1975_v2.pdf>.

U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE. *National Income and Product Accounts of the United States, Volume 1* [online]. Washington D.C., 1993. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/nipab/nipa_1929_1958.pdf>.

Odborné publikácie

ARNDT, H. W. *The economic lessons of the nineteen-thirties.* New York: Oxford university press, 1944. 314 p. ISBN 0751200654.

BERGLUND, A. *The Tariff Act of 1930* [online]. The American Economic Review, Vol. 20, No. 3, 1930. pp. 467-79. [cit. 2019-10-9]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/1802590>.

BIERMAN, Harold. Beating the Bear : *Lessons from the 1929 Crash Applied to Today's World* [online]. California: ABC-CLIO, LLC, 2010. 207 p. [cit. 2019-07-24]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=801135>.

DANIELS, Roger. *Road to New Deal*, *1882 – 1939.* University of Illinois press, 2015. 569 p. ISBN 9780252097621, str. 195.

DOENECKE, Justus D., JOHN E. Wilz. *From Isolation to War : 1931 - 1941* [online]. John Wiley & Sons, 2015. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=1776329>.

DUDLEY, Dillard. *Economic development of the North Atlantic Community: Historical Introduction to Modern Economic.* News Jersey: Precentice Hall, 1967. 747 p. ISBN 0132233053.

EICHENGREEN, Barry. *The Political Economy of the Smoot Hawley Tariff* [online]. National Bureau of economic research, Cambridge, 1989. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://www.nber.org/papers/w2001.pdf>.

FREIDEL, Frank. *Franklin D. Roosevelt: A Rendezvous with Destiny*. New York: Back Bay Books, 1990. 736 p. ISBN 9780316292610.

FREIDEL, Frank. *The New Deal in historical perspective*. Washington: Service Center for Teachers of History, 1959.

FRIEDMAN a SCHWARZ. *A monetary history of the United States: 1867-1960*. Princeton: Princeton Univeristy Press, 1998. 888 p. ISBN 0-691-04147-4.

GARDNER, Lloyd C. *Economic Aspects of New Deal Diplomacy*. Boston: Beacon Press, 1964. 409 p. ISBN 0807054356, str. 56-57.

GARNER, Wilford J. *The United States Neutrality Act of 1937* [online]. The American Journal of International Law, Vol. 31, No. 3, 1937. pp. 385–397. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2190452>.

GOLDIN, Claudia, BORDO D., Michale and EUGENE N. White*, The Defining Moment* [online]. University of Chicago Press, 2007. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=408509>.

HAGGARD, Stephan. *The Institutional Foundations of Hegemony: Explaining the Reciprocal Trade Agreements Act of 1934* [online]. International Organization, Vol. 42, No. 1, 1988. pp. 91–119. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2706771>.

IRWIN, Douglas A. *Trade Policy Disaster* [online]. The MIT Press, 2011. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=3339391>.

IRWIN, Douglas A. *From Smoot-Hawley to Reciprocal Trade Agreements: Changing the course of U.S. trade policy in the 1930s* [online]. National Bureau of Economis Research, 1997. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <https://www.nber.org/papers/w5895.pdf>.

JOHNSON, Zdenka. *Hospodářská politika Spojených států amerických a Německa 1933-1939*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2017. 373 p. ISBN 9788024522210.

KINDLEBERGER, Charles P. *The World in Depression, 1929-1939*. Berkeley: University of California Press, 1973. 336 p. ISBN 0713903120.

MITCHELL, Broadus. *The Depression Decade: From New Era Through New Deal 1929-1941*. New York: Routledge, 1977. 496 p. ISBN 0873320972.

NORTHRUP, Clark C. *Encyclopedia of World Trade: from Ancient Times to the Present* [online]. Routledge, 2004. [cit. 2019-10-15]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/detail.action?docID=2011181>.

O'BRIEN, Anthony. *Smoot-Hawley Tariff* [online]. EH.Net Encyclopedia, edited by Robert Whaples, 2001. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://eh.net/encyclopedia/smoot-hawley-tariff>.

RAUCH, Basil. The History of New Deal 1933-1938. New York: Creative Age press, 1944. 368 p.

ROSEN, Elliot A. *Roosevelt, the Great Depression, and the Economics of Recovery* [online]. Charlottesville: University of Virginia Press, 2005. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vsep/reader.action?docID=3444085#>.

SCHLESINGER, Arthur M. Jr. *The coming of New Deal, 1933-1935*. Boston: Houghton Miffin, 2003. 688 p. ISBN 0618340866.

SMITH, Daniel B. *Toward Internationalism: New Deal Foreign Economic Policy*, *1933-1939*. New York: Garland, 1990. 398 p. ISBN 0824074653.

TAJOVSKÝ, Ladislav. *Hospodářská politika USA mezi světovými válkami: 1918 – 1938*. České Budějovice: Kopp, 2014. 207 p. ISBN 978-80-7232-472-9.

Odborné štúdie

BERGLUND, Abraham. *The Reciprocal Trade Agreements Act of 1934* [online]. The American Economic Review, Vol. 25, No. 3, 1935, pp. 411–425. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/1802526>.

B. S. K. *The Anglo-American Trade Agreement* [online]. Bulletin of International News, Vol. 15, No. 24, 1938. pp. 3–10. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/25642379>.

EICHENGREEN, Barry. *Viewpoint: Understanding the Great Depression* [online]. The Canadian Journal of Economics Vol. 37, No. 1, 2004. pp. 1-27. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/3696096>.

FETTER, F. *Economists Against Smoot-Hawley* [online]. The American Economic Review, Vol. 32, No. 2, 1942. pp 355-56. [cit. 2019-08-05]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/2646642>.

FOLSOM, Burton J.R. *The first government bailouts: The story of the RFC* [online]. Irvington-on-Hudson: Foundation for Economic Education, Incorporated, 2011. pp. 15-16. [cit. 2019-07-24]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/923627540?pq-origsite=summon>.

IRWIN, Douglas A. *Gold sterilization and the recession of 1937-1938.* Financial History Review [online]. Vol. 19, No. 3, 2012. pp. 249-267. [cit. 2019-12-01]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1291894607?pq-origsite=summon>.

JESSUP, Philip C. *The Neutrality Act of 1939.* The American Journal of International Law, Vol. 34, No. 1, 1940. pp. 95–99. [cit. 2019-12-06]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2192969>.

KUMIKO, K. *The Passage of the Smoot-Hawley Tariff Act: Why Did the President Sign the Bill?* [online]. Journal of Policy History, Vol. 21, No. 2, 2009. pp. 163-186. [cit. 2019-08-10]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=44069920&lang=cs&site=eds-live>.

MCPHERSON, Alan. *Herbert Hoover, Occupation Withdrawal, and the Good Neighbor Policy* [online]. Presidential Studies Quarterly, Vol. 44, No. 4, 2014. pp. 623-639. [cit. 2019-12-09]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1678027417?pq-origsite=summon>.

MIXON, Jr. a W. CH. SAWYER. *US Treasury primacy in monetary policy signalling: a public choice perspective* [online]. Vol. 14, No. 15, 2007. pp. 1097-1102. [cit. 2019-12-09]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=27601470&lang=cs&site=ehost-live>.

SHLAES, Amity. *The Crippling Legacy Of The 1936 Election* [online]. Farmingdale: Society for Advancement of Education, No. 137, Vol. 2760, 2008. pp. 24-26. [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/214593260?pq-origsite=summon>.

SCHATZ, W. *The Anglo-American Trade Agreement and Cordell Hull's Search for Peace 1936-1938* [online]. The Journal of American History, Vol. 57, No. 1, 1970. pp. 85–103. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/1900551>.

SCHNIETZ, Karen E. *The Reaction of Private Interests to the 1934 Reciprocal Trade Agreements Act.* International Organization, Vol. 57, No. 1, 2003. pp. 213–233. [cit. 2019-04-12]. <www.jstor.org/stable/3594830>.

SILBER, William L. *Why did FDR'S bank holiday succeed*? [online]. Economic Policy Review - Federal Reserve Bank of New York, Vol. 15, No. 1, 2009. pp. 19-30. [cit. 2019-17-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/210393884?pq-origsite=summon>.

TARZI, Shah M. a Aristotle EMAMI. *Developed vs. Developing Countries and International Trade Liberalization: a Comparative Analysis* [online]. The Journal of Social, Political, and Economic Studies, Vol. 39, No. 1, 2014. pp. 24-51. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/1526125955?pq-origsite=summon>.

THOMPSON, J. Walter. *The Good Neighbor Policy, and Lessons in Mexican Business Culture, 1920-1950* [online]. Enterprise, Vol. 5, No. 2, 2004. pp. 254-280. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz:2048/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=0737628&lang=cs&site=ehost-live>.

TSU-CHUNG, Su. *Being Singular Plural in Chi's The Great-Flowing River* [online]. CLCWeb, Vol. 17, No. 3, 2015. [cit. 2019-12-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/2272303170?pq-origsite=summon>.

URBAN, Scott a Tobias STRAUMANN. *Still tied by golden fetters: the global response to the US recession of 1937-1938* [online]. Financial History Review, Vol. 19, No. 1, 2012. pp. 21-48. . [cit. 2019-18-10]. Dostupné z WWW: <https://search-proquest-com.zdroje.vse.cz/docview/926418108?pq-origsite=summon>.

Zoznam tabuliek a grafov

Tabuľka č. 1: Stav hodnoty investícií Spojených štátov v zahraničí, v rokoch 1930,1931, 1935, 1940, udávané v miliardách dolárov v bežných cenách 72
Tabuľka č.2: Stav hodnoty investícií zahraničných krajín v Spojených štátoch, v rokoch 1930,1931, 1935, 1940, udávané v miliardách dolárov v bežných cenách 74

Graf č. 1: Vývoj colných sadzieb na vybrané produkty s najväčším rastom colného zaťaženia medzi rokmi 1913-1930, udávané v centoch USD na jednu libru a galón výrobku 8
Graf č. 2: Porovnanie vývoja reálneho hrubého domáceho produktu USA s reálnym exportom a importom, medzi rokmi 1929 až 1932, udávané v miliardách USD v bežných cenách 10
Graf č. 3: Celkový export produktov a služieb z USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách 27
Graf č. 4: Celkový import produktov a služieb do USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách 29
Graf č. 5: Vývoj hrubého domáceho produktu USA medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliardách USD v bežných cenách 30
Graf č. 6: Vývoj bilancie zahraničného obchodu s produktami a službami USA v porovnaní s hrubým domácim produktom medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliardách USD v bežných cenách 32
Graf č. 7: Vývoj medziročných percentuálnych zmien hrubého domáceho produktu, vývozu produktov a služieb a dovozu produktov a služieb v USA medzi rokmi 1933 až 1939, počítané v bežných cenách 33
Graf č. 8: Vývoj percentuálneho podielu exportu a importu na hrubom národnom produkte v USA a miera otvorenosti ekonomiky, medzi rokmi 1933 až 1939, počítané v bežných cenách 35
Graf č. 9: Vývoj dovozu s colným a bez colného zaťaženia, určeného na konečnú spotrebu do USA, s vývojom cla a podielu cla na dovoze týkajúcich sa výrobkov, medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách a v percentách 36
Graf č. 10: Vývoj štruktúry vývozu podľa skupiny výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách 38
Graf č. 11: Vývoj štruktúry vývozu podľa konečného využitia výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 41
Graf č. 12: Vývoj štruktúry vývozu podľa vybraných najdôležitejších komodít medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 43

Graf č. 13: Vývoj štruktúry dovozu podľa skupiny výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch USD v bežných cenách 45
Graf č. 14: Vývoj štruktúry dovozu podľa konečného využitia výrobkov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 46
Graf č. 15: Vývoj štruktúry dovozu podľa vybraných najdôležitejších komodít medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 48
Graf č. 16: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe územných oblastí medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 51
Graf č. 17: Vývoj dovozu do Spojených štátov na základe územných oblastí medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 52
Graf č. 18: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Južnej a Severnej Amerike medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 58
Graf č. 19: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Európe medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 61
Graf č. 20: Vývoj vývozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Ázii, v Afrike a v Austrálii medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 63
Graf č. 21: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Južnej a Severnej Amerike medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 65
Graf č. 22: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Európe medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 67
Graf č. 23: Vývoj dovozu Spojených štátov na základe zahraničných partnerov v Ázii, v Afrike a v Austrálii medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 69
Graf č. 24: Vývoj investícií Spojených štátov amerických v zahraničí podľa sektoru investície, v rokoch 1929, 1936 a 1940, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách 71
Graf č. 25 Vývoj toku zlata do Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939, počítaný ako rozdiel medzi importom a exportom v bežných cenách a v miliónoch USD 73
Graf č. 26: Vývoj čistého toku investícií zo Spojených štátov do zahraničia a zo zahraničia do Spojených štátov medzi rokmi 1933 až 1939, udávané v miliónoch dolárov v bežných cenách . 75
Graf č. 27: Medziročný percentuálny vývoj Svetového exportu a exportu USA v porovnaní s hodnotou podielu USA na svetovom exporte medzi rokmi 1933 až 1938 77
Graf č. 28: Medziročný percentuálny vývoj Svetového importu a importu USA medzi rokmi 1933 až 1938 78